

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών και δραματικών τεχνικών στην
πρωτοβάθμια εκπαίδευση»*

*

«The use of new technologies and dramatic techniques in primary education»

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΡΟΔΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών και δραματικών τεχνικών στην
πρωτοβάθμια εκπαίδευση»*

*

«The use of new technologies and dramatic techniques in primary education»

**ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
Α.Μ. 4132017050**

Επιβλέπουσα: Κλαδάκη Μαρία

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή στις ...../06/2019

1. Κλαδάκη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ

.....

2. Δάρρα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ

.....

3. Σοφός Αλιβίζος, Καθηγητής ΠΤΔΕ

.....

ΡΟΔΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

Δηλώνω υπεύθυνα ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πρωτότυπης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, ότι έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες και ότι αυτή η εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για το συγκεκριμένο Π.Μ.Σ.

Χριστοδούλου Βασιλική

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με χρήση Νέων Τεχνολογιών», του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, υπό την επίβλεψη της Επίκουρης Καθηγήτριας του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αιγαίου κας Κλαδάκη Μαρίας.

Πριν την παρουσίασή της αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί τους και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίησή της.

Πρώτη από όλους θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα της μεταπτυχιακής μου εργασίας κυρία Κλαδάκη Μαρία για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ με ένα τόσο ενδιαφέρον αντικείμενο που ανταποκρίνεται απολύτως στα επιστημονικά μου ενδιαφέροντα, καθώς και για την καθοδήγησή της και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης.

Επίσης ευχαριστώ την κυρία Δάρρα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ και τον κύριο Σοφό Αλιβίζο, Καθηγητή ΠΤΔΕ, που δέχτηκαν να είναι μέλη της επιτροπής αξιολόγησης της μεταπτυχιακής μου εργασίας, συμβάλλοντας έτσι στην ολοκλήρωσή της.

Τις ευχαριστίες μου εκφράζω και στους εκπαιδευτικούς και μαθητές του 9^{ου} και 12^{ου} Δημοτικού Σχολείου Λαμίας για τη δυνατότητα που μου έδωσαν να πραγματοποιήσω την έρευνά μου αυτήν, ενώ αδύνατη θα ήταν η πραγματοποίησή της χωρίς την άψογη συνεργασία, τη θερμή υποδοχή και άριστη ξενάγηση και βοήθεια των υπεύθυνων του Κέντρου Ιστορικής Ενημέρωσης Θερμοπυλών (Κ.Ι.Ε.Θ.), τους οποίους και ευχαριστώ θερμά.

Τέλος ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να εκφράσω προς την οικογένειά μου, την αδερφή μου Σταυρούλα για την ολόψυχη υποστήριξή της στα δύσκολα και την αμέριστη κατανόησή της σε όλη τη διάρκεια την εκπόνησης της εργασίας αυτής και κυρίως τους γονείς μου Χρήστο και Ελένη για την διαχρονική συμπαράστασή τους και την ηθική και υλική στήριξη των επιλογών μου με υπομονή και κουράγιο. Τους ευγνωμονώ που στέκονται πάντα δίπλα μου

τόσο στις επιτυχίες όσο και στις αποτυχίες, δίνοντάς μου την ελπίδα και την δύναμη να συνεχίσω να προσπαθώ για το καλύτερο. Η εργασία αυτή είναι αφιερωμένη σε αυτούς.

Αθήνα, 2019

Χριστοδούλου Βασιλική

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
Περίληψη	9
Abstract	10
Εισαγωγή	11
Ανασκόπηση Συναφών Ερευνών	14
A. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	16
1. Βασικές Εισαγωγικές Επισημάνσεις – Αποσαφήνιση Εννοιών	16
1.1 Νέες Τεχνολογίες	16
1.2 Δραματικές Τεχνικές	17
1.3 Ομαδοσυνεργατική Μάθηση	19
2. Σύγχρονες Τάσεις στη Διδασκαλία	20
2.1 Νέες Τεχνολογίες	20
2.1.1 Προσεγγίσεις και θεωρίες μάθησης	20
2.1.2 Αλλαγή στάσης στην εκπαιδευτική πράξη	22
2.2 Δραματικές Τεχνικές	24
2.2.1 Εκπαιδευτικό Δράμα και οι θεωρίες του	24
2.2.2 Η Δραματοποίηση	26
2.2.3 Τεχνικές στη ΔΤΕ	27
2.3 Ομαδοσυνεργατική Μάθηση	28
2.3.1 Στοιχεία και Θετικά της Ομαδοσυνεργατικής Μάθησης	29
3. Σύγχρονες τάσεις στο μάθημα της Ιστορίας	31
3.1 Το μάθημα της Ιστορίας	31
3.2 ΤΠΕ και Ιστορία	32
3.3 Ιστορία και Δραματικές Τεχνικές	35
B. Ερευνητική Μεθοδολογία	39
1. Μεθοδολογία	39
1.1 Δείγμα	40
1.2 Εργαλεία	41
1.3 Ερευνητική Διαδικασία	45
2. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων	52
2.1 Στατιστική Ανάλυση	52

2.2 Αποτελέσματα	53
2.2.1 Συγκρίσεις μεταξύ ομάδων	53
2.2.2 Συγκρίσεις εντός ομάδων	57
2.2.2.1 Συγκρίσεις για τη συμβατική ομάδα	57
2.2.2.2 Συγκρίσεις για την πειραματική ομάδα	61
Συζήτηση	65
Συμπεράσματα	69
Περιορισμοί της έρευνας	70
Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	70
Βιβλιογραφία	71
Παράρτημα I	78
Παράρτημα II	81
Παράρτημα III	163
Παράρτημα IV	169

Κατάλογος πινάκων

2.1 Η σύγκριση των μέσων διαφορών ως προς τις ομάδες ερωτήσεων του τέστ	53
2.2 Οι διαφορές των δύο ομάδων στην πρώτη ομάδα ερωτήσεων	54
2.3 Οι διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου Σωστό – Λάθος	55
2.4 Οι διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου «κύκλωσε την σωστή απάντηση»	56
2.5 Οι διαφορές των δύο ομάδων στις αντιστοιχίσεις εικόνων	57
2.6 Οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά για την συμβατική ομάδα	58

2.7 Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά για την συμβατική ομάδα	59
2.8 Οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά για την πειραματική ομάδα	61
2.9 Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά για την πειραματική ομάδα	62

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1.1 Πρώτη ερώτηση ερωτηματολογίου	42
Εικόνα 1.2 Δεύτερη ερώτηση ερωτηματολογίου	42
Εικόνα 1.3 Τρίτη ερώτηση ερωτηματολογίου	43
Εικόνα 1.4 Τέταρτη ερώτηση ερωτηματολογίου	44
Εικόνα 1.5 Πέμπτη εικόνα ερωτηματολογίου	44

Κατάλογος Συντομογραφιών

ΤΠΕ.	Τεχνολογία της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας
Ν.Τ.	Νέες Τεχνολογίες
ΔΤΕ.	Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση
Δ.Ε.Π.Π.Σ.	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών
Κ.Ι.Ε.Θ.	Κέντρο Ιστορικής Ενημέρωσης Θερμοπυλών
σχ.δ.	Σχέδιο Διδασκαλίας
εικ.	Εικόνα
πιν.	Πίνακας

Περίληψη

Η παρούσα εργασία είναι μια μελέτη της συνδυαστικής χρήσης των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών με ταυτόχρονη εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μάθησης σε μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο σκοπός της εργασίας είναι να κάνει μια βιβλιογραφική ανασκόπηση των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών με έμφαση την ένταξή τους στη σχολική τάξη. Σκοπός, επίσης, της εργασίας είναι μέσα από μια πειραματική έρευνα να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα των μεθόδων αυτών στην κατανόηση και αφομοίωση του μαθήματος μέσω της καλύτερης απόδοσης σε γραπτές δοκιμασίες. Για τη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε το μάθημα της Ιστορίας και δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό για παιδαγωγική αξιοποίηση. Η πειραματική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μαθητές τετάρτης τάξης Δημοτικών σχολείων. Το δείγμα αυτό χωρίστηκε σε δύο ομάδες που ακολούθησαν διαφορετική διδακτική παρέμβαση για την καλύτερη αξιολόγηση της έρευνας. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η ομάδα που εφάρμοσε τις νέες τεχνολογίες και τις δραματικές τεχνικές είχε καλύτερη απόδοση στη γραπτή δοκιμασία και συνεπώς, οι τεχνικές αυτές είχαν καλύτερη επίδραση στη μάθηση.

Λέξεις- κλειδιά: νέες τεχνολογίες, δραματικές τεχνικές, ομαδοσυνεργατική μάθηση, πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Abstract

This dissertation is a study on the combined use of “Information and Communication Technologies” and Dramatic Techniques, using as well collaborative learning in primary school students. The purpose of the paper is to make a bibliographic review of new technologies and dramatic techniques with emphasis on their integration into the classroom. The aim of the paper is also through an experimental research to investigate the effectiveness of these methods in understanding and assimilating the course through better performance in written tests. For this research, the History lesson was selected and educational material for pedagogical exploitation was created. The experimental survey was carried out on fourth-grade elementary school pupils. This sample was divided into two groups that followed different teaching interventions to better evaluate the research. The results showed that the team that applied the new technologies and the dramatic techniques had a better performance in the written test and therefore, these techniques had a better effect on learning.

Key words: Information and Communication Technologies, Dramatic Techniques, collaborative learning, primary school

Εισαγωγή

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται σε εκπαιδευτικούς και υπεύθυνους της εκπαιδευτικής πράξης, μια προσπάθεια για αλλαγή της μεθόδου διδασκαλίας. Η τάση αυτή αφορά όλα τα μαθήματα σε όλες τις σχολικές μονάδες και κύριος σκοπός είναι η αναθεώρηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με ενεργητική συμμετοχή των εμπλεκομένων στη μάθηση. Η μέθοδος που λαμβάνει αρκετές θετικές προτιμήσεις είναι αυτή των νέων τεχνολογιών. Οι νέες τεχνολογίες έχουν ενταχθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων και αποτελούν βασικό άξονά τους. Η χρήση τους είναι εκτεταμένη και μπορεί να λάβει πολλές μορφές μέσα στη σχολική τάξη, όπως απλή χρήση του διαδικτύου μέχρι εικονική πραγματικότητα και εκπαιδευτικά παιχνίδια - λογισμικά.

Βέβαια, τις τελευταίες δεκαετίες μια μέθοδος που βρίσκει ολοένα και περισσότερη θέση στην εκπαιδευτική διαδικασία, λόγω του παιδαγωγικού της χαρακτήρα, είναι και η δραματική τέχνη. Αυτή χρησιμοποιείται αρκετά στη διδασκαλία και εντάσσει μια πρακτική που προτείνεται από πολλούς παιδαγωγούς, την ομαδικότητα. Η ομαδοσυνεργατική μάθηση είναι μια πρακτική, που λόγω του κοινωνικού της στοιχείου, εφαρμόζεται σε αρκετές σχολικές τάξεις ανεξαρτήτου μαθήματος.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι οι μέθοδοι αυτοί έχουν αλλάξει τη ροή του μαθήματος αλλά και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτό. Ωστόσο, συνεχώς αναζητούνται τεχνικές που επιφέρουν οφέλη στην ανάπτυξη του παιδιού, τόσο μαθησιακά όσο και κοινωνικά και προσωπικά. Για αυτό και η συγκεκριμένη έρευνα προτείνει τη συνδυαστική χρήση των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών στην εκπαιδευτική πράξη με ταυτόχρονη εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μάθησης.

Έως και σήμερα έχουν διεξαχθεί έρευνες για την εφαρμογή της κάθε μίας από τις παραπάνω τεχνικές ξεχωριστά μέσα στη σχολική τάξη, αλλά δεν έχει καταγραφεί κάποια έρευνα που να προτείνει τη συνδυαστική χρήση των δύο αυτών μεθόδων. Αυτό τονίζει τη σημαντικότητα της έρευνας αυτής, καθώς αν και υπάρχουν πλήθος δημοσιεύσεων για τα πλεονεκτήματα της κάθε τεχνικής, δεν έχουν πραγματοποιηθεί αντίστοιχες που συνδέουν τις τεχνικές αυτές μεταξύ τους. Το γεγονός αυτό συμβαίνει τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα. Θεωρείται, λοιπόν, επιτακτική η ανάγκη να εμπλουτιστεί η βιβλιογραφία με έρευνες που προτείνουν και στο στοχεύουν σε αυτό το θέμα.

Ως εκ τούτου, η παρούσα έρευνα στοχεύει να μελετήσει κατά πόσο η συνδυαστική χρήση των νέων τεχνολογιών και δραματικών τεχνικών βοηθούν στη μάθηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα εξετάζεται αν η συνδυαστική χρήση των μεθόδων αυτών επιφέρει θετικά αποτελέσματα σε γραπτές δοκιμασίες. Βέβαια, σε αυτή την έρευνα ελέγχεται το μάθημα της Ιστορίας, αλλά τα στοιχεία μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιοδήποτε άλλο μάθημα. Τα ευρήματα αυτά άλλωστε θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμα σε όλους τους εκπαιδευτικούς κι έτσι να μπορούν να αντλούν στοιχεία για την ένταξη των μεθόδων αυτών στα αναλυτικά προγράμματα μέσα από τα προτεινόμενα σχέδια διδασκαλίας.

Η εν λόγω εργασία αποτελείται από δύο μέρη, ένα θεωρητικό και ένα ερευνητικό. Στο πρώτο μέρος εξετάζεται η διεθνής και εγχώρια βιβλιογραφία για τις υπό μελέτη έννοιες και τη μεταξύ τους σχέση και στο δεύτερο παρουσιάζεται η έρευνα για τα αποτελέσματα που έχει η συνδυαστική χρήση των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών σε μαθητές δημοτικού.

Το Α' μέρος της εργασίας αποτελείται από τρία θεωρητικά κεφάλαια. Συγκεκριμένα:

Στο 1ο κεφάλαιο διευκρινίζονται θέματα σχετικά με την έννοια των νέων τεχνολογιών, των δραματικών τεχνικών και της ομαδοσυνεργατικής μάθησης και το πώς συνδέονται με την εκπαίδευση και τη χρήση τους στη σχολική τάξη. Στο 2ο κεφάλαιο αναφέρονται οι σύγχρονες τάσεις των παραπάνω εννοιών που εφαρμόζονται στη διδασκαλία σε θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο, αλλά και πώς προβάλλονται από την επιστημονική πλευρά. Στο 3ο κεφάλαιο οι σύγχρονες αυτές τάσεις συγκεκριμενοποιούνται στο μάθημα της ιστορίας και γίνεται προσπάθεια θεωρητικής, επιστημονικής και πρακτικής σύνδεσης των νέων τεχνολογιών, των δραματικών τεχνικών και της ομαδοσυνεργασίας με τη διδασκαλία.

Το Β' μέρος της εργασίας αποτελείται από δύο κεφάλαια παρουσίασης της ερευνητικής μεθόδου, της ανάπτυξής της, της ανάλυσης και των αποτελεσμάτων της. Συγκεκριμένα:

Στο 1ο κεφάλαιο διευκρινίζεται η μεθοδολογία της έρευνας που επιλέχθηκε, παρουσιάζονται τα ερωτήματα και οι υποθέσεις της έρευνας, το δείγμα αλλά και το εργαλείο που αξιοποιήθηκε, καθώς και η ερευνητική διαδικασία και ο σχεδιασμός που ακολουθήθηκε. Στο 2ο κεφάλαιο γίνεται η καταγραφή και επεξεργασία των δεδομένων, όπως και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα της έρευνας, οι περιορισμοί της, οι μελλοντικές προτάσεις καθώς και η βιβλιογραφία που αξιοποιήθηκε στη μελέτη.

Ακολουθούν παραρτήματα με το ερωτηματολόγιο που σχεδιάστηκε και χρησιμοποιήθηκε, τα σχέδια διδασκαλίας των διδακτικών παρεμβάσεων, τις εικόνες που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη συγγραφή της εργασίας, το φωτογραφικό υλικό από την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και τους στατιστικούς πίνακες ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας.

Ανασκόπηση Συναφών Ερευνών

Δεκάδες είναι οι έρευνες που αφορούν τον εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό τομέα και εμφανίζονται κάθε χρόνο από οποιαδήποτε μεριά της γης. Οι ερευνητές προσπαθούν να εστιάσουν στις νέες και καινοτόμες ιδέες και μεθόδους που προκύπτουν και αποφέρουν οφέλη πρωτίστως για τους μαθητές σε όσους περισσότερους τομείς είναι εφικτό, καθώς και στους εκπαιδευτικούς και τη διδακτική πράξη. Αρκετές έρευνες, λοιπόν, έχουν γίνει για την ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στη διδασκαλία αλλά και των Δραματικών Τεχνικών. Ωστόσο, αν και υπάρχει πλήθος ερευνών για τη κάθε μέθοδο ξεχωριστά, δεν έχει δημοσιευτεί ή πραγματοποιηθεί κάποια έρευνα που συνδυάζει αυτές τις δύο μεθόδους στην εκπαιδευτική πράξη.

Σχετικά με τις Νέες Τεχνολογίες έχουν γίνει έρευνες για την ένταξή τους στη σχολική αίθουσα γενικά αλλά και πιο συγκεκριμένα για την εφαρμογή τους στο μάθημα της Ιστορίας, στο οποίο εφαρμόζεται και η παρούσα έρευνα. Για παράδειγμα, ο McMahon (MacMahon, 2009) στην έρευνά του που πραγματοποίησε σε ένα σχολείο της Αυστραλίας απέδειξε πως υπήρχε συσχέτιση της μάθησης με ΤΠΕ και της απόκτησης δεξιοτήτων κριτικής σκέψης. Έρευνες που αφορούν τα θετικά των νέων τεχνολογιών είναι αρκετές, και πολλές από αυτές ασχολήθηκαν και με την εφαρμογή τους στο μάθημα της Ιστορίας ειδικότερα. Συγκεκριμένα, η Βακαλούδη (Βακαλούδη, 2014) στην έρευνα που πραγματοποίησε σε Γυμνάσια και Λύκεια στο μάθημα της Ιστορίας, κατέληξε πως η χρήση των ΤΠΕ βοήθησε στη συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα αλλά και στην κατανόηση των εννοιών. Ανάλογη έρευνα για το μάθημα της Ιστορίας έκανε και η Τσορτανίδου, η οποία κατέληξε πως η αξιοποίηση των ΝΤ είναι αναγκαία για την καλλιέργεια ιστορικών δεξιοτήτων και την απόδοση μαθησιακών αποτελεσμάτων, αλλά με σύνεση στη χρήση τους (Τσορτανίδου, 2016).

Σχετικά με τις δραματικές τεχνικές, έχουν εξίσου γίνει αρκετές έρευνες για την ένταξή τους στη σχολική αίθουσα και τα οφέλη που αποφέρει. Έρευνες έχουν γίνει για την ένταξή τους σε αρκετά μαθήματα, όπως τη φυσική (Σαλταούρα, 2017), αλλά φυσικά και την Ιστορία. Η Κωστή στην έρευνά της σε μαθητές γυμνασίου, κατέληξε πως οι δραματικές τεχνικές συντελούν στην καλλιέργεια ιστορικής ενσυναίσθησης στους μαθητές (Κωστή, 2016). Οι Goalen & Hendy, συνειδητοποίησαν επίσης πως με τη χρήση ΔΤΕ αναπτύσσεται η ιστορική σκέψη των παιδιών (Goalen & Hendy, 2006).

Αυτές είναι κάποιες από τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί παγκοσμίως σχετικά με αυτές τις μεθόδους. Ωστόσο, καμία έρευνα δεν έχει δημοσιευτεί ακόμα που να αφορά τον συνδυασμό αυτών των δύο μεθόδων στην εκπαίδευση, και στο μάθημα της Ιστορίας γενικότερα. Αυτό καλείται να εξετάσει η παρούσα έρευνα.

A. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

1.Βασικές Εισαγωγικές Επισημάνσεις – Αποσαφήνιση Εννοιών

1.1 Νέες Τεχνολογίες

Η τεχνολογία τις τελευταίες δεκαετίες έχει μπει σε μεγάλο βαθμό στην καθημερινότητά μας. Την ύπαρξη και την επίδρασή της στην κοινωνική μας ζωή την καταλαβαίνει όλος ο κόσμος, αλλά υπάρχει και η επίδρασή της στην εκπαίδευση όχι μόνο στη δομή αλλά και στη διαδικασία της μάθησης και τις μεθόδους διδασκαλίας (Κιμουρτζής, 2007).

Οι τεχνολογίες στην εκπαίδευση είναι γνωστές ως Τ.Π.Ε (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας) και Ν.Τ. (Νέες Τεχνολογίες). Οι ΤΠΕ ορίζουν όλες τις «σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες που επιτρέπουν την κωδικοποίηση, επεξεργασία, αποθήκευση, αναζήτηση, ανάκληση και μετάδοση της πληροφορίας σε ψηφιακή μορφή με χρήση υπολογιστών και δικτύων υπολογιστών» (Κοτοπούλης, 2013, σ.24) και γενικότερα, οποιαδήποτε μορφή επεξεργασίας απλών υπερμέσων, εφαρμογών ακόμα και ρομποτικής ή τεχνητής νοημοσύνης ή συνδεδεσιμότητας όπως τηλεδιάσκεψη, που στοχεύουν και σε απλές λειτουργίες αλλά και σε διαδικασίες μάθησης (Δημητρακοπούλου, 2002; Τσορτανίδου, 2016). Δηλαδή, απλές - νέες τεχνολογικές εφαρμογές χρησιμοποιούνται και επεξεργάζονται τις πληροφορίες που εμείς παίρνουμε και τις μετατρέπουμε σε μάθηση. Βέβαια, αυτές πρέπει να τις θεωρούμε ως ένα ενιαίο σύστημα αναφοράς που *«μετασχηματίζουν την ίδια τη σχέση των ανθρώπων με την πραγματικότητα, επαναδομώντας την ατομική και συλλογική τους ταυτότητα»* (Κόκκινος, 2003 :313).

Βέβαια, για να καταλήξουμε σήμερα στη χρήση του όρου ΤΠΕ ή με τον αγγλικό όρο ICT (Information and Communication Technologies), έχουν χρησιμοποιηθεί διαφορετικοί όροι από τη δεκαετία του '70 μέχρι σήμερα. Computer - Based Training, Interactive Learning Environments είναι δύο γνωστοί όροι που αξιοποιήθηκαν τη δεκαετία του '70 και του '90 αντίστοιχα (Καραμηνάς, 2004).

Η χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη στοχεύει, όπως αναφέρθηκε, στην μάθηση, αλλά και σε μια ενδιαφέρουσα διαδικασία μάθησης και επικοινωνίας, ώστε να αναπτυχθεί και η δημιουργική κριτική σκέψη των μαθητών αλλά και να προωθηθεί με αυτό τον τρόπο η

διερευνητική και συνεργατική μάθηση. (Κοτοπούλης, 2013). Έτσι, και η μάθηση αποκτά ενδιαφέρον και παράγει αποτέλεσμα, αλλά και η διαδικασία της μάθησης ανανεώνεται και παύει να γίνεται με τον παλιό, παραδοσιακό τρόπο. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε πως οι ΤΠΕ έχουν γίνει επιστήμη και μάλιστα έχουν ενταχθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων και αποτελούν βασικό τους άξονα. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Prensky (2001) είναι λογική αυτή η εξάπλωση των ΤΠΕ στο σχολείο, αφού αποκαλεί τους νέους «ψηφιακούς ιθαγενείς» (digital natives), όπου ασχολούνται με τους υπολογιστές, τα βίντεο και το Διαδίκτυο σαν να έχουν γεννηθεί με αυτά, ενώ καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος της ζωής τους.

1.2 Δραματικές Τεχνικές

Το Εκπαιδευτικό Δράμα είναι μια μορφή θεατρικής τέχνης που λόγω του παιδαγωγικού του χαρακτήρα χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στη σχολική αίθουσα. Είτε ως ανεξάρτητο μάθημα τέχνης είτε παράλληλα ως διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007), χρησιμοποιεί βασικά στοιχεία του θεάτρου και δίνει διαφορετική πτυχή στην εκπαιδευτική πράξη.

Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται – βασισμένες πάντα στην παιδαγωγική δομή - καλύπτονται πλήρως από τον όρο της «Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση» (ΔΤΕ). Όπως αναφέρει η Άλκηστις (2008) υπάρχουν αρκετοί όροι που προσπαθούν να αποδώσουν το εύρος της ΔΤΕ όπως: θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση, εκπαιδευτικό δράμα, θεατρική αγωγή, αναπτυξιακό δράμα, διαδικαστικό δράμα, παιδαγωγική δραματική έκφραση, παιχνίδι ρόλων, κ.ά.

Έχουν υπάρξει πολλές προσπάθειες μάλιστα να αποδώσουν και ορισμούς, οι οποίοι κάθε φορά καλύπτουν διαφορετική πτυχή και διάσταση της έννοιας αυτής. Για να καλύψει το μέσο μάθησης ο Sixsmith, όπως αναφέρεται στην Άλκηστις (2008) ορίζει την Δραματική Τέχνη ως *«μια διαδικασία..... ένα μέσο μάθησης, ένα μαθησιακό αντικείμενο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ένα διαθεματικό, διεπιστημονικό τρόπο εργασίας, και επικεντρώνεται σε υποθετικούς ρόλους και στον αυτοσχεδιασμό.»* Για την κοινωνικοσυναισθηματική διάσταση της έννοιας στην Άλκηστις (ό.π.) αναφέρεται πως η ΔΤΕ είναι *«ένας δυναμικός συνεργατικός τρόπος εξερεύνησης του κόσμου μέσα από δραματικές δραστηριότητες, ρόλους και δραματοποιημένες καταστάσεις»* (Johnson, Christie & Yawkey, 1987, στο Άλκηστις, 2008:218). Για τις κοινωνικές και πολιτισμικές λειτουργίες (Healthcote, 2006, στο Άλκηστις,

2008: 219) δημιουργείται ένας μικρόκοσμος συμπεριφορών για να συμμετέχουν τα παιδιά και να ενεργούν ως ομάδα και τους επηρεάζει με κάθε τρόπο. Για την ομαδικότητα και τη δυνατότητα μετασχηματισμού αναφέρεται πως η ΔΤΕ *«είναι μια δυναμική συνεργατική μορφή τέχνης που λαμβάνει χώρα σε ένα συγκεκριμένο και σχεδιασμένο πλαίσιο, το οποίο διαμορφώνεται από τις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων που φέρουν προς εξερεύνηση εμπειρίες, καταστάσεις, γεγονότα»* (Kempfe, 1996, στο Άλκηστις, 2008:219). Ορισμοί υπάρχουν ,επίσης, που προβάλλουν την μεθοδολογία για τη μάθηση, την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και την ανάληψη ρόλων, την κατανόηση της πραγματικότητας κλπ. (Άλκηστις, 2008). Συνειδητοποιούμε, λοιπόν, πως δεν υπάρχει μόνο ένας ορισμός που περιλαμβάνει την πολυδιάστατη μορφή της ΔΤΕ. Αυτό αποδεικνύει και τη δυναμική και την πολυπλοκότητά της.

Οι ειδικοί συμφωνούν, όμως, παρά την πολυπλοκότητά της, στον στόχο και σκοπό που επιδιώκει. Σκοπός είναι το κοινό να ενεργεί, να ενσωματωθεί στη θεατρική δράση και να αλληλεπιδράσει (Γκουτζαμάνης, 2008), να μάθει και να κατανοήσει τον εαυτό του και τον κόσμο, να μνηθεί στην τέχνη του θεάτρου αναπτύσσοντας τα εκφραστικά του μέσα και τις ψυχοπνευματικές του δυνάμεις όπως την παρατηρητικότητα, τη φαντασία, την ενσυναίσθηση, να απελευθερώσει και να ενισχύσει τον συναισθηματικό του κόσμο αποκτώντας αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Ακόμη, οι Αυδή & Χατζηγεωργίου αναφέρουν την κοινωνική ανάπτυξη του εαυτού, την κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων για το εκάστοτε μάθημα και την ψυχαγωγία μέσα στην φανταστική κατάσταση που το κοινό δρα και λυτρώνεται. Σύμφωνα με την Κοντογιάννη (2012) η ΔΤΕ μπορεί να εξυπηρετήσει στόχους όπως: δημιουργικότητα και αισθηματική ανάπτυξη, ικανότητα κριτικής σκέψης, κοινωνική ανάπτυξη και ικανότητα συνεργασίας με τους άλλους, βελτίωση επικοινωνιακών δεξιοτήτων, ανάπτυξη ηθικών και πνευματικών αξιών καθώς και αυτογνωσία. Έτσι το παιδί παρατηρεί, κατανοεί, χρησιμοποιεί την φαντασία του, ερευνά, ερμηνεύει, επεξεργάζεται σκέψεις, κινείται και συνεργάζεται.

Όλοι αυτοί οι στόχοι ικανοποιούν φυσικά και την θέληση που υπάρχει από τους σύγχρονους εκπαιδευτικούς για βιωματική μάθηση. Πρόκειται για έναν εναλλακτικό τρόπο μάθησης όπου *«φέρνει σε άμεση επαφή το μαθητή με το αντικείμενο το οποίο χρειάζεται να γνωρίσει και τον βοηθά να επεξεργαστεί αυτή την εμπειρία»* (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008).

1.3 Ομαδοσυνεργατική Μάθηση

Τα τελευταία χρόνια έχει εφαρμοστεί στο σχολείο σε όλες τις βαθμίδες και στα περισσότερα μαθήματα μια μέθοδος που χαρακτηρίζεται κυρίως από το κοινωνικό της στοιχείο. Οι μαθητές χωρίζονται σε μικρές ομάδες με στόχο τη συνεργασία για την πραγματοποίηση κοινωνικών διδακτικών στόχων (Αναγνωστοπούλου, 2001).

Η συνεργατική μάθηση - όπως ορίστηκε από τους Brody και Davidson (1998) (Sharan, 2014, στο Ποζίδης κ.ά, 2015:154) - είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία που οργανώνει τους μαθητές ώστε *«να εργάζονται μαζί σε ομάδες για ένα κοινό σκοπό ή να μοιράζονται ένα κοινό πρόβλημα ή θέμα με τέτοιο τρόπο που μπορούν να τον ολοκληρώσουν αποτελεσματικά μέσα από συμπεριφορές αλληλεξάρτησης, διατηρώντας ταυτόχρονα την ατομική συνεισφορά και ευθύνη της προσπάθειας.»* Δηλαδή, οι μαθητές συνεργάζονται ώστε με τη συλλογική προσπάθεια και την αλληλοβοήθεια να κατανοήσουν και να κατακτήσουν το εκπαιδευτικό υλικό.

Οι συνηθέστεροι όροι στη χώρα μας είναι «ομαδοσυνεργατική», «συνεργατική», «ομαδική», «εργασία σε ομάδα» ή ως ξένοι όροι χρησιμοποιούνται οι «collaboration» ή «cooperation». Σπουδαίοι παιδαγωγοί όπως, ο Δελμούζος, ο Κοντουράς και ο Ράλλης επηρεάστηκαν σημαντικά από αυτή την κοινωνική μέθοδο, που έχει επιτυχία και αποτέλεσμα κυρίως αν οι εκπαιδευτικοί, αλλά και οι μαθητές, δεν επιμένουν μόνο στην ομαδοποίηση των μαθητών αλλά και στη δημιουργική συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας (Ματσαγγούρας, 1987).

2. Σύγχρονες Τάσεις στη Διδασκαλία

2.1 Νέες Τεχνολογίες

Η αλήθεια είναι πως πολλοί ερευνητές και παιδαγωγοί ψάχνουν αιωνίως μεθόδους που θα εκσυγχρονίσουν τα παλιά δεδομένα και θα τα προσαρμόσουν κοντά στην καθημερινότητα και τον τρόπο ζωής των μαθητών του σήμερα. Πολλές προσπάθειες έχουν γίνει και πολλές έρευνες ώστε να καταλήξουν σε ένα συνδυασμό δεδομένων που θα επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Καμία σχεδόν πρακτική δεν αποκλείει τις Νέες Τεχνολογίες από αυτή την προσπάθεια.

2.1.1 Προσεγγίσεις και θεωρίες μάθησης

Ακόμα και παλιότερα, που ξεκίνησαν με το ραδιόφωνο, το dvd-player, την τηλεόραση και μέχρι σήμερα με τους υπολογιστές ή τα 1:1 tablets, το διαδίκτυο, τους διαδραστικούς πίνακες, την εικονική πραγματικότητα ή και επαυξημένη πραγματικότητα, την εκπαιδευτική ρομποτική, τα βιντεοπαιχνίδια, οι ΤΠΕ καταλαμβάνουν κύρια θέση στην εκπαιδευτική πράξη. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο με τον ρόλο του εργαλείου ή της πηγής αναφοράς, όσο και με τον ρόλο διερεύνησης ή ακόμα και τον βασικό ρόλο του δασκάλου (Τσορτανίδου, 2016). Αυτές οι τάσεις χρήσης των υπολογιστών στην εκπαιδευτική διαδικασία που σημειώνει και ο Κοτοπούλης (2013) και που επικρατούν είναι: **α. η τεχνοκεντρική προσέγγιση**, όπου έχει ως βασική επιδίωξη την απόκτηση γνώσεων πάνω στους υπολογιστές και τον προγραμματισμό τους, **β. η ολοκληρωμένη προσέγγιση**, όπου οι τεχνολογίες ενσωματώνονται στα γνωστικά αντικείμενα για διευκόλυνση της διδασκαλίας, και **γ. η πραγματολογική προσέγγιση** που χαρακτηρίζεται από τη διδασκαλία τόσο γνώσεων Πληροφορικής όσο και στήριξης της μαθησιακής διαδικασίας άλλων μαθημάτων. Σήμερα, «η εισαγωγή τους στα πλαίσια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης εμπνέεται από το ολοκληρωμένο πρότυπο εισαγωγής ενώ δανείζεται ιδέες του πραγματολογικού προτύπου» (Κοτοπούλης, 2013: 32).

Φυσικά, η χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση βασίζεται και στηρίζεται κάθε φορά στην ανάλογη θεωρία μάθησης που επικρατεί και ενστερνίζεται η εποχή, το σχολείο και ο

εκάστοτε εκπαιδευτικός ξεχωριστά. Γιατί, παρόλο που πολλοί πιστεύουν πως οι ΤΠΕ πρόκειται να «εξαφανίσουν» τους εκπαιδευτικούς, κάτι τέτοιο δεν ισχύει αφού ο ίδιος ο εκπαιδευτικός ορίζει τον ρόλο των τεχνολογιών στη σχολική τάξη. Βέβαια, σύμφωνα με τον Κωστάκη (2004), οι ΤΠΕ και η εφαρμογή τους στη σχολική αίθουσα επηρεάζονται από «τα χαρακτηριστικά του γνωστικού αντικειμένου, την παιδαγωγική προσέγγιση που κατά περίπτωση υιοθετείται και από τις δυνατότητες του μέσου υλοποίησης» (Κωστάκης, 2004:39). Οι μέθοδοι προσέγγισης που επιλέγει ο εκπαιδευτικός και είναι οι πιο γνωστοί και αναφέρονται και στον Κοτοπούλη (2013) είναι οι εξής: α. χρήση του υπολογιστή ως **μηχάνημα - εκπαιδευτή**, που οι μαθητές το χρησιμοποιούν μόνοι τους πάντα με την επίβλεψη του εκπαιδευτικού, β. χρήση **εργαλείων λογισμικού** που υποστηρίζουν την υπάρχουσα μέθοδο διδασκαλίας (π.χ. power point), και γ. **επινοήση νέων τρόπων διδασκαλίας** που πραγματοποιούνται με τους υπολογιστές. Σε όλες τις προσεγγίσεις αυτές, η μάθηση είναι μαθητοκεντρική και ο εκπαιδευτικός απλώς διαχειρίζεται την τάξη και όποιες καταστάσεις προκύβουν.

Η παιδαγωγική προσέγγιση που ακολουθεί ο εκπαιδευτικός στηρίζεται στις θεωρίες μάθησης. Οι θεωρίες μάθησης ενυπάρχουν πάντα στη σχολική αίθουσα σε όλα τα μαθήματα -είτε με πρόθεση του εκπαιδευτικού είτε αβίαστα κι άλλοτε σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Οι θεωρίες μάθησης εξάλλου, σύμφωνα με τον Δημητριάδη (2015), οδηγούν σε διδακτικά μοντέλα που προσδιορίζουν τις ενέργειες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Για τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα και την καλύτερη μαθησιακή εμπειρία έχουν ενταχθεί και οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση με χρήση λογισμικών, τα οποία στηρίζονται σε κάποια θεωρία μάθησης.

Λογισμικά που στηρίζονται στον **συμπεριφορισμό** είναι κλειστού τύπου με ανατροφοδότηση, συστηματική άσκηση και αξιολόγηση. Στοχεύουν στην ενίσχυση της επιθυμητής συμπεριφοράς (Ράπτης & Ράπτη, 2004) στηριζόμενοι στη θεωρία του Skinner για την ενεργό ή συντελεστική μάθηση. Ωστόσο θεωρούνται πως εμμένουν αρκετά στην εξωτερική συμπεριφορά του ατόμου και παραμελούν τις νοητικές λειτουργίες του (Ματσαγγούρας, 1997).

Λογισμικά που στηρίζονται στις γνωστικές θεωρίες και τη πολυμεσική μάθηση έχουν διάδραση, ανάπτυξη θεμάτων από απλό επίπεδο σε σύνθετο και προσαρμοσμένο στο μαθησιακό στυλ του κάθε μαθητή. Μέρος της γνωστικής θεωρίας είναι ο **εποικοδομισμός** όπου αναπαρίστανται οι ιδέες και οι μαθητές έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες ώστε να συνδέσουν τις γνώσεις και να τις στηρίζουν στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις, ιδέες και αντιλήψεις τους. Έτσι, γίνονται και οι ίδιοι οι μαθητές ενεργοί και εμπλέκονται στη μάθηση

(Σολομωνίδου, 2001). Τα λογισμικά ενσωματώνουν ρεαλιστικά περιβάλλοντα και ενθαρρύνουν την μαθησιακή έκφραση και την μάθηση μέσω κοινής εμπειρίας. Οι μαθητές, μάλιστα, δομούν μόνοι τους τις γνώσεις και τις χτίζουν στις ήδη κατεχόμενες.

Όσον αφορά τα λογισμικά που στηρίζονται στις **κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες**, προάγεται η ενεργητική συμμετοχή και η συνεργασία, στηριζόμενοι στον Vygotsky. Η ανάπτυξη επιτυγχάνεται σε πολιτιστικά πλαίσια, διερεύνηση και συνεργασία αναπτύσσοντας αμοιβαία επικοινωνία και εμπιστοσύνη.

Οι ΤΠΕ παρέχουν χρήσιμα εργαλεία που βελτιώνουν κατά πολύ την εκπαιδευτική πράξη. Προγράμματα διδασκαλίας (tutorials), προσομοιώσεις (simulations), εικονική πραγματικότητα (virtual reality), διαδίκτυο, κ.ά. (Καραμηνάς, 2004) είναι μερικά από τα πιο γνωστά εκπαιδευτικά εργαλεία. Ωστόσο, οι ΤΠΕ δεν μπορούν να ταξινομηθούν σε συγκεκριμένες κατηγορίες γιατί καμία κλίμακα δεν είναι τόσο γενική ή τόσο συγκεκριμένη ώστε να περιλαμβάνει και την απαραίτητη τεχνολογία. Προσπάθειες έχουν γίνει βέβαια και έχουν ταξινομηθεί με βάση τα λογισμικά, τις γνωστικές θεωρίες μάθησης ή και ανεξάρτητα από τεχνολογικά χαρακτηριστικά, όπως αναφέρει ο Καραμηνάς (2004).

2.1.2 Αλλαγή στάσης στην εκπαιδευτική πράξη

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που οι ΤΠΕ έχουν ενταχθεί στην εκπαιδευτική πράξη και διαδικασία. Οι λόγοι είναι αρχικά σαφώς επιστημονικοί. Είναι δεδομένο πως οι υπολογιστές αποτελούν βασικό εργαλείο κάθε επιστήμονα, και έτσι εντάσσεται στη μαθησιακή διαδικασία με νέες σύγχρονες δραστηριότητες. Ακόμη, κοινωνικοί λόγοι προωθούν τις ΤΠΕ αφού στον 21^ο αιώνα αποτελούν «εργαλείο της καθημερινής μας ζωής» (Καραμηνάς, 2004). Φυσικά, αφού εμπεριέχεται η εκπαιδευτική διάσταση, δεν θα μπορούσαν να λείπουν μαθησιακοί λόγοι ένταξης και χρήσης των ΤΠΕ. Τα λογισμικά στοχεύουν στο μαθητή, την υποστήριξή του και την εξέλιξή του. Αυτά τα λογισμικά, μάλιστα, για να είναι αποτελεσματικά, ο Simson (1995, στο Βλάχου, 2010:93) πρότείνει να εμπεριέχουν προϋποθέσεις όπως: να έχουν καταστάσεις αυθεντικές και περιεχόμενο σχετικό με το μαθητή, να είναι διερευνητικά ώστε να ανακαλύπτει μόνος του ο μαθητής τη πληροφορία, να εμπεριέχουν συναίσθημα, να απαιτούν τη συμμετοχή του μαθητή και να είναι πλούσια σε πολυμεσικές εφαρμογές.

Οι προϋποθέσεις αυτές δημιουργούν μια μάθηση ενεργητική όπου οι μαθητές πειραματίζονται, ανακαλύπτουν, συνεργάζονται, παίρνουν πρωτοβουλίες, θέτουν στόχους, σκέφτονται και κρίνουν, αγαπούν τη μάθηση (Κοτοπούλης, 2013). Μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν και επιθυμούν τη δια βίου εκπαίδευση. Εξάλλου, με αρκετές έρευνες έχουν αποδειχθεί τα θετικά αποτελέσματα της χρήσης ΤΠΕ στη σχολική αίθουσα (Τσολακίδης, 2004; Παπαδόπουλος, 2004; ΒΕCΤΑ, 2004). Αρχικά, οι ΤΠΕ εμπλουτίζουν το γνωστικό αντικείμενο με ήχο, σύμβολα, προσομοιώσεις κλπ., και δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να τις αξιοποιήσει και να βοηθήσει στη συνεργατική και μαθητοκεντρική μάθηση (Κόμπος, 2009).

Με τη χρήση των ΤΠΕ το μαθησιακό περιβάλλον αλλάζει και κάνει πρωτεύοντα και κυρίαρχο τον μαθητή. Γίνεται ενεργός στη μάθηση, συνθέτει, ερευνά και ανακαλύπτει αυτός τη μάθηση με έναν τρόπο ενδιαφέροντα. Εμπλέκεται με το γνωστικό αντικείμενο και καλλιεργεί τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, κριτικής σκέψης και επιχειρηματολογίας. Κινητοποιεί τις αισθήσεις του, συμμετέχει και αυτενεργεί, επιλέγει το δικό του ρυθμό μάθησης και έχει κίνητρο για τη μάθηση (Κοτοπούλης, 2013). Αρκετοί ερευνητές, άλλωστε, έχουν επισημάνει την υποστήριξη της διδακτικής πράξης αλλά και την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας (Jonassen et al., 2003 ; Jonassen, 2006; Webb, 2005; Κυνηγός & Δημαράκη, 2002; Ράπτης& Ράπτη, 2004). Όλα αυτά αποτελούν καινοτομίες για τη σχολική τάξη, αφού υπάρχει: α) «πολλαπλή αναπαράσταση ενός αντικειμένου (εικονική, κειμενική, γραφική αναπαράσταση, βίντεο, αφήγηση κ. ά)» (Κόμπος, 2009), β) οπτικοποίηση ενός φαινομένου, γ) διαθεματική προσέγγιση του θέματος, δ) ενεργητική μάθηση, πειραματισμός και ε) διασύνδεση με όλο τον κόσμο εκτός σχολείου (Κόμπος, 2009 : 2).

Ωστόσο, οι προσπάθειες για κατανόηση των ΤΠΕ μέσα στην εκπαιδευτική πράξη δεν σταματούν εκεί. Αρκετοί ερευνητές ψάχνουν τα θετικά, άλλοι εντοπίζουν αρνητικά από αυτή την ένταξη, ενώ άλλοι εντοπίζουν τις σωστές προϋποθέσεις ώστε να πετύχουν. Στα οφέλη - που ήδη έχουμε αναφέρει - προσθέτουν οι Lowther et al (2008) και οι Weert and Tatnall (2005), πως με τις ΤΠΕ αυξάνεται η εκπαιδευτική «ποιότητα» και η σύνδεση με τις πραγματικές καταστάσεις που συμβαίνουν στη ζωή, ενώ ο Mioduser (2000) ισχυρίζεται πως με τις ΤΠΕ μπορεί να προχωράμε μπροστά στην τεχνολογία, αλλά κάνουμε «δύο βήματα πίσω» στην παιδαγωγική. Όσον αφορά και τις προϋποθέσεις, αναφέρεται στους Μισιρλή και Κόμη (2011), πως οι ΤΠΕ συνεισφέρουν στη μάθηση εφόσον αξιοποιούνται κατάλληλες εφαρμογές και λογισμικά ενορχηστρωμένα σε κατάλληλα εκπαιδευτικά σενάρια.

2.2 Δραματικές Τεχνικές

Προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να βρουν έναν καινοτόμο τρόπο να διδάξουν τα μαθήματά τους, που θα αποφέρει ταυτόχρονα θετικά αποτελέσματα στους μαθητές όσο και στη διαδικασία της μάθησης, έχουν εντάξει στη διδασκαλία τους το Εκπαιδευτικό Δράμα και τις Τεχνικές που αυτό προσφέρει.

2.2.1 Εκπαιδευτικό Δράμα και οι θεωρίες του

Ο όρος εκπαιδευτικό δράμα χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλες τις διαστάσεις του δράματος στην εκπαίδευση, όπως τη μέθοδο, την τέχνη αλλά και την εκπαιδευτική διαδικασία. *«Το εκπαιδευτικό δράμα βασίζεται στην ομαδική διάδραση, στην επίδραση κάθε μέλους της ομάδας πάνω στα υπόλοιπα μέλη και στη ζωή τους και αντιστρόφως.»* (Adiguzel, 2008). Διακρίνουμε στοιχεία της βιοματικής θεωρίας του Dewey και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης των Vygotsky και Bruner. Συγκεκριμένα, η ΔΤΕ περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή του μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία, όπως είπε ο Dewey που έφερε σε πρώτο επίπεδο τον μαθητή και όχι το περιεχόμενο (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008), και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η μάθηση, όπως τέθηκε από τον Freire, τον Vygotsky και τον Bruner. Συγκεκριμένα, για το κοινωνικό πλαίσιο του Vygotsky και την «ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης» που έθεσε, κατά την οποία διακρίνουμε το πραγματικό επίπεδο ανάπτυξης και το δυνητικό στο οποίο μπορεί να φτάσει το παιδί, ο δάσκαλος έχει τον ρόλο του διαμεσολαβητή να οργανώσει τη διδασκαλία. Η θεωρία αυτή συμβαδίζει με του Bruner για τη «σκαλωσιά» στη μάθηση, όπου ο δάσκαλος είναι το βοηθητικό υποστηρικτικό σύστημα.

Το εκπαιδευτικό δράμα βασιζόταν ανέκαθεν σε αυτές τις θεωρίες. Ξεκίνησε να εφαρμόζεται από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα στην Αγγλία και την Ουαλία (Αυδή & Χατζηγεωργίου 2007) και -αν και το «δράμα» είναι από το αρχαίο «δρω» - στην Μ.Βρετανία ήταν η πρώτη φορά που ξέφυγε από το θέατρο και μπήκε στα σχολεία για να προβληματίσει για θέματα ζωής και να ενθαρρύνει τη μελέτη κειμένων (Παγούνη, 2014). Άσκησε κριτική στο υπάρχον δασκαλοκεντρικό σύστημα και προώθησε τη μαθητοκεντρική διδασκαλία (Αυδή & Χατζηγεωργίου, ό.π.) Διαμόρφωσε ένα πλαίσιο που εδρεύει η ενεργητική, βιοματική μάθηση

με την ελεύθερη έκφραση του παιδιού στην οποία δεν παρεμβαίνει ο δάσκαλος. Ήδη από τη δεκαετία του '50 ο Slade προσπάθησε να δώσει έναν παιδαγωγικό χαρακτήρα στο σχολικό θέατρο βασισμένος στον αυτοσχεδιασμό, ενώ το '70 αναγνωρίστηκε το Δράμα ως μέσο μάθησης, έγινε διαμεσολαβητικός ο ρόλος του δασκάλου και προωθήθηκε η μέθοδος που στηρίζεται στη βιωματική, συνεργατική, ενεργητική μάθηση, στην κοινωνική σκέψη και την κοινωνική υπευθυνότητα (Αυδή και Χατζηγεωργίου, ό.π.) . Εκεί τονίζεται άλλωστε και ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού δράματος που ξεχωρίζει από απλώς μια θεατρική πράξη, αφού στοχεύει να ικανοποιήσει το ίδιο το παιδί και όχι το κοινό, δεν περιορίζεται σε χρόνο και τόπο και απλώς δανείζεται τεχνικές έκφρασης του θεάτρου (Σέξτου, 1998).

Μέσα σε αυτή την πρακτική που στηρίζει το συγκεκριμένο είδος μάθησης, αναπτύσσονται αρχές και πρακτικές που στοχεύουν στην καλύτερη διδασκαλία. Δομικές αρχές όπως αναφέρει η Λαζαράκου (2011) είναι «ο αυτοσχεδιασμός, η υπόδυση ρόλων, η επίκληση της ενσυναίσθησης, η ελεύθερη έκφραση απόψεων, η συλλογική λήψη αποφάσεων και η επίλυση προβλήματος», ενώ πρακτικές που ακολουθούνται είναι αυτές του διαλόγου, της βιβλιογραφικής έρευνας, της παραγωγής κειμένων, κλπ. .Για τις αρχές κάνει λόγο και ο Παπαδόπουλος (2010) με τις οποίες επιδιώκεται να αναπτυχθούν: η δημιουργική σκέψη, η συναισθηματική και διαπροσωπική νοημοσύνη, η «ευφυΐα» της θεατρικής διερεύνησης, οι ψυχοκινητικές δεξιότητες, η κριτική και κριτικο-στοχαστική σκέψη, το αισθηματικό και καλλιτεχνικό κριτήριο, οι συν-ερευνητικές ικανότητες, η γλωσσική ανάπτυξη, η επικοινωνιακή ικανότητα, η ικανότητα επινόησης και σύνθεσης, η ηθική και πολιτική συνείδηση, η περιβαλλοντική ευαισθησία και η εθνική και διαπολιτισμική ταυτότητα.

Η ΔΤΕ σίγουρα αποφέρει οφέλη και για αυτό άλλωστε θεωρείται και μια σύγχρονη τάση να εντάσσεται σε όλο και περισσότερες σχολικές αίθουσες. Για την χρησιμότητά της έχει μιλήσει και ο Wilks, και συγκεκριμένα ότι το παιδί εξερευνά τον κόσμο και το περιβάλλον, ασκεί νοητικές, σωματικές και κοινωνικές δεξιότητες, ανακαλύπτει τον εαυτό του, είναι μια αβλαβής διέξοδος στις ορμές του, ένα μέσο κοινωνικοποίησης και έκφρασης των συναισθημάτων αλλά και του δίνει τη δυνατότητα να βιώσει την ιστορία του πολιτισμού (Κοντογιάννη, 2012).

Η ΔΤΕ οδηγεί στη γνωστική, κοινωνική, συναισθηματική και ηθική μάθηση, ενώ συμβάλλει και στην θεμελίωση της προσωπικής, πολιτισμικής και παγκόσμιας ανθρώπινης γνώσης (Αλκηστis, 2008). Στα θετικά προσθέτουμε και τη γλωσσική ανάπτυξη, τη δημιουργικότητα,

την αισθητική κατανόηση, την ψυχική ανάπτυξη και την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη.

2.2.2 Η Δραματοποίηση

Ο εναλλακτικός αυτός τρόπος μάθησης είναι στενά συνδεδεμένος με την δραματική τέχνη. Είναι μια μεθοδολογία η οποία επικεντρώνεται στην άμεση εμπειρία, στον αναστοχασμό και στην ενεργητική δράση (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008). Φέρνει σε άμεση επαφή το μαθητή με το αντικείμενο το οποίο πρέπει να γνωρίσει και έτσι αυτός επεξεργάζεται αυτή την εμπειρία, η οποία έχει στόχο τον εμπλουτισμό των γνώσεων, την ανάπτυξη ικανοτήτων και τη διαμόρφωση ηθικών αξιών του. Ο Dewey, ο Lewin και ο Piaget ανέπτυξαν τη βιωματική μάθηση και έδωσαν αρκετό προβληματισμό.

Η οικειοποίηση της γνώσης και η ευαισθητοποίηση που προωθεί η βιωματική μάθηση στηρίζουν τις αρχές της τελευταίας. Η Δεδούλη (2001) κάνει λόγο για τις εξής αρχές:

1. Η βιωματική μάθηση αξιοποιεί τα βιώματα των παιδιών
2. Ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή
3. Προτρέπει την έρευνα και την ανακάλυψη
4. Προτείνει τη δημιουργία
5. Στοχεύει στην διανοητική και συναισθηματική διέγερση
6. Βοηθά στην κατανόηση του πραγματικού κόσμου
7. Προωθεί την αυτογνωσία του μαθητή

Η βιωματική μάθηση, λοιπόν, προτείνεται και χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στην εκπαιδευτική πράξη καθώς έχει αποδειχθεί πως έχει αρκετά οφέλη. Ενισχύει την γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη, επιτρέπει τα λάθη, ευνοεί τη δημιουργία σχέσεων, δημιουργεί μια «κοινή ιστορία» και μορφή επικοινωνίας στο σχολικό χώρο, είναι διασκεδαστικός τρόπος μάθησης και προωθεί την ομαδικότητα (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008). Ακόμη, με αυτή προωθείται η γλωσσική ανάπτυξη, οι δεξιότητες σκέψης, η κοινωνικοποίηση καθώς και δεξιότητες γνωστικές, φυσικές, συναισθηματικές και δημιουργικές (Κωστή, 2016).

Πέρα από αυτά τα οφέλη, όμως, η ένταξη της βιωματικής μάθησης σε όλο και περισσότερα μαθήματα προωθείται ιδιαίτερα καθώς προσπαθεί να αντικαταστήσει την παραδοσιακή

δασκαλοκεντρική μέθοδο διδασκαλίας. Στην παραδοσιακή μέθοδο πρωταγωνιστούσε ο δάσκαλος, με μικρό βαθμό συμμετοχής από τον μαθητή, ο μονόλογος, οι πολλές πληροφορίες και η συνεχής επιτήρηση. Τώρα, με την βιωματική μέθοδο, πρωταγωνιστής είναι ο ίδιος ο μαθητής, ο οποίος συμμετέχει ενεργά και λειτουργεί μέσα σε κλίμα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, ενώ ο δάσκαλος μαθαίνει μαζί με τα παιδιά και λειτουργεί περισσότερο διεκπαιρευτικά. Δίνεται έμφαση στο βίωμα και στην ολιστική προσέγγιση των γνώσεων.

2.2.3 Τεχνικές στην ΔΤΕ

Οι δραματικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση βοηθούν τους μαθητές να κατανοούν καλύτερα το γνωστικό αντικείμενο, συντελούν στην ομαδοσυνεργατικότητα και βοηθούν να εκφράζουν οι μαθητές σκέψεις και συναισθήματα. Δεν χρειάζονται ιδιαίτερα υλικά καθώς τις περισσότερες φορές πραγματοποιούνται με τη χρήση του σώματος και κυρίως της φαντασίας των μαθητών. Κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας είναι πολύ σημαντική η επιλογή των κατάλληλων τεχνικών ώστε να αποδοθεί και το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Οι τεχνικές είναι πολλές και μια από τις κατηγοριοποιήσεις που έχουν γίνει είναι αυτή των Neelands και Goode, την οποία δέχονται και οι Αυδή και Χατζηγεωργίου (2008). Η κατηγοριοποίηση, λοιπόν, έχει ως εξής:

α. Τεχνικές που δημιουργούν το δραματικό πλαίσιο: παγωμένες εικόνες, ανολοκλήρωτο υλικό, κυκλικό δράμα, ομαδική δημιουργία του χώρου, ομαδική ζωγραφιά, παιχνίδια, παραγωγή ήχων, ρόλος στον τοίχο, συλλογικός ρόλος, τίτλοι, κινητικές δραστηριότητες

β. Τεχνικές που αφορούν την ανάπτυξη της πλοκής: ανακριτική καρτέλα, αυτοσχεδιασμός όλης της ομάδας, δάσκαλος σε ρόλο, κύκλος της συνείδησης, συμβούλιο, τηλεφωνικές συνδιασκέψεις

γ. Τεχνικές για τη δημιουργία αναπαραστάσεων: θέατρο της αγοράς, σκηνές, τελετουργίες

δ. Τεχνικές για αναστοχασμό: ανίχνευση της σκέψης, σύνταξη κειμένων, ομαδικό γλυπτό, αντικρουόμενες σκέψεις

Φυσικά, υπάρχουν πολλές ακόμα κατηγοριοποιήσεις, όπως αυτή που δέχεται ο Παπαδόπουλος (2010):

α. Τεχνικές εικονικής αναπαράστασης: παγωμένη εικόνα, γραπτά κείμενα (μηνύματα, ημερολόγια), χάρτες, περίγραμμα του χαρακτήρα, κ.ά

β. Τεχνικές στοχαστικής διερεύνησης: οπτική γωνία, συλλογικό χαρακτήρα, αντικρουόμενες σκέψεις, ανάγνωση σε ρόλο

γ. Τεχνικές έρευνας: παρακολούθηση, καρέκλα των αποκαλύψεων, συνέντευξη, μανδύας του ειδικού

δ. Τεχνικές αυτοσχεδιασμού: θέατρο φόρουμ, παιχνίδι ρόλου, δραματοποιημένη αφήγηση

ε. Τεχνικές συμβολικής αναπαράστασης: πινακίδες, αναλογία, τελετουργία

στ. Τεχνικές θεάτρου Μάσκας και Παντομίμας

Πάντως, όποιος και αν είναι ο διαχωρισμός που κάνουν οι ειδικοί, οι τεχνικές παραμένουν ίδιες και στοχεύουν τόσο στην απόκτηση γνώσεων, όσο και στην εκφραστική ικανότητα, στην ψυχοπνευματική ωρίμανση, πνευματική ανάπτυξη, αισθητική καλλιέργεια, επικοινωνιακή σχέση και κοινωνική ένταξη καθώς και στην διαθεματική προσέγγιση της γνώσης (Γραμματάς, 2011). Για να εφαρμοστούν σωστά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη παράμετροι όπως η ηλικία των παιδιών, τα ενδιαφέροντα, οι ανάγκες, η διάθεση της στιγμής, το κλίμα της τάξης, το αναλυτικό πρόγραμμα, οι σχέσεις και τα προβλήματα, αλλά και ο διαθέσιμος χρόνος (Άλκηστις, 2008). Μόνο τότε οι τεχνικές θα λειτουργήσουν σωστά και για το παιδί και την εκπαιδευτική διαδικασία. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν κάποιες από αυτές τις τεχνικές.

2.3 Ομαδοσυνεργατική Μάθηση

Στον αντίποδα της δασκαλοκεντρικής μάθησης που εφαρμοζόταν για πολλά χρόνια στις σχολικές τάξεις, εμφανίζεται η ομαδοσυνεργατική μάθηση, δηλαδή η μάθηση σε ομάδες. Όπως είναι αναμενόμενο, ο μαθητής έχει τον πρωτεύοντα ρόλο και αυτό συμβάλλει τόσο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή όσο και των κοινωνικών του δεξιοτήτων.

2.3.1 Στοιχεία και Θετικά της Ομαδοσυνεργατικής Μάθησης

Η απλή συνεργασία, η αλληλοβοήθεια, η ανταλλαγή απόψεων αποτελούν βασικά στοιχεία της ομαδοσυνεργατικής μάθησης. Όμως, όπως τονίζει ο Ματσαγγούρας (1987) δεν αρκούν από μόνα τους για το επιθυμητό αποτέλεσμα. Άλλα στοιχεία που χρειάζονται είναι: η θετική αλληλεξάρτηση των μελών, η άμεση προσωπική επικοινωνία, η συλλογική ευθύνη, η εξάσκηση διαπροσωπικής επικοινωνίας, η εναλλαγή στους ρόλους αλλά και η ανομοιογένεια στην ομάδα. Για να εργαστούν, μάλιστα, οι μαθητές στην ομάδα πρέπει να ισχύουν και κάποιες προϋποθέσεις, όπως: αποδοχή κοινών σκοπών, απόδοση λόγου, ίσες ευκαιρίες, επικοινωνία και αλληλεξάρτηση, ανάθεση ρόλων και συνεργασία ακόμα και με άλλες ομάδες.

Όταν μιλάμε για ομάδα, εννοούμε το σύνολο που μαθητών που συγκροτούν μια ομάδα και είναι αλληλοεξαρτώμενοι και συνυπεύθυνοι, συνεργάζονται και συντονίζονται για ένα κοινό σκοπό και έχουν αντίληψη ο ένας για τον άλλον. Σημαντικό ρόλο στη μάθηση κατέχει η δυναμική της ομάδας αυτής. Η σύνθεση των ομάδων παίζει σημαντικό ρόλο και πιο συγκεκριμένα: το μέγεθος των ομάδων, που συνήθως αποτελείται από δύο μέχρι τέσσερα μέλη, η ηλικία των μαθητών, τα ενδιαφέροντα, η φιλία, το φύλο των μαθητών, κ.ά (Αναγνωστοπούλου, 2001).

Έρευνες δείχνουν πως μέσα στην ομάδα οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία (Anderson & Price, 2001), συγκρατούν γνώσεις για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και οι ίδιοι οι μαθητές αποκτούν νέες εμπειρίες μέσα από την αλληλεπίδραση. Τα πλεονεκτήματα της μάθησης σε μια ομάδα όπως αναφέρουν και η Τριλίβα και Αναγνωστοπούλου (2008) είναι τα εξής: μετάδοση πληροφοριών, συζήτηση προβλημάτων, αλληλοβοήθεια, ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, μίμηση της συμπεριφοράς των άλλων, μάθηση και υιοθέτηση συμπεριφορών, συναισθηματική εγγύτητα και έκφραση συναισθημάτων. Αυτοί είναι και οι οχτώ παράγοντες που σύμφωνα με τον Yalom ενισχύουν τη διεργασία αλλαγής στην ομάδα. Ο Ματσαγγούρας (1987) κάνει έναν πιο ευρύ διαχωρισμό και τονίζει ότι μέσα στις ομάδες έχουμε την εξέλιξη στους τομείς της ακαδημαϊκής μάθησης, νοητικής ανάπτυξης, κοινωνικής μάθησης και συναισθηματικής ανάπτυξης καθώς και της ψυχικής υγείας. Συνεπώς, η μάθηση, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητή, η ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών, η επικοινωνία, η ανάληψη ευθυνών, η αποδοχή όλων των

ατόμων, η ενεργή δράση, η αλληλοβοήθεια, η δημιουργία, η επίτευξη κοινών στόχων, η εκτίμηση των συμμαθητών, αποτελούν βασικά στοιχεία της ομαδικής μάθησης.

Ένα ακόμα προσόν της ομαδοσυνεργατικής μάθησης αποτελεί το γεγονός πως μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα μαθήματα και να αποδώσει θετικά στοιχεία. Μάλιστα, μπορεί να συνδεθεί ακόμα και με άλλες τεχνικές, όπως αυτή της βιωματικής μάθησης και να αλληλεπιδράσουν. Μάλιστα, όπως αναφέρεται στην Τριλίβα και Αναγνωστοπούλου (2008), με την ομαδική μάθηση προκύπτουν τέσσερα είδη βιωματικής:

α. αναστοχασμός της εμπειρίας: οι μαθητές ανακαλούν προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες και αυτό πραγματοποιείται με την επικοινωνία, την αναγνώριση του θέματος συζήτησης, την αναγνώριση ομοιοτήτων, την τεχνική του αναστοχασμού και του γκάλοπ,

β. αφομοίωση και γνωστική επεξεργασία: οι μαθητές εφαρμόζουν τις νέες πληροφορίες στη ζωή τους και η μάθηση προκύπτει είτε από το θεωρητικό πλαίσιο είτε από τα μέλη της ομάδας,

γ. πειραματισμός και πρακτική εξάσκηση: οι μαθητές δοκιμάζουν νέες συμπεριφορές και ικανότητες είτε μέσα στην ομάδα είτε με παιχνίδι ρόλων και το συμβολικό παιχνίδι, και

δ. σχεδιασμός δράσης: κατά το οποίο οι μαθητές μεταβαίνουν από το ομαδικό περιβάλλον μάθησης στην καθημερινή ζωή με γενίκευση και σχεδιασμό δράσης.

3. Σύγχρονες τάσεις στο μάθημα της Ιστορίας

3.1 Το μάθημα της Ιστορίας

Οι νέες μορφές και τεχνικές που εντάσσονται στην εκπαίδευση δεν μπορούν να αφήσουν ανεπηρέαστο κανένα σχολικό μάθημα και εκπαιδευτική πράξη. Από αυτή την αλλαγή δεν έμεινε ανεπηρέαστο ούτε το μάθημα της Ιστορίας, που είναι από τα μαθήματα που βασίζονται στην παραδοσιακή διδασκαλία και στη στείρα μάθηση. Από βιβλιοκεντρικό και συμβατικό το μάθημα αλλάζει διάσταση και προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα. ΤΠΕ, δραματικές τεχνικές, ομάδες και βιωματικές εργασίες κάνουν το μάθημα πιο ενδιαφέρον, άμεσο και κατανοητό στο μαθητή. Η νέα διδακτική της ιστορίας έχει πολλά να αντιμετωπίσει και να συμπεριλάβει στη μάθηση: η ιστορική σκέψη και συνείδηση, ο επιστημονικός λόγος, η κατάλληλη γλώσσα με μεθόδους διαφορετικές από τα συνηθισμένα που φέρνουν τον μαθητή στο κέντρο του μαθήματος και αφήνουν τον εκπαιδευτικό λίγο στο περιθώριο, είναι μερικά από τα ζητούμενα της νέας διδακτικής.

Η νέα διδακτική στην Ιστορία έχει να καλύψει πολλούς στόχους που τους θέτει το Αναλυτικό Πρόγραμμα και σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. με κύριο σκοπό την «ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης». Βέβαια, σκοπός είναι να γνωρίσουν οι μαθητές το παρελθόν, να κατανοήσουν το παρόν ώστε να σχεδιάσουν το μέλλον και να προετοιμαστούν για όσα έπονται. (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων –ΙΕΠ, 2015). Θα έχουν έτσι την ευκαιρία να αποκτήσουν αυτό που ο Γκουτζαμάνης αναφέρει ως «ιστορικό (εγ)γραμματισμό» όπου οι μαθητές μπορούν να παρακολουθούν τη γλώσσα ή τους κώδικες του κειμένου, αποκτούν την σκέψη του ιστορικού και τις δεξιότητες ώστε να έχουν τις απαιτούμενες αξίες και συμπεριφορές αλλά και να κατέχουν τις έννοιες και τα εννοιολογικά στοιχεία στα οποία βασίζεται η Ιστορία (Γκουτζαμάνης, 2008).

Βέβαια, ο δρόμος είναι μακρύς για να γίνουν όλα πράξη. Είναι δύσκολο για τον ίδιο τον εκπαιδευτικό να ξεφύγει από την παραδοσιακή μέθοδο σε ένα μάθημα που ανέκαθεν στηριζόταν στην απομνημόνευση. Η ανακάλυψη των γεγονότων από τους μαθητές, η συνεργασία για να συζητήσουν τις επιδράσεις των γεγονότων αυτών, η εμβάθυνση και η διασύνδεση των στοιχείων μεταξύ τους, η κατανόηση των πράξεων, είναι στοιχεία με τα οποία «θα μπορέσουν οι μαθητές να ασκήσουν κριτική στο παρελθόν, να αποκτήσουν ιστορική

συνείδηση, να κατανοήσουν έτσι και να ερμηνεύσουν το παρόν, να εντάξουν σ' αυτή τη δική τους δράση και να επιδιώξουν να βελτιώσουν τις συνθήκες της ζωής τους» (Βακαλούδη, 2014).

Οι στόχοι αυτοί μπορούν να ικανοποιηθούν μέσα από τη Νέα Ιστορία. Η Ρεπούση έχει αναφερθεί σε αυτόν τον όρο που δίνει έμφαση «στη διαδικασία της μάθησης παρά στο περιεχόμενο» (Τζημοπούλου, 2009) με το θετικό ότι ο εκπαιδευτικός, ανάλογα με τους στόχους του, έχει την ελευθερία να επιλέξει ο ίδιος το περιεχόμενο αλλά και τις δεξιότητες που θα γνωρίσουν οι μαθητές. Ξεφεύγει από τα παλιά δεδομένα που είναι γνωστά και προτείνει μια ελευθερία επιλογής και στο «τι» αλλά και στο «πως». Στόχος παραμένει η ιστορική σκέψη και συνείδηση, ενώ προστίθεται η ενσυναίσθηση για «να μπουν οι μαθητές στη θέση των προσώπων που μελετούν και να καταλάβουν τον τρόπο ζωής τους, τις συνθήκες και τους λόγους που οδήγησαν στη λήψη συγκεκριμένων αποφάσεων» (Βακαλούδη, 2014). Πέρα από το περιεχόμενο, λοιπόν, σημαντικό ρόλο παίζουν και οι δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές ώστε να κρίνουν αυτές τις πράξεις, να τις αναλογίζονται και να τις συζητούν στην ομάδα τους.

Σε αυτούς τους στόχους της Νέας Ιστορίας βασίζεται και η εργασία, όπου με τη χρήση ΤΠΕ, δραματικών τεχνικών και ομαδοσυνεργατικής μάθησης εξετάζεται η αποτελεσματικότητά τους στη διδασκαλία της Ιστορίας.

3.2 ΤΠΕ και Ιστορία

Η πιο συνηθισμένη ένταξη στη διδασκαλία που στοχεύει στη «Νέα Ιστορία» είναι – φυσικά - οι ΤΠΕ. Είναι σχεδόν λογικό, πως σε μία κοινωνία που είναι «τεχνολογικά εξαρτημένη» και τα παιδιά διαχειρίζονται την τεχνολογία με εύκολο τρόπο, να ενταχθεί η τεχνολογία αυτή στη διδακτική πράξη.

Για να παίρνει υπόσταση η Νέα Ιστορία, σημαίνει πως η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας έχει αποδεδειγμένα θετικά αποτελέσματα. Σύμφωνα, λοιπόν, με τους Mason et al. (2000), Diem (2000), Cuban (2001), Cantu & Warren (2003), Friedman & Heafner (2007), που αναφέρονται και στον Τσιβά (2011), η συμβολή της τεχνολογίας είναι θετική και «αισιόδοξη» όσον αφορά : α) το ιστορικό υλικό που διατίθεται και είναι ποικίλο, το οποίο εμπλέκει πολυτροπικά κείμενα, β) την ενδυνάμωση του ενδιαφέροντος των μαθητών για το σχολικό μάθημα , γ) την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, δ) τη δυνατότητα ιστορικής

έρευνας, ε) την ύπαρξη εφαρμογών που ενισχύουν τη μάθηση, στ) την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση, ζ) την καλλιέργεια κριτικής σκέψης, η) την επίλυση προβλημάτων, θ) τη λήψη αποφάσεων και κατανόηση αυτών που είχαν παρθεί στο παρελθόν και ι) την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας. Ακόμα, το μάθημα διαθέτει ερεθίσματα και κίνητρα στα παιδιά, προσομοιώσεις των γεγονότων με αποτέλεσμα την κατανόησή τους και την αποτύπωση στη μακρόχρονη μνήμη του μαθητή «για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα γεγονός που σημαίνει πως συντελείται μάθηση» (Κουτσούκου,2014) αλλά και σύνδεση μεταξύ των γεγονότων με τη βοήθεια υπερσυνδέσμων (Becta 2004). Σύμφωνα με έρευνες μάλιστα (Βοσνιάδου, 2002; Wood, 1999; Hakkarainem, 2000), οι πειραματικές ομάδες είχαν αναπτύξει κάποια από αυτά τα οφέλη συγκριτικά με τις ομάδες ελέγχου.

Τα οφέλη αυτά που προκύπτουν, οφείλονται σαφώς και στον τρόπο διδασκαλίας. Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη σχολική τάξη μπορεί να γίνει με αρκετούς τρόπους και διαφορετικά τεχνολογικά μέσα. Για τη Ρεπούση (1999, στο Κωστάκης, 2004:39) η τεχνολογία έχει τρία «πλαίσια» μέσα στη σχολική αίθουσα: α) περιβάλλον ιστορίας, που μέσω υπερμέσων καλλιεργούνται οι δεξιότητες και η ιστορική γνώση, β) περιβάλλον προσομοίωσης όπου συντελείται η γνώση και η κατανόηση με βιωματικό τρόπο και γ) περιβάλλον επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλα σχολεία.

Πολλές έρευνες και αναφορές έχουν γίνει στη μέθοδο, τα μέσα και τα εργαλεία που θα αποτελούν τον βασικό κορμό του μαθήματος για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ. Η Γιακουμάτου (2006) αναφέρει πως υπάρχουν ευκαιρίες για επιλογή ανάμεσα από πηγές ώστε να «προσανατολίσουν οπτικά» τους μαθητές. Υπερκείμενα για την αναζήτηση πηγών, ηλεκτρονικά περιβάλλοντα συζήτησης όπως φόρουμ για διάλογο, προσομοιώσεις για βαθύτερη κατανόηση, ψηφιακά βίντεο για τις αναγκαίες δεξιότητες, εννοιολογικοί χάρτες, είναι μερικά από όσα ανέφερε πως κυριαρχούσαν το 2006. Το 2014 προστίθενται κι άλλα μέσα και η Κουτσούκου (2014) αναφέρει τα ανοιχτά εργαλεία γραφείου, όπως βάσεις δεδομένων, τα παιδαγωγικά παιχνίδια σε λογισμικά εκπαιδευτικού περιεχομένου και προσομοιώσεις, τα ανοιχτά περιβάλλοντα μοντελοποίησης και τα δίκτυα. Η Τσορτανίδου (2016) κάνει λόγο για επεξεργαστές κειμένων, βάσεις δεδομένων ώστε να αποθηκεύονται στοιχεία, υπερκείμενα με συνδέσμους για εύρεση πηγών, προσομοιώσεις για τη λήψη αποφάσεων, συνεργατικά online περιβάλλοντα που προωθούν το διάλογο, ως κάποια από αυτά που προστίθενται χρονολογικά. Η Βακαλούδη (2014) κάνει έναν διαφορετικό διαχωρισμό, ανάλογα με τη χρήση τους στο μάθημα. Για παράδειγμα, για τα ιστορικά αίτια όσο και για την εξέταση ενός θέματος στο χρόνο, κατάλληλα θεωρούνται τα λογιστικά φύλλα

και το Διαδίκτυο, ενώ για την ιστορική έννοια στο χώρο και το χρόνο αξιοποιούνται λογισμικά, βάσεις δεδομένων, εργαλεία παρουσιάσεων και το διαδίκτυο.

Η Κουτσούκου (2014) εντάσσει μάλιστα και το βιβλίο δασκάλου για τη διδασκαλία της ιστορίας στη Δ' τάξη και τη θέση των Νέων Τεχνολογιών. Αυτές βρίσκουν θέση στη σχολική αίθουσα ως εργαλεία συλλογής πληροφοριών και ανεύρεσης υλικού, ως μέσα ανάλυσης και αξιολόγησης πληροφοριών ή παρουσίασης εργασιών, με τη μορφή διαδραστικών παιχνιδιών σε εκπαιδευτικά λογισμικά, ως μέσα για εικονικές επισκέψεις σε μουσεία και ως μέσα για ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες. Προτείνεται μάλιστα από τον Walsh να μην χρησιμοποιούνται μόνο για την εκμάθηση υπολογιστών αλλά για να γίνει και το μάθημα της Ιστορίας πιο απολαυστικό.

Η αλήθεια είναι πως από όταν άρχισαν να συρρέουν στη διδακτική πράξη οι Νέες Τεχνολογίες έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες να δημιουργηθούν προγράμματα και λογισμικά που να στηρίζουν την διδακτική πράξη. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο ιστορικός άτλαντας CENTENNIA που αντικαθιστά τους στατικούς χάρτες και παρουσιάζονται όλοι οι χάρτες στη διάρκεια της ιστορικής διαδρομής. Ακόμα, το λογισμικό Κασταλία (Βλάχου, κ.ά 2010) «ξεναγεί» τους μαθητές σε αρχαϊκές πόλεις. Βέβαια, δεν είναι τα μόνα λογισμικά και οι μοναδικές προσπάθειες που έχουν γίνει. Με την πορεία των χρόνων προστίθενται περισσότερα δεδομένα και καινοτόμες ιδέες.

Στην έρευνά μας εμείς χρησιμοποιήσαμε το διαδίκτυο, τις πηγές, την εικονική πραγματικότητα και τους διαδραστικούς πίνακες ως μέσα για τη διδασκαλία του μαθήματος. Το διαδίκτυο βοηθά στη συλλογή πληροφοριών και ανεύρεση υλικού, αποκωδικοποίηση πληροφοριών, συμμετοχή σε διαδραστικά παιχνίδια εκπαιδευτικού περιεχομένου, εικονική επίσκεψη χώρων ιστορικού ενδιαφέροντος αλλά και ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες (Βακαλούδη, 2014). Οι εκπαιδευτικοί με αυτό τον τρόπο, μάλιστα, μπορούν να προετοιμάσουν το μάθημά τους με ιστοσελίδες ιστορικού περιεχομένου, να αναζητήσουν οποιαδήποτε βιβλιογραφία, να αναζητήσουν σχέδια διδασκαλίας που έχουν εφαρμοστεί σε άλλα σχολεία, να επικοινωνήσουν με άλλους εκπαιδευτικούς, να επισκεφτούν βιβλιοθήκες online αλλά και να δημιουργήσουν «ιστορικά μονοπάτια» ώστε να κατευθύνουν τους μαθητές σε μια πορεία (Καραμηνάς, 2004). Όσον αφορά τις πηγές, η ψηφιοποίησή τους έχει βοηθήσει τη συσχέτιση των πηγών, την ανάγνωσή τους και την πρόσβαση σε αυτές. Δίνεται, επίσης, η δυνατότητα να μελετήσει κανείς ολόκληρο το κείμενο ή κάποιες σελίδες, να αναζητήσει την

πηγή με βάση ένα συγκεκριμένο χωρίο, ενώ είναι επίσης εφικτή η χρονολογική ταξινόμηση των πηγών και η σύγκριση εικαστικών και γραπτών πηγών (Τσολακίδης, 2004).

Η εικονική πραγματικότητα συντελεί σε μια διαφορετική πλευρά της διδακτικής της Ιστορίας γιατί έχει μεγάλο βαθμό συμμετοχής και βιώματος εκ μέρους του παιδιού. Είτε με ειδικά σχεδιασμένα βίντεο είτε με τα απαραίτητα γυαλιά, τα παιδιά μπορούν να παρακολουθήσουν για παράδειγμα την αναπαράσταση μιας μάχης πιο ζωντανά και να βοηθήσουν ώστε το μάθημα να αποτυπωθεί πιο εύκολα στη μνήμη του παιδιού. Όσον αφορά τον διαδραστικό πίνακα, λειτουργεί με παρόμοιο τρόπο αφού επικεντρώνει την προσοχή, τονώνει το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των μαθητών, αλλά και διαμοιράζει το περιεχόμενο και βοηθά στον πειραματισμό και την αλληλεπίδραση (Κρήτας, 2017).

3.3 Ιστορία και Δραματικές Τεχνικές

Το μάθημα της Ιστορίας αποτελεί πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς αλλά και δημιουργεί δυσκολίες στους μαθητές. Το δυσνόητο περιεχόμενο, η στείρα αποστήθιση, το λεξιλόγιο, η προσπάθεια για ερμηνεία των γεγονότων και των εννοιών δυσχεραίνει τη διδασκαλία και την εκμάθηση των ιστορικών γεγονότων. Γι' αυτό και οι σύγχρονοι ερευνητές προωθούν νέες μεθόδους διδασκαλίας της Ιστορίας.

Μια εναλλακτική μέθοδο αποτελεί η δραματοποίηση όπου αλλάζει τα δεδομένα του μαθήματος. Η εναλλακτική αυτή μέθοδος έχει χρησιμοποιηθεί και σε έρευνες και αποδείχτηκε, όπως στην έρευνα του Morris, πως βοηθά αποτελεσματικά τους μαθητές στα ιστορικά γεγονότα. Οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά, βελτιώνουν την κριτική τους σκέψη, συγκρίνουν και ανιχνεύουν τα αίτια, παράγουν νέα γνώση, αλληλεπιδρούν, εμπεδώνουν το λεξιλόγιο και τονώνουν την αυτοεκτίμησή τους και κρίνουν, συμπεραίνουν και τεκμηριώνουν (Ζαφειριάδης & Δαρβούδης, 2010). Στην έρευνα της Στενού (2016) αποδείχθηκε πως οι μαθητές ανέπτυξαν υψηλό επίπεδο ιστορικής ενσυναίσθησης, αυθορμητισμό, ομαδικότητα αλλά και ανέπτυξαν τη φαντασία τους και την ικανότητα για γραπτή και προφορική έκφραση.

Το μάθημα της Ιστορίας αποβλέπει αφενός στην κατανόηση του περιεχομένου και αφετέρου στην καλλιέργεια ικανοτήτων ιστορικής σκέψης (Λαζαράκου, 2011). Δημιουργεί εμπειρική, δημιουργική και ενεργητική διάθεση στους μαθητές που αποφέρουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα μάθησης. Η ιστορική γνώση οργανώνεται ώστε να γίνει κατανοητή,

αναπτύσσονται δεξιότητες ιστορικής σκέψης, διαμορφώνονται μορφές συμπεριφοράς και προκαλούνται συναισθηματικές αντιδράσεις για γεγονότα του παρελθόντος (Λαζαράκου, ό.π.). Το παιδί βγαίνει από τον «δικό του» κόσμο και το παρόν και μπαίνει σε έναν άλλον κόσμο με την φαντασία του και βιώνει την ιστορική ενσυναίσθηση με βαθύτερη κατανόηση των γεγονότων (Γκουτζαμάνης, 2008).

Οι δραματικές τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε ως έναυσμα είτε κατά τη διάρκεια του μαθήματος ή και στο τέλος της διδακτικής διαδικασίας ως προέκταση του μαθήματος. Το δράμα μπορεί να είναι είτε συμμετοχικό, που οι μαθητές εμπλέκονται ενεργά, είτε παραστατικό, που οι μαθητές παρακολουθούν το δράμα με σκοπό τον προβληματισμό (Κωστή, 2016). Συνολικά, η θεατρική πράξη στην εκπαίδευση μεταφέρει στο «εδώ και τώρα» τα προβλήματα του παρελθόντος, προωθεί την ενεργητική πρόσβαση στην ιστορική γνώση, διευρύνει τα ιστορικά γεγονότα, «ζωντανεύει» θέματα και προβλήματα ή ιστορικά πρόσωπα, παρέχει την ευκαιρία χρήσης ορολογίας και απόκτησης στάσεων, επιτρέπει τη μελέτη της Ιστορίας από διαφορετικές οπτικές αλλά κυρίως προσφέρει μια «χειροπιαστή» εμπειρία στους μαθητές (Sebba, 2000).

Στη συγκεκριμένη ερευνητική εργασία εντάξαμε τις παρακάτω δραματικές τεχνικές στα σχέδια μαθήματος της Ιστορίας.

α. Παγωμένη Εικόνα

Η ακίνητη/ παγωμένη εικόνα (still image/ frozen picture/ tableau) αποτελεί ένα στιγμιότυπο από το δραματικό περιβάλλον που δημιουργείται από τα παιδιά χωρίς κίνηση και ρόλο (Παπαδόπουλος, 2010). Οι συμμετέχοντες χρησιμοποιώντας τα σώματά τους δημιουργούν μια εικόνα η οποία αποτυπώνει ένα θέμα, μια ιδέα, ένα γεγονός, μια σκέψη. Αν και δεν έχει κίνηση η εικόνα έχει δυναμική καθώς περιέχει το νόημα της δράσης. Τα παιδιά επιλέγουν το μήνυμα, εστιάζουν στο νόημα αφαιρώντας οτιδήποτε περιττό και οι θεατές καλούνται να αναγνωρίσουν το ουσιαστικό νόημα «πίσω από το κείμενο» (Κατσαρίδου, 2011). Η τεχνική αυτή δημιουργεί ένα περιβάλλον αποστασιοποίησης και ελέγχου, ενώ σύμφωνα με τον Jackson - όπως αναφέρουν η Αυδή και Χατζηγεωργίου (2007) - η εικόνα έχει μεγάλη δυναμική εκφράζοντας περισσότερα από τα λόγια και αποδίδοντας σκέψεις και συναισθήματα, είναι πλούσια σε νοήματα και υπερβαίνει τα όρια της γλώσσας. Ο δάσκαλος καλείται να παρατηρεί και να θέτει ερωτήσεις ώστε να αποδοθεί και το νόημα της εικόνας.

β. Διάδρομος της συνείδησης

Οι συμμετέχοντες στοιχίζονται σε δύο παράλληλες σειρές και σχηματίζουν ένα διάδρομο. Περνάει ο ήρωας υποδουμένος το ρόλο του και εκφράζει το δίλημά του. Καθώς περνάει, τα άτομα στον διάδρομο του δίνουν συμβουλές για το ποια απόφαση να πάρει. Οι συμβουλές μπορεί να είναι αντικρουόμενες και να συντελέσουν σε έναν εσωτερικό διάλογο ώστε να παρθεί η σωστή απόφαση (Παπαδόπουλος, 2010).

γ. Συνέντευξη

Στη συνέντευξη στόχος είναι η ανακάλυψη του ήρωα και η έκφραση των αντιλήψεων και των πεποιθήσεων πάνω στην ιστορία. Ένα ή περισσότερα άτομα παίρνουν τον ρόλο του δημοσιογράφου και κάποιος κάνει τον ήρωα. Μπορεί να γίνει ακόμα και σε ζευγάρια. Επιδιώκεται με αυτόν τον τρόπο *«να πληροφορηθούν γνώμες, να αποκαλύψουν γεγονότα και να διαπιστώσουν ενδείξεις, να εντοπίσουν ανακρίβειες και παρατυπίες, να αναδείξουν αλήθειες»* (Παπαδόπουλος, 2010). Γενικότερα, η συνέντευξη εξοικειώνει τα παιδιά με τον επικοινωνιακό χαρακτήρα και τους βοηθά να αναπτύσσουν τον λόγο, να επιλέγουν το κατάλληλο ύφος, ενώ τους εξασκεί και στις ερωτήσεις αλλά και στην ικανότητα να διατυπώνουν τις σκέψεις τους με σαφήνεια, να συνεργάζονται και να αξιολογούν τις καταστάσεις (Παπαδόπουλος, ό.π.)

δ. Αυτοσχεδιασμός

Στόχος είναι η αυθόρμητη αντίδραση των μελών σε ένα θέμα και η διαμόρφωση μιας ιστορίας από την ομάδα. Ξεκινούν από μια αφορμή και αυθόρμητα συνεχίζεται η ιστορία. Εκφράζεται ο αυθορμητισμός των συμμετεχόντων και η έμφαση δίνεται κυρίως στη διαδικασία και την αμεσότητα της εμπειρίας.

ε. Τελετουργία

Η τελετουργία καθιερώνει μια μορφή στο δραματικό περιβάλλον όπου η λεπτομέρεια είναι σημαντική. Έθιμα, παραδόσεις της κοινωνικής, θρησκευτικής και στρατιωτικής ζωής, εξοικειώνουν τους μαθητές με τις αντίστοιχες αξίες. Στη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιούμε την τελετουργία της μάχης και τα μέλη της ομάδας σχεδιάζουν την ομαδική κινητική έκφραση.

στ. Ρόλος στον τοίχο

Σχεδιάζεται ένα μεγάλο χαρτόνι μια φιγούρα και οι μαθητές καλούνται μέσα στο πλαίσιο να γράψουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα του προσώπου. Έξω από το πλαίσιο γράφονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων προσώπων της ιστορίας καθώς και δικά τους. Έτσι, διερευνούν το θέμα από απόσταση και κατανοούν σε βάθος τον ρόλο (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

B. Ερευνητική Μεθοδολογία

1. Μεθοδολογία

Ως βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας τέθηκε η μελέτη της χρήσης νέων τεχνολογιών και δραματικών τεχνικών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια του μαθήματος της Ιστορίας στη Δ' Δημοτικού και διερευνάται η αποτελεσματικότητα της συνδυαστικής χρήσης των δύο μεθόδων στην σχολική τάξη για την διδασκαλία και την εκμάθηση.

Αυτή είναι άλλωστε και η βασική υπόθεση της έρευνας: ότι οι νέες τεχνολογίες και οι δραματικές τεχνικές στο μάθημα της Ιστορίας επιδρούν θετικά στις επιδόσεις των μαθητών σε γραπτές δοκιμασίες. Δηλαδή, η επίδοση των μαθητών της πειραματικής ομάδας είναι ανώτερη από την επίδοση της συμβατικής.

Για να ερευνηθεί η παραπάνω υπόθεση σχεδιάστηκε μια πειραματική έρευνα σε πραγματικές σχολικές συνθήκες και εφαρμόστηκαν δύο προγράμματα διδασκαλίας. Η έρευνα σχεδιάστηκε σύμφωνα με την επιστήμη της Αγωγής ώστε να εντάσσεται στην περιοχή τόσο της θεωρίας και της πράξης όσο και του προγράμματος σπουδών, αλλά και στην ενότητα της αξιολόγησης του διδακτικού υλικού.

Πρόκειται για μια ποσοτική έρευνα που με εργαλείο το ερωτηματολόγιο ελέγχθηκαν θεωρητικά σχήματα, υποθέσεις καθώς και το διδακτικό υλικό που σχεδιάστηκε. Με την ποσοτική έρευνα προσεγγίστηκε η αντικειμενικότητα στα αποτελέσματα, αναζητήθηκε το «τι», ακολουθώντας μια γραμμική διαδικασία με την παραδοσιακή προσέγγιση. Είναι μια επιτόπια έρευνα, μια έρευνα πεδίου που γίνεται στο χώρο των μαθητών, στο σχολείο και οι μαθητές εξετάζονται ατομικά σε αυτό που έμαθαν σε διάστημα ενός μηνός.

Η επιλογή της συγκεκριμένης τεχνικής έγινε με κριτήριο ότι παρέχει τη δυνατότητα εξέτασης των μαθητών μέσα στα πλαίσια του σχολείου και είναι κοντά σε αυτό που οι ίδιοι οι μαθητές έχουν συνηθίσει ως εξέταση. Έτσι, θα γινόταν αβίαστα η έρευνα σε αυτούς χωρίς να τους επιφέρει κάποιο άγχος για την απόδοσή τους. Βέβαια, με την ποσοτική έρευνα δεν ανακαλύπτουμε το «πως» οι νέες τεχνολογίες και οι δραματικές τεχνικές επιδρούν πάνω στο μαθητή ή σε ποιο βαθμό, αλλά μαθαίνουμε το «τι», δηλαδή εάν όντως έχει επίδραση. Στη

συγκεκριμένη φάση της έρευνας είναι αρκετά χρήσιμο να εστιάσουμε στη σημαντική λειτουργία των δύο τεχνικών στη σχολική αίθουσα.

Ωστόσο, κρατάμε και τους περιορισμούς που μπορεί κάθε έρευνα να έχει. Καμία αιτιώδης σχέση δεν μπορεί απερίφραστα να γίνει δεκτή καθώς υπάρχει η πιθανότητα. Έτσι, και στη συγκεκριμένη έρευνα εάν γινόταν με άλλους μαθητές και από άλλον δάσκαλο ίσως τα αποτελέσματα να ήταν διαφορετικά. Ωστόσο, με το εργαλείο που επιλέχθηκε αλλά και τον κατάλληλο σχεδιασμό των μαθημάτων έγινε η προσπάθεια για άρση του συγκεκριμένου περιορισμού και ανάδειξη ακόμα και γενικευμένων αποτελεσμάτων.

1.1. Δείγμα

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το σχολικό έτος 2018-2019 και συγκεκριμένα τον Δεκέμβριο του 2018 μέχρι τον Ιανουάριο του 2019. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι μαθητές της Δ' Τάξης του 8^{ου} Δημοτικού Σχολείου Λαμίας και του 4^{ου} Δημοτικού Σχολείου Λαμίας. Ειδικότερα, η Δ' τάξη του 8^{ου} Δ. Σ. αποτέλεσε την συμβατική ομάδα και η Δ' τάξη του 4^{ου} Δ.Σ. την πειραματική ομάδα. Τα δύο σχολεία επιλέχθηκαν εξαιτίας της καταγωγής της ερευνήτριας.

Όσον αφορά τις ομάδες, και οι δύο ομάδες έχουν τον ίδιο αριθμό μαθητών (20) είναι συνεπώς ισοπληθείς. Συνεπώς, ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων είναι σαράντα (40) μαθητές, από 20 άτομα στην κάθε ομάδα. Η ηλικία όλων των συμμετεχόντων είναι 9 χρονών και όλοι οι μαθητές έχουν την ίδια τάξη. Ως προς το φύλο, τα παιδιά σε κάθε ομάδα είναι άνισα χωρισμένα, αφού εμείς δεν κάναμε παρέμβαση στις ήδη δομημένες ομάδες της τάξης. Το εκπαιδευτικό επίπεδο των μαθητών και στις δύο ομάδες είναι ικανοποιητικό, ενώ και οι δύο ομάδες δεν είχαν διδαχθεί ξανά στο παρελθόν το μάθημα που αποτέλεσε και το πρόγραμμα έρευνας.

Η επιλογή του δείγματος για τα συγκεκριμένα τμήματα έγινε, καθώς εξασφαλίστηκε το ίδιο επίπεδο στις σχολικές επιδόσεις καθώς και η ισαριθμία των δύο ομάδων. Οι δύο δάσκαλοι που συμμετείχαν στην έρευνα, είναι οι κανονικοί δάσκαλοι των τάξεων με ισάριθμα χρόνια εκπαιδευτικής δράσης αλλά και εξίσου γνώση των Νέων Τεχνολογιών αφού έχουν πιστοποιητικό επιμόρφωσης. Ο ένας εκπαιδευτικός ήταν άντρας και η άλλη γυναίκα.

Συνεπώς, είχαμε δειγματοληψία σκοπιμότητας. Στην έρευνα τηρήθηκαν ρεαλιστικά δεδομένα σχολικής δράσης.

1.2. Εργαλεία

Υπάρχουν αρκετές μέθοδοι που μπορεί κάποιος να λάβει ποσοτικά δεδομένα σε μια έρευνα. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην συγκεκριμένη έρευνα είναι το ερωτηματολόγιο. Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων δόθηκε στους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο πριν την εκπαιδευτική παρέμβαση (προτεστ) και δύο εβδομάδες μετά το τέλος της παρέμβασης ακριβώς το ίδιο ερωτηματολόγιο (μετατεστ). Σημαντικό είναι όταν δημιουργείται το ερωτηματολόγιο ο ερευνητής να προσέχει τόσο τη σαφήνιά του, όσο και τη δομή με τα κατάλληλα για την έρευνα ερωτήματα.

Το ερωτηματολόγιο έχει τη μορφή ενός διαγωνίσματος που δίνεται στους μαθητές για εξέταση των γνώσεων στο τέλος της ενότητας. Πρόκειται, συνεπώς, για ένα τεστ στην Ιστορία, με πέντε ερωτήσεις. Το θέμα του ερωτηματολογίου είναι οι Περσικοί Πόλεμοι και δίνεται ώστε να ελεγχθεί η γνώση των μαθητών για αυτό το θέμα πριν την διδασκαλία στο σχολείο, αλλά και μετά τη διδασκαλία. Με αυτό τον σκοπό σύμφωνα με τα τελικά αποτελέσματα, συγκρίνοντας τις αποδόσεις των δύο ομάδων, αποδεικνύεται η αποτελεσματικότητα ή μη των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών στη συγκεκριμένη διδακτική πρακτική.

Για τον σκοπό αυτό, λοιπόν, δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που περιέχει ερωτήσεις που καλύπτουν γνώσεις από όλο το κεφάλαιο των περσικών πολέμων, σύμφωνα με το βιβλίο του μαθητή της Δ' Δημοτικού. Για αυτό αξιοποιήθηκαν τόσο τα σχολικά βιβλία, το βιβλίο του δασκάλου και το αναλυτικό πρόγραμμα, όσο και πηγές στο διαδίκτυο, ώστε να φτιαχτεί μια σειρά από ερωτήσεις που να αποδεικνύουν την κατανόηση του κεφαλαίου. Η κάθε ερώτηση αποσκοπεί σε ξεχωριστό θέμα και όλες εξετάζουν την κατοχή ιστορικών πληροφοριών, τη συσχέτιση των γεγονότων, ιστορικές έννοιες, την κατανόηση των ιστορικών πληροφοριών σε μεγάλη έκταση και βάθος καθώς και την αξιολόγηση επίτευξης των διδακτικών στόχων.

Για μεγαλύτερη ευκολία των μαθητών επιλέχθηκαν ερωτήσεις κλειστού τύπου, ώστε και τα αποτελέσματα να είναι συγκρίσιμα στον αντικειμενικό τους βαθμό. Συγκεκριμένα, η πρώτη ερώτηση (**εικ.1.1.**) είναι μια ερώτηση αντιστοίχισης, στην οποία οι μαθητές αντιστοιχούν τις

μάχες με τα ιστορικά πρόσωπα που πολέμησαν στην κάθε μία. Με αυτόν τον τρόπο συνδέουν τις γνώσεις που διδάχθηκαν και κατανοούν τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών.

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ	
1. Αντιστοιχίστε τα σωστά	
Μιλτιάδης	Μάχη των Πλαταιών
Παυσανίας	Μάχη της Σαλαμίνας
Θεμιστοκλής	Μάχη των Θερμοπυλών
Λεωνίδα	Μάχη του Μαραθώνα

Εικόνα 1.1. Πρώτη ερώτηση ερωτηματολογίου

Η δεύτερη ερώτηση είναι μια ερώτηση Σωστού – Λάθους όπου οι μαθητές ελέγχουν την ορθότητα ή μη της πρότασης (**εικ.1.2**).

2. Βάλτε στο τέλος κάθε πρότασης **Σ** αν η πρόταση είναι σωστή και **Λ** αν η πρόταση είναι λανθασμένη.

- α) Ο στόλος του Μαρδόνιου έπαθε μεγάλη καταστροφή σε θαλασσοταραχή που ξέσπασε κοντά στα παράλια του Άθω.   Σ   Λ
- β) Ο βασιλιάς Ξέρξης παρακολουθούσε τη ναυμαχία της Σαλαμίνας από την πλαγιά ενός βουνού.   Σ   Λ
- γ) Η τελευταία μάχη ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες ήταν στη Μυκάλη.   Σ   Λ
- δ) Η μάχη του Μαραθώνα έγινε το 480 π.Χ.   Σ   Λ
- ε) Ο Εφιάλτης είπε τη φράση «Μολών λαβέ».   Σ   Λ

Εικ. 1.2. Δεύτερη ερώτηση ερωτηματολογίου

Η Τρίτη ερώτηση (**εικ.1.3**), είναι οι μαθητές να κυκλώσουν τη μία σωστή απάντηση από τις τρεις προτεινόμενες. Η ερώτηση πολλαπλής επιλογής αποσκοπεί στον έλεγχο όχι της απομνημόνευσης αλλά στην ερμηνεία και κατανόηση των γνώσεων καθώς και στην κρίση των δεδομένων. Οι τρεις αυτές ερωτήσεις είναι γνώσεως και παραφρασμένες από το σχολικό βιβλίο.

3. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση.

- α) Οι Πέρσες στράφηκαν εναντίον των Ελλήνων γιατί
- A. προσπάθησαν να μεγαλώσουν ακόμη πιο πολύ το κράτος τους και να πάρουν το εμπόριο της Μεσογείου
  - B. θαύμαζαν τον πολιτισμό των Ελλήνων
  - Γ. ήθελαν να κρατήσουν τα παράλια της Μ. Ασίας

β) «Μολών λαβέ» σημαίνει

- A. Έλα να τα πάρεις
- B. Θα σου παραδώσουμε τα όπλα
- Γ. Παραδινόμαστε

γ) Δημιουργήθηκε ένα ολυμπιακό άθλημα μετά τη μάχη

- A. του Μαραθώνα
- B. των Θερμοπυλών
- Γ. της Σαλαμίνας

δ) Αν ήσουν ο Μιλτιάδης θα αντιμετώπιζες τον περσικό στρατό

- A. στην ακτή
- B. στον δρόμο
- Γ. στην πόλη της Αθήνας

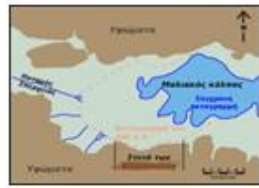
ε) Ο Λεωνίδας ήταν

- A. γενναίος
- B. αυταρχικός
- Γ. αλαζόνας

Εικόνα 1.3 Τρίτη ερώτηση ερωτηματολογίου

Η τέταρτη ερώτηση (**εικ.1.4**) είναι αντιστοίχιση εικόνων που αναπαριστούν τις μάχες με τις πιθανές τοποθεσίες μάχης. Η ερώτηση αυτή αποσκοπεί στην κατανόηση των γεγονότων και την βαθύτερη εμπέδωση των γνώσεων, ενώ βοηθά στην έρευνα να καταλάβουμε εάν η αναπαράσταση της κάθε μάχης με τεχνολογικά μέσα ή δραματικές τεχνικές βοηθά περισσότερο τον μαθητή.

4. Να ενώσετε τις παρακάτω εικόνες από την αναπαράσταση της μάχης με την αντίστοιχη τοποθεσία που έγινε η μάχη εναντίον των Περσών.

Σαλαμίνα

Πλαταιές

Θερμοπύλες

Μαραθώνας

Εικόνα 1.4. Τέταρτη ερώτηση ερωτηματολογίου

Η πέμπτη ερώτηση (εικ.1.5) είναι η μοναδική ερώτηση ανοιχτού τύπου. Είναι μια ερώτηση, η οποία όμως δεν είναι κρίσεως αλλά η απάντησή της είναι σχεδόν συγκεκριμένη, αφού πρόκειται για την ερμηνεία μιας συγκεκριμένης φράσης. Η φράση αυτή έχει διδαχθεί και στην τάξη και αποσκοπεί στον έλεγχο των γνώσεων.

5. Η φράση «φυλάω Θερμοπύλες» τι σημαίνει;

Εικόνα 1.5. Πέμπτη ερώτηση ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο αυτό δεν υπάρχει κάπου έτοιμο ή προτεινόμενο. Σχεδιάστηκε με αρκετή προσοχή ώστε να εξετάσει την απόκτηση των διδακτικών στόχων από τους μαθητές, να

εντάξει τα βασικά στοιχεία του αναλυτικού προγράμματος και του σχολικού βιβλίου, αλλά και θέματα που παρουσιάζονται στο διαδίκτυο και περιγράφουν πλήρως τη διδακτική ενότητα. Συνεπώς, πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο έγκυρο, τόσο στη δομή των ερωτήσεων όσο και στην συμπλήρωσή του, αφού τηρήθηκαν τα κατάλληλα χρονικά διαστήματα και κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του όσο και η χρονική απόσταση από το προτεστ στο μετατέστ. Όσον αφορά την αξιοπιστία του ερωτηματολογίου, επιτυγχάνεται αφού μετριοούνται σταθερά οι επιθυμητές έννοιες αλλά και οι μαθητές συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο τηρώντας τις οδηγίες των εκπαιδευτικών. Φυσικά, και η έρευνα για να πραγματοποιηθεί είχε λάβει προηγουμένως την συναίνεση των συμμετεχόντων, τόσο των μαθητών όσο και των δασκάλων αλλά και των διευθυντών των σχολείων.

Στην αρχή δεν έγιναν ερωτήσεις για το φύλο των συμμετεχόντων ή την τάξη τους, αφού η τάξη είναι ήδη γνωστή και το φύλο δεν επηρεάζει τα δεδομένα της έρευνας.

1.3 Ερευνητική Διαδικασία

Σε μια έρευνα υπάρχουν κάποια βήματα που πρέπει ο ερευνητής να ακολουθεί για να πραγματοποιηθεί σωστά αλλά και να ληφθούν με έγκυρο τρόπο τα αποτελέσματα. Φυσικά, ένα σημαντικό κομμάτι σε μια έρευνα αποτελεί η προετοιμασία και ο σχεδιασμός της. Το βήμα αυτό είναι από τα βασικότερα, αφού ο ερευνητής σε αυτό θέτει τους στόχους και μετά από αρκετή έρευνα καταλήγει στο πώς μπορεί να πραγματοποιήσει την έρευνά του. Πρέπει να δημιουργήσει μόνος του το εργαλείο της έρευνας αλλά και το υλικό της, να βρει το δείγμα του ώστε να ανταποκρίνεται στα δεοντολογικά δεδομένα μιας έρευνας, να συλλέξει τα δεδομένα, να τα επεξεργαστεί και να τα αναλύσει και στη συνέχεια να τα ερμηνεύσει.

Η συγκεκριμένη έρευνα, που πρόκειται για μια πειραματική έρευνα σε σχολικό χώρο σε πραγματικές συνθήκες, βασίστηκε σε πρωτότυπα σενάρια διδασκαλίας κατάλληλα σχεδιασμένα για να εξετάσουν το υπό ερεύνηση θέμα. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκαν δύο τμήματα της Δ' Δημοτικού, ώστε το ένα να αποτελεί την πειραματική ομάδα και το άλλο την συμβατική. Η Δ' Δημοτικού επιλέχθηκε γιατί στο μάθημα της Ιστορίας περιλαμβάνει το κεφάλαιο με τους Περσικούς Πολέμους όπου οι δραματικές τεχνικές μπορούν να αναπτυχθούν αλλά και γιατί προσφέρεται το μάθημα με τη μάχη στις Θερμοπύλες, που είναι κοντά στον τόπο διεξαγωγής της έρευνας και θα ήταν εύκολη η πρόσβαση για τους μαθητές της πειραματικής ομάδας στο Κέντρο Ιστορικής Ενημέρωσης Θερμοπυλών (Κ.Ι.Ε.Θ.). Με το

αντίστοιχο σκεπτικό επιλέχθηκε και η πόλη της Λαμίας. Η πειραματική ομάδα επιλέχθηκε συγκριτικά με την συμβατική, γιατί μέσα στην τάξη ήταν πιο εύκολη η πρόσβαση σε τεχνολογικά μέσα.

Σκοπός της παρέμβασης αποτελεί να συνειδητοποιήσουμε την επίδραση που έχει στη μάθηση η διδασκαλία με νέες τεχνολογίες και δραματικές τεχνικές. Συγκεκριμένα, μάλιστα στο μάθημα της Ιστορίας για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό γίνεται κατανοητό και γνωστό μέσα από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας και τη σύγκριση ανάμεσα στις δύο ομάδες, όπως αυτή προκύπτει από το ερωτηματολόγιο που δόθηκε.

Πριν, λοιπόν, από την παρέμβαση και τη διδασκαλία είχε δοθεί στους μαθητές το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο και μέσο συλλογής δεδομένων. Συγκεκριμένα, μια εβδομάδα πριν τη διδασκαλία των μαθημάτων επιλέχθηκε το σχολείο και με την επίσκεψη σε αυτό δόθηκε στους μαθητές της κάθε ομάδας το ερωτηματολόγιο με τις 5 ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο ήταν ατομικό και δόθηκαν 20 λεπτά για την συμπλήρωσή του. Δόθηκαν οδηγίες στους μαθητές να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις σύμφωνα με αυτά που γνωρίζουν και έχουν ακούσει, ενώ παράλληλα έγινε γνωστός και ο σκοπός της έρευνας αλλά και το τι θα ακολουθήσει.

Έτσι, μετά τη συλλογή των αρχικών δεδομένων, ακολούθησε η παρέμβαση στις τάξεις. Η Δ' τάξη του 8^{ου} Δ.Σ. ήταν η συμβατική ομάδα και η αντίστοιχη του 4^{ου} η πειραματική. Η παρέμβαση στηρίχθηκε σε σχέδια διδασκαλίας. Η κάθε ομάδα είχε διαφορετικά σχέδια διδασκαλίας. Η πειραματική είχε σχέδια που περιλαμβάνουν τις νέες τεχνολογίες και τις δραματικές τεχνικές, τόσο στη διδασκαλία όσο και στην εμπέδωση της γνώσης, ενώ η συμβατική ομάδα στηρίχθηκε περισσότερο σε θέματα γύρω από το σχολικό βιβλίο. Βέβαια, και οι δύο ομάδες είχαν κοινούς διδακτικούς στόχους που απλά πραγματοποιούνται με διαφορετικό μέσο. Επίσης, και οι δύο ομάδες ακολούθησαν την ομαδοσυνεργατική μάθηση σε κοινές δραστηριότητες. Στην ουσία, λοιπόν, η μόνη μεταβλητή που αλλάζει στις δύο ομάδες είναι η ένταξη των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών στη διδακτική πράξη.

Ως υλικό, τα σχέδια διδασκαλίας σχεδιάστηκαν ώστε να περιλαμβάνουν στοιχεία του σχολικού βιβλίου και να αξιοποιούν τα δεδομένα του αναλυτικού προγράμματος, του βιβλίου του δασκάλου, αλλά και εκπαιδευτικό υλικό που υπάρχει στο διαδίκτυο. Τα σχέδια διδασκαλίας αφορούν τα κεφάλαια 15 έως 19 του βιβλίου Ιστορίας και είναι οχτώ (8) σχέδια για κάθε ομάδα. Δηλαδή, σε κάθε ομάδα πραγματοποιήθηκαν 8 διδακτικές ώρες.

Τα κεφάλαια 15 και 16 διδάχθηκαν σε κάθε ομάδα σε δύο διδακτικές ώρες το καθένα, το κεφάλαιο 17 σε δύο ώρες για την συμβατική ομάδα, ενώ για την πειραματική ομάδα η δεύτερη διδακτική ώρα πραγματοποιήθηκε στο Κ.Ι.Ε.Θ.. Τα κεφάλαια 18 και 19 διδάχθηκαν σε μία διδακτική ώρα το καθένα για κάθε ομάδα.

Όσον αφορά τα σχέδια διδασκαλίας, και για τις δύο ομάδες, προηγείται μια μελέτη περιεχομένου με βιβλία και άρθρα σχετικά με το μάθημα, η ανάλυση του γνωστικού υπόβαθρου των μαθητών, οι διδακτικοί στόχοι, και ακολουθεί η ανάλυση του διδακτικού έργου με το είδος μάθησης, τις διδακτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται, την οργάνωση της τάξης στη δομή της, τα εποπτικά μέσα, τα υλικά και οι ασκήσεις που αξιοποιούνται, καθώς και η αξιολόγηση που συμβαίνει. Στη συνέχεια, εξηγούνται λεπτομερώς οι δραστηριότητες για την προδιάθεση των μαθητών, αλλά και για την παρουσίαση της νέας ύλης. Η ενότητα κάθε φορά διαιρείται χρονικά και με βάση το περιεχόμενο, και αναφέρονται οι διδακτικές προσεγγίσεις και τα εποπτικά μέσα που χρησιμοποιούνται σε κάθε κομμάτι. Δίνονται ακόμα και οι ερωτήσεις αξιολόγησης, καθώς και οι δραστηριότητες στο τέλος του κεφαλαίου που προτείνονται για την κάθε ομάδα είτε για εξάσκηση στην τάξη είτε στο σπίτι.

Συγκεκριμένα, πριν τη διδασκαλία υπάρχει μια προετοιμασία για κάθε ενότητα. Αρχικά, στην μελέτη περιεχομένου, αναφέρονται βιβλία, άρθρα και διαδικτυακές πηγές που αξιοποιούνται από τον εκπαιδευτικό για τη σωστή προσέγγιση του μαθήματος ως βοηθητικό εργαλείο πριν τη διδασκαλία. Σημαντικό δεδομένο που πρέπει να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός αποτελεί το γνωστικό υπόβαθρο του μαθητή, ώστε να μην επαναλάβει όσα ξέρει και γίνει κουραστικός, αλλά και να μην μιλάει με αοριστίες που στον μαθητή είναι άγνωστες. Αυτό έρχεται σε απόλυτη συνάφεια με τον διδακτικό σκοπό και στόχους που θέτει ο εκπαιδευτικός και βασίζει την διδασκαλία του. Οι στόχοι αφορούν τομείς μάθησης τόσο για τις γνώσεις όσο και τις δεξιότητες και τις στάσεις για το συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα, στηριζόμενοι στη θεωρία του Bloom. Περιλαμβάνουν τόσο ιστορικές έννοιες και δεδομένα, όσο και συναισθηματικούς στόχους, όπως ενσυναίσθησης, αλλά και δεξιοτήτων και συμπεριφοράς.

Οι διδακτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται, δηλώνονται στην αρχή, και περιλαμβάνουν την εισήγηση, την επίδειξη, την προβολή και παρουσίαση, τη λύση προβλημάτων, την οικοδόμηση γνώσης, ανακαλυπτικές δραστηριότητες των μαθητών, κλπ ανάλογα με την στόχευση του μαθήματος. Ακολουθεί η οργάνωση της τάξης που μπορεί να είναι ατομικά ή σε ομάδες. Στη συγκεκριμένη παρέμβαση κατά κύριο λόγο η μάθηση έγινε σε ομάδες, αν και υπήρχαν στιγμές που τηρήθηκε η ατομική δραστηριότητα.

Κατά το βασικό κομμάτι της διδασκαλίας, η αρχή γίνεται με την προδιάθεση των μαθητών. Η προσέλκυση της προσοχής, η πρόκληση του ενδιαφέροντος, η ενεργοποίηση των μαθητών, η ψυχολογική προετοιμασία τους, κάθε φορά γίνεται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα τα όσα έχουν διδαχθεί αλλά και τους επόμενους διδακτικούς στόχους. Όσον αφορά την παρουσίαση της νέας ύλης, από την συνολική αντιμετώπιση της ενότητας, προτιμήθηκε η άτυπη διαίρεση της ενότητας ανάλογα με το περιεχόμενο. Σε έναν λεπτομερή πίνακα αναφέρονται τόσο οι διδακτικές προσεγγίσεις που ακολουθούνται όσο και τα εποπτικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, αλλά και η διάρκεια της κάθε υποενότητας. Με αυτό τον τρόπο η διδασκαλία είναι προγραμματισμένη και δομημένη ώστε να περιλαμβάνει κάθε στοιχείο της. Ακολουθούν ερωτήσεις για την αξιολόγηση των μαθητών και της διδασκαλίας, αλλά και επιπρόσθετες διαθεματικές εργασίες στην τάξη και στο σπίτι. Έτσι, το μάθημα και στις δύο ομάδες προεκτείνεται ώστε να πραγματοποιηθούν και οι ζητούμενοι στόχοι.

Η διδασκαλία στηρίχτηκε στα σχέδια διδασκαλίας και για τις δύο ομάδες, όπου επιτεύχθηκαν τόσο σε χρονικό περιεχόμενο όσο και στους διδακτικούς στόχους. Και στις δύο ομάδες η σύνθεση των μαθητών ήταν τόσο ατομική όσο και σε ομάδες. Σε κάποιες περιπτώσεις οι μαθητές λειτουργούσαν σαν μονάδες, αλλά και στη συμβατική και στην πειραματική ομάδα κυρίως εφαρμόστηκε η ομαδοσυνεργατική μάθηση. Σκοπός είναι οι μαθητές να συνεργάζονται μεταξύ τους για ένα κοινό στόχο μέσα στα σχολικά πλαίσια αλλά και να δουλεύουν μαζί για διάφορα projects. Στην πειραματική ομάδα στις δραματικές τεχνικές, η ομαδοσυνεργατική μάθηση κυριαρχεί και όπως αποδείχθηκε οι μαθητές δεν δυσκολεύτηκαν αν και δεν είχαν διδαχθεί ξανά κάποιο μάθημα με τη βοήθεια των δραματικών τεχνικών.

Ως δραματικές τεχνικές χρησιμοποιήθηκαν η ενσυναίσθηση και ο ρόλος στον τοίχο, το παιχνίδι ρόλου με την αναπαράσταση μάχης, ο αυτοσχεδιασμός για την διαφορετική έκβαση των γεγονότων, η συνέντευξη, ο διάδρομος συνείδησης και η παγωμένη εικόνα. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στις τεχνικές αυτές και μάλιστα δήλωσαν ενθουσιασμένοι για τον διαφορετικό τρόπο μάθησης.

Στις νέες τεχνολογίες πέρα από τη χρήση του υπολογιστή και του προτζέκτορα για την προβολή εικόνων και γεγονότων, χρησιμοποιήθηκε το διαδίκτυο για βίντεο, τρέιλερ, αναπαραστάσεις και πληροφορίες, το google maps, τα διαδραστικά τραπέζια και η εικονική πραγματικότητα, με τη βοήθεια βέβαια του Κ.Ι.Ε.Θ. .

Οι τεχνικές αυτές που πραγματοποιήθηκαν στην πειραματική ομάδα, διαφοροποίησαν αρκετά το μάθημα από την συμβατική ομάδα. Επικράτησε η διερευνητική μάθηση, ενώ στη

συμβατική αν και σε πολλές περιπτώσεις ο μαθητής είχε κυρίαρχο ρόλο μέσω της συνεργασίας με άλλους μαθητές και της συζήτησης, ο δάσκαλος είχε τον κυρίαρχο καθοδηγητικό ρόλο.

Πιο συγκεκριμένα, το κεφάλαιο 15 «Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας», χωρίστηκε σε δύο διδακτικές ώρες και για τις δύο ομάδες. Η πρώτη ώρα παρέμβασης ήταν παρόμοια για τις δύο ομάδες και με τους ίδιους διδακτικούς στόχους, κυρίως γνωστικούς για αρχή. Μάλιστα χρησιμοποιήθηκε ο χάρτης ως βοηθητικό εργαλείο και αξιοποιήθηκε η ομαδική εργασία, ενώ στο τέλος δόθηκαν και ασκήσεις αξιολόγησης (**σχέδιο διδασκαλίας 1**). Εξαίρεση στα κοινά σχέδια αποτελούν τα γεγονότα που παρουσιάστηκαν στην πειραματική ομάδα μέσα από τεχνολογικά μέσα, όπως ο προτζέκτορας, ενώ αξιοποιήθηκε και το διαδίκτυο (**σχ.δ.9**). Το ίδιο ίσχυσε και για τη δεύτερη διδακτική ώρα κατά την οποία, ενώ η συμβατική ομάδα ασχολήθηκε με τα γεγονότα της Μιλήτου μέσα από το σχολικό βιβλίο και ένα παράλληλο κείμενο που είχε δοθεί από την εκπαιδευτικό (**σχ.δ.2**), η πειραματική παρακολούθησε ένα ανάλογο βίντεο στο διαδίκτυο, διάβασε εκεί πληροφορίες για την πόλη και τα συμβάντα και ακολούθησε και την δραματική τεχνική «ρόλος στον τοίχο» με την ενσυναίσθηση για τους κατοίκους της Μιλήτου (**σχ.δ.10**). Χωρίστηκαν σε ομάδες και συζήτησαν για την καταστροφή της Μιλήτου και πώς ένιωσαν όσοι ήταν εκεί, αλλά και στην πορεία όσοι παρακολούθησαν το θεατρικό στην Αθήνα. Δόθηκαν στοχευμένες ερωτήσεις που θα βοηθούσαν τους μαθητές να πετύχουν την ενσυναίσθηση.

Το κεφάλαιο 16 «Ο περσικός κίνδυνος» διήρκησε δύο διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα οι δύο ομάδες διδάχθηκαν για τη μάχη του Μαραθώνα και είτε με σχεδιαγράμματα η συμβατική ομάδα (**σχ.δ.3**) είτε με εικόνες και βίντεο η πειραματική (**σχ.δ.11**) (**εικ.1.6**), κατανοούν την μάχη. Ο χάρτης, η συζήτηση και η ομαδική εργασία είναι στοιχεία που υπάρχουν και στις δύο ομάδες. Διαφορά παρατηρείται στην προδιάθεση του μαθήματος όπου η συμβατική αναλύει στο σχολικό βιβλίο την εικόνα που υπάρχει με τον Τύμβο, ενώ η πειραματική ομάδα μέσα από το google maps ανακάλυψε το σημείο που έγινε η μάχη και την ύπαρξη του Τύμβου (**εικ.1.7**). Τη δεύτερη διδακτική ώρα η συμβατική ομάδα διάβασε περισσότερα στοιχεία για τη μάχη όσο και για τον πολιτισμό των δύο πλευρών μέσα από ένα κείμενο (**σχ.δ.4**), ενώ η πειραματική είδε αποσπάσματα στο διαδίκτυο και έκανε με το παιχνίδι ρόλου αναπαράσταση της μάχης του Μαραθώνα (**σχ.δ.12**). Οι μαθητές χωρίστηκαν σε Πέρσες και Έλληνες και διαλέγοντας τις κατάλληλες συνθήκες στο σχολικό χώρο ξεκίνησαν την αναπαράσταση της τελετουργίας της μάχης του Μαραθώνα (**εικ.1.8**).

Το κεφάλαιο 17 «Η μάχη των Θερμοπυλών» διήρκησε δύο διδακτικές ώρες μέσα στην αίθουσα για τους μαθητές της συμβατικής ομάδας, ενώ η πειραματική ομάδα την δεύτερη ώρα επισκέφτηκε το Κ.Ι.Ε.Θ. **(εικ.1.9)**. Την πρώτη διδακτική ώρα και οι δύο ομάδες έμαθαν τα βασικά για τη μάχη, όπως τον τόπο, το χρόνο και τα γεγονότα. Η συμβατική ομάδα σε μια ομαδική εργασία αποτύπωσε σε ένα κείμενο τον χαρακτήρα του Λεωνίδα, ενώ από ένα παράλληλο κείμενο αξιολόγησε και την κίνηση του Εφιάλτη **(σχ.δ.5)**. Εκείνη την ώρα η πειραματική ομάδα παρακολούθησε το τρέιλερ της κινηματογραφικής ταινίας «300» ώστε να συνδέσει τα γεγονότα με την κινηματογραφική ταινία και έκανε και ένα αυτοσχεδιασμό για την διαφορετική έκβαση των γεγονότων **(σχ.δ.13)**. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες συζήτησαν και στη συνέχεια εκφράστηκαν για τη διαφορετική έκβαση των γεγονότων εάν ο Εφιάλτης δεν είχε προδώσει τους Έλληνες. Τη δεύτερη διδακτική ώρα η συμβατική ομάδα επέκτεινε τη συζήτηση για τις Θερμοπύλες και πολιτισμικά αλλά και στο σήμερα **(σχ.δ.6)**. Η πειραματική ομάδα επισκέφτηκε το Κ.Ι.Ε.Θ. και αξιοποίησαν την εικονική πραγματικότητα και τα διαδραστικά τραπέζια **(εικ.1.10)**. Είδαν βίντεο με τα πολιτιστικά στοιχεία των δύο αντιπάλων, πώς συνέβησαν τα γεγονότα, με τη βοήθεια γυαλιών εικονικής πραγματικότητας, αλλά και συσχέτισαν τα γεγονότα με τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο και την γενικότερη ιστορία πάνω στους διαδραστικούς πίνακες **(εικ.1.11)**. Όταν επέστρεψαν στο σχολείο, χωρίστηκαν σε ομάδες και κατέγραψαν τις ερωτήσεις που ήθελαν να κάνουν εάν είχαν τον Λεωνίδα μπροστά τους. Πήραν συνέντευξη από τον Λεωνίδα με τη βοήθεια της δραματικής τεχνικής, σαν δημοσιογράφοι **(σχ.δ.13)**.

Το κεφάλαιο 18 «Η ναυμαχία της Σαλαμίνας» διήρκησε από μία διδακτική ώρα για την κάθε ομάδα. Και οι δύο ομάδες είχαν τους ίδιους στόχους, εντόπισαν χρονικά και τοπικά τα γεγονότα. Η συμβατική ομαδικά συζήτησε για τη θέση του Θεμιστοκλή **(σχ.δ.7)**, ενώ η πειραματική μέσα από την δραματική τεχνική «διάδρομος συνείδησης», παρουσίασε τη θέση και τα επιχειρήματα του Θεμιστοκλή **(σχ.δ.14)**. Οι μαθητές έκαναν ένα διάδρομο και περνούσε ο μαθητής που υποδυόταν τον Θεμιστοκλή, εξέφραζε το δίλημμά του και οι συμμαθητές του έδιναν συμβουλές. Είχε προηγηθεί η προβολή βίντεο για τη μάχη μέσα από το διαδίκτυο.

Το κεφάλαιο 19 «Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία της Μυκάλης» διήρκησε μια διδακτική ώρα. Και οι δύο ομάδες ακολούθησαν την ίδια πορεία διδασκαλίας για τα γεγονότα **(σχ.δ.8)**, **(σχ.δ.15)**. Η πειραματική εντάσσει επιπρόσθετα και την τεχνική της παγωμένης εικόνας για το μάθημα της Μυκάλης. Οι μαθητές χρησιμοποίησαν το σώμα τους για να

αποτυπώσουν ένα γεγονός που τους έκανε εντύπωση από το μάθημα, ώστε να το μαντέψουν οι συμμαθητές τους.

Μετά το τέλος της διδακτικής παρέμβασης και αφού πέρασε ένα διάστημα δύο εβδομάδων, δόθηκε ξανά το ερωτηματολόγιο σε κάθε ομάδα και μαθητή, ώστε να απαντήσουν στις ερωτήσεις σύμφωνα με αυτά που διδάχθηκαν και θυμούνται. Με αυτό τον τρόπο εξετάζεται εάν οι μαθητές έχουν κατανοήσει ουσιαστικά όσα διδάχθηκαν και έτσι θυμούνται ακόμα και μετά από δύο εβδομάδες τα ιστορικά γεγονότα. Εκεί τελειώνει και η παρέμβαση στα σχολεία.

Έτσι, μετά το πέρας της διδασκαλίας και της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων ξεκινάει η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων, η καταγραφή των αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων ώστε να βγει και το κατάλληλο πόρισμα για την έρευνα και τα δεδομένα της. Η εργασία καταλήγει με μελλοντικές προτάσεις για έρευνες.

2. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων

2.1 Στατιστική Ανάλυση

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε μέσω της χρήσης του στατιστικού προγράμματος SPSS vol. 25 για Windows. Δεδομένου πως στόχος της ανάλυσης ήταν η διαπίστωση διαφορών μεταξύ της πειραματικής ομάδας (ομάδα παρέμβασης) και της συμβατικής ομάδας (ομάδα ελέγχου), πραγματοποιήθηκε σύγκριση των μέσων διαφορών της τελικής από την αρχική μέτρηση για την ομάδα παρέμβασης και την ομάδα ελέγχου (τελική – αρχική τιμή). Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε σύγκριση των μέσων τιμών της εκάστοτε ομάδας μεταξύ της αρχικής και της τελικής μέτρησης. Οι αναλύσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν για το συνολικό σκορ των ερωτήσεων αντιστοίχισης, για το συνολικό σκορ των ερωτήσεων τύπου Σωστό - Λάθος, για τις ερωτήσεις όπου οι μαθητές καλούνταν να κυκλώσουν την σωστή απάντηση, για τις ερωτήσεις αντιστοίχισης εικόνων και για την ερμηνεία της φράσης «φυλάω Θερμοπύλες». Για τον υπολογισμό του συνολικού σκορ κάθε σωστή απάντηση λάμβανε την τιμή 1 και κάθε λάθος απάντηση την τιμή 0. Επιπροσθέτως, πραγματοποιήθηκε σύγκριση των μέσων τιμών των δύο ομάδων και ως προς κάθε επιμέρους ερώτηση των κατηγοριών αυτών. Το σύνολο των ελέγχων ήταν μη παραμετρικοί λόγω του ότι ο έλεγχος Kolmogorov-Smirnov οδήγησε σε τιμές <0.05 για το σύνολο των μεταβλητών και λόγω του ότι η κάθε ομάδα αποτελούταν από <30 άτομα, με έναν αριθμό συμμετεχόντων μικρότερο αυτού του ορίου να υπαγορεύει τη χρήση μη παραμετρικών μεθόδων (Γναρδέλλης, 2003). Το επίπεδο σημαντικότητας τέθηκε στο 0.05 για το σύνολο των αναλύσεων. Ο βαθμός επίδρασης της παρέμβασης υπολογίστηκε μέσω του Cohen's d ($r=z/n^2$), όπου τιμές μεταξύ 0.1-0.3 δηλώνουν μια μικρή επίδραση, μεταξύ 0.3-0.5 μια μέτρια επίδραση και μεγαλύτερες του 0.5 μια μεγάλη επίδραση.

2.2 Αποτελέσματα

2.2.1 Συγκρίσεις μεταξύ ομάδων

Η διαφορά των συμμετεχόντων ως προς το συνολικό σκορ των επιμέρους ομάδων του τεστ παρουσιάζεται στον πίνακα 2.1 (πιν.2.1). Όπως παρουσιάζεται και από τον πίνακα, μετά την παρέμβαση η συμβατική ομάδα είχε αρκετά υψηλότερα σκορ στις ερωτήσεις αντιστοίχισης ($p=0.001$), ενώ η πειραματική ομάδα είχε υψηλότερες τιμές ως προς την αντιστοίχιση εικόνων ($p=0.000$) και ως προς την ερμηνεία της φράσης φυλάω Θερμοπύλες ($p=0.001$). Δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις ερωτήσεις σωστό/λάθος και στην κύκλωση σωστών απαντήσεων.

Πίνακας 2.1. Η σύγκριση των μέσων διαφορών ως προς τις ομάδες ερωτήσεων του τεστ						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερωτήσεις αντιστοίχισης	Συμβατική ομάδα	20	1.85	1.565	0.001	0.49
	Πειραματική ομάδα	20	0.25	1.371		
Σωστές-λάθος ερωτήσεις	Συμβατική ομάδα	20	1.50	1.051	0.375	0.14
	Πειραματική ομάδα	20	1.15	0.988		
Κύκλωση σωστών απαντήσεων	Συμβατική ομάδα	20	1.65	1.565	0.574	0.09
	Πειραματική ομάδα	20	1.50	1.605		
Αντιστοίχιση εικόνων	Συμβατική ομάδα	20	0.65	1.843	0.000	0.52
	Πειραματική ομάδα	20	2.65	1.348		
Ερμηνεία φράσης φυλάω Θερμοπύλες	Συμβατική ομάδα	20	2.05	1.234	0.001	0.53
	Πειραματική ομάδα	20	3.50	1.277		

Ως προς την κάθε μία ερώτηση αντιστοίχισης, όπως διαπιστώνεται και από τον παρακάτω πίνακα (πιν.2.2), στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις υπήρχαν για τις αντιστοιχίσεις 2-4, όπου διαπιστώθηκαν υψηλότερες τιμές για τη συμβατική ομάδα. Αντίθετα, στην πρώτη αντιστοίχιση δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Πίνακας 2.2. Οι διαφορές των δύο ομάδων στην πρώτη ομάδα ερωτήσεων						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Αντιστοίχιση 1	Συμβατική ομάδα	20	0.10	0.640	0.770	0.07
	Πειραματική ομάδα	20	0.20	0.523		
Αντιστοίχιση 2	Συμβατική ομάδα	19	0.74	0.452	0.002	0.51
	Πειραματική ομάδα	20	0.05	0.686		
Αντιστοίχιση 3	Συμβατική ομάδα	20	0.70	0.470	0.004	0.47
	Πειραματική ομάδα	20	0.10	0.640		
Αντιστοίχιση 4	Συμβατική ομάδα	20	0.30	0.656	0.007	0.38
	Πειραματική ομάδα	20	-0.10	0.307		

Σχετικά με την κάθε επιμέρους ερώτηση της ομάδας Σωστό - Λάθος, οι διαφορές των δύο ομάδων πριν και μετά την παρέμβαση παρατίθενται στον πίνακα 2.3 (πιν.2.3). Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, σε καμία εκ των περιπτώσεων δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων. Παρ' όλα αυτά, αξίζει αναφοράς το ότι στην περίπτωση της δεύτερης ερώτησης τύπου Σωστό-Λάθος καταγράφηκε ένας μέτριος βαθμός επίδρασης προς όφελος της συμβατικής ομάδας ($r=0.27$).

Πίνακας 2.3. Οι διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου Σωστό – Λάθος						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Σ/Λ-1	Συμβατική ομάδα	20	0.35	0.489	0.648	0.08
	Πειραματική ομάδα	20	0.40	0.680		
Σ/Λ-2	Συμβατική ομάδα	20	0.45	0.686	0.110	0.27
	Πειραματική ομάδα	20	0.05	0.759		
Σ/Λ-3	Συμβατική ομάδα	20	0.30	0.656	1.000	0.01
	Πειραματική ομάδα	20	0.30	0.571		
Σ/Λ-4	Συμβατική ομάδα	20	-0.05	0.759	0.878	0.03
	Πειραματική ομάδα	20	0.00	0.725		
Σ/Λ-5	Συμβατική ομάδα	20	0.45	0.510	1.000	0.05
	Πειραματική ομάδα	20	0.40	0.502		

Ως προς τις διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου «κυκλώστε την σωστή απάντηση», οι διαφορές παρουσιάζονται στον πίνακα 2.4 (πιν.2.4). Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, σε καμία εκ των περιπτώσεων δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις, ούτε επίσης διαφοροποιήσεις κοντά στο όριο της στατιστικής σημαντικότητας.

Πίνακας 2. 4. Οι διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου «κυκλώστε την σωστή απάντηση»						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερώτηση 1	Συμβατική ομάδα	20	0.300	0.801	0.714	0.10
	Πειραματική ομάδα	20	0.250	0.638		
Ερώτηση 2	Συμβατική ομάδα	20	0.500	0.512	0.751	0.09
	Πειραματική ομάδα	20	0.400	0.502		
Ερώτηση 3	Συμβατική ομάδα	20	0.600	0.598	0.675	0.10
	Πειραματική ομάδα	20	0.500	0.606		
Ερώτηση 4	Συμβατική ομάδα	20	-0.050	0.686	0.335	0.13
	Πειραματική ομάδα	20	0.150	0.812		
Ερώτηση 5	Συμβατική ομάδα	19	0.315	0.477	0.480	0.13
	Πειραματική ομάδα	20	0.200	0.410		

Αναφορικά στις διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων στις επιμέρους ερωτήσεις αντιστοίχισης εικόνων, αυτές παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα 2.5 (πιν.2.5). Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, υπήρχαν μέτριου βαθμού επίδρασης στατιστικά σημαντικές διαφορές στην περίπτωση της πρώτης, της δεύτερης και της τρίτης εικόνας ($p=0.019$, 0.028 & 0.000 αντίστοιχα).

Πίνακας 2.5. Οι διαφορές των δύο ομάδων στις αντιστοιχίσεις εικόνων						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Εικόνα 1	Συμβατική ομάδα	20	0.10	0.640	0.019	0.39
	Πειραματική ομάδα	20	0.60	0.502		
Εικόνα 2	Συμβατική ομάδα	20	0.25	0.850	0.028	0.35
	Πειραματική ομάδα	20	0.80	0.410		
Εικόνα 3	Συμβατική ομάδα	20	0.30	0.732	0.805	0.05
	Πειραματική ομάδα	20	0.40	0.598		
Εικόνα 4	Συμβατική ομάδα	20	0.00	0.458	0.000	0.74
	Πειραματική ομάδα	20	0.85	0.366		

2.2.2. Συγκρίσεις εντός ομάδων

2.2.2.1 Συγκρίσεις για τη συμβατική ομάδα

Στον πίνακα 2.6 παρατίθενται οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά την παρέμβαση για την συμβατική ομάδα. Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα (πιν.2.6), στη δεύτερη μέτρηση καταγράφηκαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερες τιμές στις ερωτήσεις αντιστοίχισης ($p=0.000$), στις ερωτήσεις τύπου σωστό - λάθος ($p=0.000$) και στις ερωτήσεις κύκλωσης σωστών απαντήσεων ($p=0.000$). Αντίθετα, δεν καταγράφηκαν διαφορές ως προς την αντιστοίχιση εικόνων ($p=0.121$).

Πίνακας 2. 6. Οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά για την συμβατική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερωτήσεις αντιστοίχισης	Συμβατική ομάδα πριν	20	1.70	1.080	0.000	0.99
	Συμβατική ομάδα μετά	20	3.55	0.944		
Σωστές/λάθος ερωτήσεις	Συμβατική ομάδα πριν	20	2.35	0.670	0.000	0.73
	Συμβατική ομάδα μετά	20	3.85	0.812		
Κύκλωση σωστών απαντήσεων	Συμβατική ομάδα πριν	20	2.60	1.142	0.000	0.68
	Συμβατική ομάδα μετά	20	4.25	0.910		
Αντιστοίχιση εικόνων	Συμβατική ομάδα πριν	20	1.40	1.391	0.121	0.22
	Συμβατική ομάδα μετά	20	2.05	1.234		

Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά την παρέμβαση για τη συμβατική ομάδα παρουσιάζονται στον πίνακα 2.7. Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, καταγράφηκαν αρκετές επιμέρους ερωτήσεις στις οποίες υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη μέτρηση. Το κοινό σημείο όλων αυτών των διαφορών ήταν το ότι οι τιμές ήταν υψηλότερες για τη δεύτερη μέτρηση που πραγματοποιήθηκε σε σχέση με την πρώτη. Περαιτέρω λεπτομέρειες για τις διαφορές αυτές παρατίθενται στον πίνακα 2.7 (πιν.2.7).

Πίνακας 2. 7. Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά για την συμβατική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Αντιστοίχιση 1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.75	0.444	0.695	0.12
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Αντιστοίχιση 2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.20	0.410	0.000	0.75
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.95	0.223		
Αντιστοίχιση 3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.20	0.410	0.000	0.69
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Αντιστοίχιση 4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.55	0.510	0.082	0.32
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Σ/Λ-1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.65	0.489	0.008	0.45
	Συμβατική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Σ/Λ-2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.30	0.470	0.010	0.45
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Σ/Λ-3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.105	0.30
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Σ/Λ-4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.40	0.502	1.000	0.05
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.35	0.489		

Σ/Λ-5	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.55	0.510	0.001	0.53
	Συμβατική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Ερώτηση 1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.105	0.30
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Ερώτηση 2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.001	0.54
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.95	0.223		
Ερώτηση 3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.30	0.470	0.000	0.61
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Ερώτηση 4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.70	0.470	1.000	0.12
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Ερώτηση 5	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.70	0.470	0.020	0.41
	Συμβατική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Εικόνα 1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.752	0.09
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.55	0.510		
Εικόνα 2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.205	0.25
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.60	0.502		
Εικόνα 3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.20	0.410	0.096	0.31
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.50	0.512		

Εικόνα 4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.40	0.502	1.000	0.00
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.40	0.502		
Ερώτηση για Θερμοπύλες	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.00	0.000	0.487	0.23
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.10	0.307		

2.2.2.2. Συγκρίσεις για την πειραματική ομάδα

Στον πίνακα 2.8 παρουσιάζονται οι συγκρίσεις των απαντήσεων των συμμετεχόντων της πειραματικής ομάδας στις πρώτες και δεύτερες μετρήσεις για τις επιμέρους ομάδες ερωτήσεων. Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, η μόνη εκ των τεσσάρων ομάδων ερωτήσεων όπου δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις αφορούσε στις ερωτήσεις αντιστοίχισης ($p=0.466$), ενώ και για τις τρεις ομάδες όπου διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές διαπιστώθηκε επίσης και ένας ισχυρός βαθμός επίδρασης ($r>0.50$) (πιν.2.8).

Πίνακας 2. 8. Οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά για την πειραματική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερωτήσεις αντιστοίχισης	Πειραματική ομάδα πριν	20	2.65	1.039	0.466	0.13
	Πειραματική ομάδα μετά	20	2.90	1.209		
Σωστές/λάθος ερωτήσεις	Πειραματική ομάδα πριν	20	2.60	0.882	0.000	0.61
	Πειραματική ομάδα μετά	20	3.75	0.638		

Κύκλωση σωστών απαντήσεων	Πειραματική ομάδα πριν	20	2.55	1.316	0.000	0.55
	Πειραματική ομάδα μετά	20	4.05	1.099		
Αντιστοίχιση εικόνων	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.85	0.933	0.000	0.76
	Πειραματική ομάδα μετά	20	3.50	1.277		

Στον πίνακα 2.9 παρουσιάζονται οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά την παρέμβαση για την πειραματική ομάδα. Όπως διαπιστώνεται και από τον πίνακα, υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές για μια πληθώρα ερωτήσεων. Και σε αυτή την περίπτωση το κοινό σημείο των ερωτήσεων που παρουσίασαν στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ήταν το ότι οι τιμές ήταν υψηλότερες για τη δεύτερη μέτρηση σε σχέση με την πρώτη (πιν.2.9).

Πίνακας 2. 9. Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά για την πειραματική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Αντιστοίχιση 1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.50	0.512	0.333	0.20
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.70	0.470		
Αντιστοίχιση 2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.70	0.470	1.000	0.05
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Αντιστοίχιση 3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.752	0.09
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.055	0.510		
Αντιστοίχιση 4	Πειραματική ομάδα πριν	20	1.00	0.000	0.487	0.23

	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Σ/Λ-1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.025	0.39
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Σ/Λ-2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.60	0.502	1.000	0.05
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Σ/Λ-3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.40	0.502	0.111	0.29
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.70	0.470		
Σ/Λ-4	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.65	0.489	1.000	0.00
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Σ/Λ-5	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.60	0.502	0.003	0.49
	Πειραματική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Ερώτηση 1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.205	0.25
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.60	0.502		
Ερώτηση 2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.55	0.510	0.008	0.46
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.95	0.223		
Ερώτηση 3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.003	0.51
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Ερώτηση 4	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.50	0.512	0.523	0.15

	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Ερώτηση 5	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.80	0.410	0.106	0.33
	Πειραματική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Εικόνα 1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.30	0.470	0.000	0.61
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Εικόνα 2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.10	0.307	0.000	0.79
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Εικόνα 3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.019	0.42
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Εικόνα 4	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.00	0.000	0.000	0.85
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Ερώτηση για Θερμοπύλες	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.00	0.000	0.000	0.65
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.60	0.502		

Συζήτηση

Μετά το πέρας της καταγραφής των αποτελεσμάτων σειρά έχει ο σχολιασμός και η αξιολόγησή τους. Το SPSS έδωσε την καταγραφή των αποτελεσμάτων, τα οποία είναι χρήσιμα για να αναδείξουν τα συμπεράσματα της έρευνας. Σκοπός, εξάλλου, της έρευνας ήταν να αναδειχθεί κατά πόσο οι νέες τεχνολογίες και οι δραματικές τεχνικές μπορούν να συμβάλλουν στη διδασκαλία και την εκμάθηση των διδασκόμενων μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και συνεπώς στην επίδοση των μαθητών σε αυτή.

Για να επιτευχθεί αυτό, έγινε εκπαιδευτική παρέμβαση σε σχολεία σε δύο ομάδες. Η πειραματική ομάδα διδάχθηκε την Ιστορία με την εμπλοκή των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών, ενώ η συμβατική ομάδα διδάχθηκε τα ίδια κεφάλαια Ιστορίας με την κλασική παιδαγωγική μέθοδο και τη βοήθεια πηγών. Συγκεκριμένα για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων, μελετήθηκαν η πειραματική και η συμβατική ομάδα, τόσο μεταξύ τους όσο και η καθεμία ξεχωριστά, σε σχέση με τα τεστ που δόθηκαν πριν την παρέμβαση και τα τεστ που δόθηκαν μετά. Είναι γεγονός πως ο ίσος αριθμός συμμετεχόντων στις ομάδες βοήθησε αρκετά στην απόδοση των αποτελεσμάτων.

Συγκριτικά για τις δύο ομάδες διαπιστώθηκε πως η πειραματική ομάδα είχε μεγαλύτερο όφελος στην εκμάθηση και την επίδοση των μαθητών σε σχέση με την συμβατική. Η πειραματική είχε αυξημένες τιμές μέτριας έκτασης σε σχέση με τη συμβατική ομάδα σε ερωτήσεις που χρειάζονταν περισσότερη σκέψη και εξέταζαν την μακροπρόθεσμη μάθηση των γεγονότων. Εκεί αποτυπώνεται καλύτερα και το αποτέλεσμα της έρευνας αφού αυτή ήταν και η αρχική υπόθεση. Έτσι, σε ερώτηση αντιστοίχισης εικόνων αλλά και ανάπτυξη φράσης η πειραματική είχε καλύτερα αποτελέσματα. Βέβαια, και στην εξέταση των δύο ομάδων ξεχωριστά, η πειραματική είχε βελτίωση μεγαλύτερου βαθμού από τη συμβατική.

Συγκεκριμένα, για τις δύο ομάδες, διαπιστώθηκε πως η συμβατική ομάδα συγκέντρωσε υψηλότερα σκορ στην ερώτηση αντιστοίχισης, ενώ η πειραματική στην αντιστοίχιση εικόνων και στην ερμηνεία της φράσης. Αυτό, ίσως οφείλεται στο γεγονός πως η συμβατική ομάδα στάθηκε πιο πολύ στα θεωρητικά κομμάτια, ενώ η πειραματική με την αξιοποίηση των τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών εμπέδωσε σε μεγαλύτερο βαθμό τα γεγονότα. Συμφωνεί, λοιπόν, με τα λεγόμενα των Τριλίβα και Αναγνωστοπούλου (2008), όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό πλαίσιο, πως η βιωματική μάθηση «*φέρνει σε άμεση επαφή το*

μαθητή με το αντικείμενο το οποίο χρειάζεται να γνωρίσει και τον βοηθά να επεξεργαστεί αυτή την εμπειρία», αλλά και την άποψη της Λαζαράκου (2011), πως η ενεργητική μάθηση αποφέρει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα μάθησης. Συγκριτικά, λοιπόν, η πειραματική ομάδα βελτιώθηκε σε περισσότερες ερωτήσεις και σε μεγαλύτερο βαθμό από την άλλη ομάδα, γεγονός που επιβεβαιώνει την αρχική υπόθεση της έρευνας.

Μάλιστα, για την ακριβέστερη εξαγωγή συμπερασμάτων έγινε συγκριτική αναφορά για κάθε ερώτηση. Όσον αφορά την ερώτηση 1 αντιστοίχισης για τις μάχες και τους πρωταγωνιστές της, η συμβατική ομάδα είχε υψηλότερες τιμές σε σχέση την πειραματική. Στην ερώτηση 2 Σωστού - Λάθους οι ομάδες δεν αποτυπώνουν σημαντική διαφοροποίηση, όπως ισχύει και στην ερώτηση 3 της πολλαπλής επιλογής. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί, αφού και οι δύο ομάδες είχαν τους ίδιους διδακτικούς στόχους και δόθηκε ιδιαίτερη βάση στη διδασκαλία των γεγονότων, στηριζόμενες και οι δύο ομάδες στην ομαδική εργασία.

Στην ερώτηση 4 που πρόκειται για την αντιστοίχιση εικόνων από την αναπαράσταση των μαχών με τις αντίστοιχες τοποθεσίες τους, παρατηρείται μια στατιστική διαφοροποίηση. Συγκεκριμένα, σημαντική διαφορά παρατηρείται σε όλες τις εικόνες με όφελος υπέρ της πειραματικής ομάδας. Αυτό αιτιολογείται από το γεγονός πως στην πειραματική ομάδα αξιοποιήθηκαν οι νέες τεχνολογίες, που οι μαθητές παρακολούθησαν με βίντεο αναπαράσταση από τις μάχες, αλλά και με τις δραματικές τεχνικές που οι ίδιοι τις αναπαράστησαν και ήρθαν πιο κοντά στα ιστορικά γεγονότα μέσω της δραματοποίησης των γεγονότων αυτών. Συμβαδίζει, λοιπόν, με τα λεγόμενα των Ράπτης και Ράπτη (2001), αλλά και του Webb (2005), πως οι ΤΠΕ υποστηρίζουν τη διδακτική πράξη και την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας.

Στην ερώτηση 5, που οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν τη φράση «φυλάω Θερμοπύλες», οι μαθητές της πειραματικής ομάδας είχαν το πλεονέκτημα. Αυτό σημαίνει πως στους μαθητές που χρησιμοποίησαν τις νέες τεχνολογίες και τις δραματικές τεχνικές βελτιώθηκε ιδιαίτερα η γραπτή και η προφορική έκφραση, όπως έχει ήδη πει η Στενού (2016) στην έρευνά της, αλλά και πως τα μέσα αυτά βοηθούν τον μαθητή να καλλιεργήσει τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, κριτικής σκέψης και επιχειρηματολογίας, όπως είχε διατυπώσει ο Κοτοπούλης (2013).

Όσον αφορά την επίδοση της κάθε ομάδας ξεχωριστά πριν την παρέμβαση και μετά από αυτή, εξάγονται αρκετά συμπεράσματα. Τόσο η πειραματική όσο και η συμβατική ομάδα ξεχωριστά είχαν οφέλη στο σύνολό τους. Και οι δύο ομάδες βελτιώθηκαν σε σχέση με τα

αρχικά τεστ, αλλά η καθεμιά βελτιώθηκε σε διαφορετικές ερωτήσεις. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό πως από τη στιγμή που οι διδακτικοί στόχοι ήταν οι ίδιοι, αυτό που επηρέασε την διαφορά στα αποτελέσματα ήταν ο τρόπος διδασκαλίας. Και οι δύο ομάδες βελτιώθηκαν στις ερωτήσεις Σωστού -Λάθους και κυκλώματος, γεγονός που αποδεικνύει πως η ομαδική εργασία που ακολούθησαν και οι δύο ομάδες απέφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Το γεγονός αυτό συνδέεται, λοιπόν, με την άποψη των Anderson & Price (2001) πως μέσα στην ομάδα οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία, συγκρατούν τις γνώσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα και επίσης αποκτούν νέες εμπειρίες.

Όμως, παρατηρήθηκαν αρκετές διαφοροποιήσεις στις ομάδες στο πριν και μετά. Στη συμβατική ομάδα διαπιστώθηκε βελτίωση στις ερωτήσεις αντιστοίχισης, Σωστού - Λάθους και κυκλώματος απάντησης, ενώ δεν διαπιστώθηκε διαφοροποίηση στην ερώτηση αντιστοίχισης εικόνων. Η βελτίωση σε αυτού του είδους τις ερωτήσεις μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός πως μέσα στην ομάδα υπάρχει εξέλιξη τόσο ακαδημαϊκή όσο και νοητική και κοινωνική, όπως δήλωσε και ο Ματσαγγούρας (1987), αφού οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες και επεξεργάστηκαν ομαδικά κείμενα που τους δόθηκαν.

Η πειραματική ομάδα σημείωσε μεγάλο όφελος αφού διαπιστώθηκε και στατιστικά σημαντική διαφορά και ένας ισχυρός βαθμός επίδρασης στο τεστ πριν την παρέμβαση και στο τεστ μετά. Η πειραματική ομάδα βελτιώθηκε σε όλες τις ερωτήσεις σημαντικά εκτός από την ερώτηση αντιστοίχισης που δεν παρατηρήθηκε σημαντική διαφοροποίηση. Η βελτίωση αυτή οφείλεται τόσο στην ομαδική εργασία αλλά και στην επεξεργασία του μαθήματος με τη χρήση ΤΠΕ αλλά και ΔΤΕ.

Ωστόσο, η ανάπτυξη μόνο της πειραματικής ομάδας στην ερώτηση αντιστοίχισης εικόνων συνδέεται τελικώς με τις ΤΠΕ και τις ΔΤΕ. Γιατί αν και οι δύο ομάδες ασχολήθηκαν με την αποτύπωση των μαχών, η μεν συμβατική με σχεδιάγραμμα στον πίνακα και η δε πειραματική είτε με αναπαράσταση είτε με προβολή βίντεο, τα αποτελέσματα διέφεραν σημαντικά. Οι ΤΠΕ και οι προσομοιώσεις βοηθούν στην κατανόηση και αποτύπωση στη μακρόχρονη μνήμη του μαθητή των όσων μαθαίνει (Κουτσούκου, 2014), κάτι το οποίο επιτυγχάνει και η εικονική πραγματικότητα. Το ίδιο αποτέλεσμα σε συνδυασμό με τον πειραματισμό, την αλληλεπίδραση και την αύξηση της προσοχής, αποφέρει ο διαδραστικός πίνακας (Κρήτας, 2017). Οι ΔΤΕ οδηγούν στη γνωστική μάθηση, στη γλωσσική ανάπτυξη, τη δημιουργικότητα και την αισθητική κατανόηση (Άλκηστις, 2008). Αυτά τα οφέλη αποτυπώνονται και γίνονται αντιληπτά από τη θετική απόδοση των μαθητών στην ερώτηση αποτύπωσης εικόνων.

Ανάλογα, το ίδιο ισχύει και για τα θετικά αποτελέσματα της πειραματικής ομάδας στην ερώτηση ανάπτυξης.

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό πως οι υποθέσεις της έρευνας βγήκαν αληθείς. Συνεπώς, αποδεικνύεται πως οι ΤΠΕ και στο μάθημα της Νέας Ιστορίας συμβάλλουν στο ενδιαφέρον των μαθητών και στην ενεργητική συμμετοχή τους, στο ιστορικό υλικό και τις εφαρμογές που προωθούν τη μάθηση, στην κριτική σκέψη, στην επίλυση προβλημάτων και λήψη αποφάσεων αλλά και στην επιχειρηματολογία (Τσιβάς, 2011). Βέβαια, και οι ΔΤΕ προσφέρουν πνευματική ανάπτυξη, κοινωνική ένταξη και εκφραστική ικανότητα (Γραμματάς, 2011). Συμφωνούν, συνεπώς, τα αποτελέσματα με αυτά της έρευνας του Morris πως η δραματοποίηση βοηθά τους μαθητές στα ιστορικά γεγονότα (Ζαφειριάδης & Δαρβούδης, 2010). Οι μαθητές συμμετέχουν, συγκρίνουν, παράγουν γνώση, εμπεδώνουν το λεξιλόγιο, συμπεραίνουν και τεκμηριώνουν.

Επίσης, τεκμηριώνεται και η θετική στάση των μαθητών απέναντι στο μάθημα και τη μέθοδό της, που είναι αυτή της ομαδικής εργασίας. Συνεπώς, επιβεβαιώνεται και η άποψη πως μέσα στην ομάδα επιτυγχάνεται η μετάδοση πληροφοριών, η αλληλοβοήθεια, η μάθηση και η υιοθέτηση συμπεριφορών (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008).

Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια η ευρεία διάδοση των νέων τεχνολογιών έχει κινήσει το ενδιαφέρον των ερευνητών, οι οποίοι επιθυμούν να εξετάσουν την επίδραση αυτών των επαναστατικών μέσων στη σχολική τάξη. Ενδιαφέρον αποκτά η έρευνα όταν τα μέσα αυτά συνδυάζονται με άλλες μεθόδους, όπως τις δραματικές τεχνικές. Συγκεκριμένα στην παρούσα έρευνα συνδυάστηκαν οι νέες τεχνολογίες με τις δραματικές τεχνικές αλλά και την ομαδοσυνεργατική μάθηση, με σκοπό την ανάδειξη της συμβολής τους στην εκμάθηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Μέσα από την έρευνα διαπιστώνεται ότι, τόσο η ενσωμάτωση των ΤΠΕ και των ΔΤΕ στη σχολική τάξη με παράλληλη αξιοποίησή τους, όσο και η συνδυαστική τους χρήση με την ομαδική μάθηση, βελτιώνουν και την ποιότητα του μαθήματος κρατώντας αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών, αλλά και τη μετάδοση των γνώσεων με ευχάριστο τρόπο. Οι μαθητές μόνο οφέλη αποκτούν αφού βελτιώνουν το πνεύμα τους, την κοινωνικότητά τους, τη μνήμη τους αλλά και την κρίση τους.

Η ευρεία διάδοση των ΤΠΕ κάνει τις τεχνολογίες προσιτές στους μαθητές και τους οδηγεί σε μια εξελικτική μάθηση. Η συμβολή των ΔΤΕ είναι αξιοσημείωτη στους δύσκολους κοινωνικούς καιρούς, όπως και η ομαδική μάθηση και η συνεργασία που προωθεί την κοινωνικότητα. Όλες αυτές οι μέθοδοι αποτελούν σε συνδυασμό μια διαφορετική προσέγγιση στη σχολική τάξη για εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να χρησιμοποιούν μεθόδους τόσο καινοτόμες όσο και προσιτές στους μαθητές, ενώ ταυτόχρονα να πραγματοποιούν τους εκπαιδευτικούς τους στόχους.

Περιορισμοί της έρευνας

Είναι γεγονός πως κάθε έρευνα προκειμένου να γίνει δεκτή από την επιστημονική κοινότητα, πρέπει να αποδέχεται την αντικειμενικότητα. Ωστόσο, κάποιες έρευνες που δεν γενικεύουν τα αποτελέσματά τους, αποτελούν αξιόλογα δείγματα της επιστημονικής κατάστασης του υπό μελέτη θέματος. Έτσι και η παρούσα έρευνα δέχεται κάποιους περιορισμούς. Αρχικά, το δείγμα (20 μαθητές σε κάθε ομάδα) δεν ήταν αρκετά μεγάλο, ώστε να επιτευχθεί γενίκευση των αποτελεσμάτων, καθώς επίσης το δείγμα δεν ήταν «τυχαίο» αφού προέρχεται από μια σχολική μονάδα (δείγμα σκοπιμότητας), άρα το δείγμα μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικό. Ακόμη, οι διδακτικές ώρες που εφαρμόστηκαν ήταν περιορισμένες, ενώ και ο περιορισμός μόνο στο μάθημα της Ιστορίας και το κεφάλαιο με τους περσικούς πολέμους δυσκολεύουν την γενίκευση.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Κάθε έρευνα που πραγματοποιείται αποτελεί τη βάση και την αρχή, ώστε να υπάρχει το κατάλληλο ερέθισμα για εξέταση και διερεύνηση των επιστημονικών θεμάτων. Έτσι, λοιπόν, προτείνεται στο μέλλον να γίνουν ανάλογες έρευνες με ένα μεγαλύτερο αριθμό δείγματος, αλλά και σε άλλα μαθήματα πέραν της Ιστορίας ώστε να αποτυπωθεί η επίδραση των ΤΠΕ και των ΔΤΕ στην εκπαίδευση γενικότερα. Βέβαια, προτείνεται ακόμη οι έρευνες να αφορούν όχι μόνο την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι επιθυμητό να υπάρξουν και άλλα αποτελέσματα σχετικά με τη συνδυαστική χρήση των νέων τεχνολογιών και των δραματικών τεχνικών, καθώς έρευνες υπάρχουν για την επίδρασή τους στις σχολικές αίθουσες αλλά μόνο όταν αυτές χρησιμοποιούνται μεμονωμένα και όχι σε συνδυασμό. Κρίνεται, λοιπόν, απαραίτητο να υπάρξουν έρευνες για τη συνδυαστική χρήση αυτών αλλά και την επίδραση που έχουν όχι μόνο στη μάθηση αλλά και στην ψυχολογία των μαθητών.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Adiguzel, O. (2009). Το παρελθόν και το παρόν του εκπαιδευτικού δράματος στο τουρκικό εκπαιδευτικό σύστημα: ζητήματα και προκλήσεις. Στο Ν. Γκόβας (Επιμ.), *Θέατρο και εκπαίδευση στο κέντρο της σκηνής: Πρακτικά από τη 6^η Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση 2008*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, 83-93.

Άλκηστις (2008). *Μαύρη αγελάδα, άσπρη αγελάδα: Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα* (β' έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

Αναγνωστοπούλου, Μ. (2001). *Η ομαδική διδασκαλία στην εκπαίδευση: μια θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη :Αδελφοί Κυριακίδη

Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η τέχνη του Δράματος στην εκπαίδευση: 48 προτάσεις για εργαστήρια θεατρικής αγωγής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Βακαλούδη, Α. (2014). *Εκπαιδευτική και παιδαγωγική αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στη διδακτική της Ιστορίας*. (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/37303#page/1/mode/2up>

Βλάχου, Ε. κ.ά. (2010). Το μάθημα της Ιστορίας και οι Νέες Τεχνολογίες: Το εκπαιδευτικό λογισμικό «Κασταλία». Στο Μ. Σταυρινίδου (Επιμ.), *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 16, 92-103. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο <http://www.pi-schools.gr/publications/epitheorisi/teyxos17/>

Βοσνιάδου, Σ. (2002). Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση. Προοπτικές, προβλήματα, προτάσεις. Στο Α. Δημητρακοπούλου (Επιμ.), *Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση: Πρακτικά εισηγήσεων:3^ο Πανελλήνιο συνέδριο με διεθνή συμμετοχή,26-29 Σεπτεμβρίου 2002, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος. Δεύτερος Τόμος*. Αθήνα: Καστανιώτη

Γιακουμάτου, Τ. (2006). Διδάσκοντας ιστορία την εποχή του διαδικτύου. *Φιλολογική*, 97, 69-75.

Γκουτζαμάνης, Δ. (2008). *Ιστορία και Θεατρική Αγωγή: Μαθαίνοντας Ιστορία μέσα από το Θέατρο*. (Μεταπτυχιακή Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από:

http://marrep.webpages.auth.gr/images/ERGASIES/METAPTYXIAKES/goutzamanis_diplo_matiki.pdf

Γναρδέλλης, Χ. (2003). *Εφαρμοσμένη Στατιστική*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γραμματάς, Θ. (2011). *Το θέατρο στο σχολείο: μέθοδοι διδασκαλίας και εφαρμογής*. Αθήνα: διάδραση.

Δημητρακοπούλου, Α. (2002). Εισαγωγικό Σημείωμα. Στο Α. Δημητρακοπούλου (Επιμ.), *Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση: Πρακτικά εισηγήσεων: 3^ο Πανελλήνιο συνέδριο με διεθνή συμμετοχή, 26-29 Σεπτεμβρίου 2002, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Δημητριάδης, Σ. (2015). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτικό λογισμικό*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://hdl.handle.net/11419/3397>

Δεδούλη, Μ. (2001). Βιωματική μάθηση- Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Στο Μ. Σταυρινίδου (Επιμ.), *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 145-159. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο <http://www.pi-schools.gr/publications/epitheorisi/teyxos6/>

Ζαφειριάδης, Κ.& Δαρβούδης, Α. (2010). *Η δραματοποίηση ως μέθοδος διδασκαλίας στο σύγχρονο σχολείο: ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς γενικής και ειδικής αγωγής*. Θεσσαλονίκη: εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α. Ε.

Καραμηνάς, Ι. (2004). *Παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση του διαδικτύου στην εκπαιδευτική διαδικασία: η περίπτωση του μαθήματος της Ιστορίας της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου*. (Διδακτορική Διατριβή, Ενικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/21441>

Κατσαρίδου, Μ. (2011). *Η μέθοδος της δραματοποίησης στη διδασκαλία της λογοτεχνίας*. (Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/26147>

Κιμουρτζής, Π. (2007). Νέες Τεχνολογίες: Επίδραση στην επιστήμη και την εκπαίδευση. Το παράδειγμα της Ιστορίας. Στο Ε. Αυγερινός, κ.ά. (Επιμ.), *Νέες τεχνολογίες και επιστήμες της αγωγής*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 117-129.

Κόκκινος, Γ. (2003). *Επιστήμη, ιδεολογία, ταυτότητα. Το μάθημα της Ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης ποίησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόμπος, Κ. (2009). *Διδάσκοντας Ιστορία με τη χρήση των ΤΠΕ*. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <http://1dim-aei-thess.thess.sch.gr/Article%20for%20History-Kompos.doc> .

Κοντογιάννη, Α. (2012). *Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο

Κοτοπούλης, Θ. (2013). *Νέες τεχνολογίες και εκπαίδευση: Τα σύγχρονα υπολογιστικά & δικτυακά περιβάλλοντα μάθησης στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Κουτσούκου, Π. (2014). *Διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών του Δημοτικού αναφορικά με τη διδακτική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας*. (Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από <http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/handle/10889/8225>

Κρήτας, Ο. (2017). *Αξιοποίηση ΤΠΕ στην συνεργατική διδασκαλία- μάθηση- αξιολόγηση: Παράδειγμα διδασκαλίας με το σύστημα διαχείρισης μαθησιακών δραστηριοτήτων (learning activity management system-lams)*. (Μη εκδοθείσα πτυχιακή Εργασία). Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας, Μεσολόγγι.

Κυνηγός, Χ. & Δημαράκη, Ε. (2002). *Νοητικά Εργαλεία και Πληροφοριακά Μέσα*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Κωστή, Α. (2016). *Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση ως μέσο για την καλλιέργεια ιστορικής ενσυναίσθησης σε μαθητές γυμνασίου*. (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Ναύπλιο). Ανακτήθηκε από <https://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/37390>

Κωστάκης, Π. (2004). *Η χρήση των εικονικών περιβαλλόντων στη Διδακτική της Ιστορίας: Μια προσέγγιση με τρισδιάστατες αναπαραστάσεις ιστορικών κόσμων*. (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/23076>

Λαζαράκου, Ε. (2011). *Αξιολόγηση στο μάθημα της Ιστορίας: Εναλλακτικές τεχνικές*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Ματσαγγούρας, Η. (1987). *Ομαδοκεντρική Διδασκαλία και μάθηση: Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας κατά ομάδες*. Αθήνα: Γρηγόρη

Ματσαγγούρας, Η. (1997). *Στρατηγικές διδασκαλίας. Από την πληροφόρηση στην κριτική σκέψη*. Αθήνα: Gutenberg.

Μισιρλή, Α. & Κόμης, Β. (2011, 29 Απριλίου). *Μελέτη της υλοποίησης εκπαιδευτικού σεναρίου με ΤΠΕ στην προσχολική εκπαίδευση*. Άρθρο που παρουσιάστηκε στο 2ο Συνέδριο «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία». Πάτρα.

Παγούνη, Β. (2014). Η ενίσχυση της ικανότητας αυτοαξιολόγησης των μαθητών του Δημοτικού σχολείου μέσω του εκπαιδευτικού δράματος: σχεδιασμός της προερευνητικής διαδικασίας. Στο Θ. Παπαϊωάννου (Επιμ.), *Iridium Ερευνών*, 1, 107-117.

Παπαδόπουλος, Γ. (2004). Το σχολείο στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Στο Ι.Βλαχάβας, κ.ά (Επιμ.), *Οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών στην ελληνική εκπαίδευση: Απολογισμός και Προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Μηχανισμός Εκδόσεων Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 366-373.

Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: εκδ. ιδίου

Ποζίδης, Π., κ.ά. (2015). Η συνεργατική μάθηση στο πλαίσιο της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε δίκτυο Δημοτικών σχολείων της Κέρκυρας. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Innovation and Research in Open & Distance Learning and in Information Communications Technology, Proceedings of the 8th International Conference on Open and Distance Learning*. Αθήνα: Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. 1, 152-169. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/40/32>.

Ράπτης, Α.& Ράπτη, Α. (2004). *Μάθηση και Διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας: Ολική προσέγγιση. Τόμοι Α & Β*. Αθήνα :Εκδόσεις Ράπτη.

Sebba, J. (2000). *Ιστορία για όλους: Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της Ιστορίας στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο*. (Μ. Καβαλιέρου, μετ.). Αθήνα: μεταίχμιο.

Σαλταούρα, Α (2017). *Η θεατρική αγωγή ως μέσο ενίσχυσης της διδασκαλίας των φυσικών επιστημών*. (Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος). Ανακτήθηκε από <http://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/17296/%CE%97%20%CE%B8%CE%B5%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE%20%CF%89%CF%82%20%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%BF%20%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CF%83%CF%87%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%A6%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CF%8E%CE%BD.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Σέξτου, Π. (1998). *Δραματοποίηση: Το βιβλίο του θεατρο-παιδαγωγού (Μέθοδος- Εφαρμογές- Ιδέες)*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Σολομωνίδου, Χ. (2001). *Σύγχρονη Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Υπολογιστές και μάθηση στην κοινωνία της γνώσης*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

Στενού, Σ. (2016). *Η συμβολή της εφαρμογής μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων στην καλλιέργεια της Ιστορικής Ενσυναίσθησης των μαθητών, στα πλαίσια της διδασκαλίας της Αρχαίας Ιστορίας της Α' Λυκείου, μέσω της Δραματικής τέχνης στην Εκπαίδευση: Μια έρευνα δράσης σε μαθητές του 1^{ου} ΓΕΛ Ναυπλίου*. (Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Ναύπλιο). Ανακτήθηκε από <http://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/2782>

Τζημοπούλου, Α. (2009). *Ιστορική εκπαίδευση και νέες τεχνολογίες: μια κριτική παρουσίαση των λογισμικών που έχουν προαχθεί για το μάθημα της ιστορίας*. (Μεταπτυχιακή Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα). Ανακτήθηκε από <http://ikee.lib.auth.gr/record/113559/files/thesis.pdf>

Τριλίβα, Σ. & Αναγνωστοπούλου, Τ. (2008). *Βιωματική μάθηση: Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*. Αθήνα: Τόπος.

Τσιβάς, Α. (2011). Παιδαγωγική αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ΤΠΕ στην Ιστορική Εκπαίδευση: Θεωρητικές και ερευνητικές εκδοχές και προσεγγίσεις. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 4(1-3), 151-164.

Τσολακίδης, Κ. (2004). Η Εισαγωγή της Πληροφορικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο Ι.Βλαχάβας, κ.ά (Επιμ.), *Οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών στην ελληνική*

εκπαίδευση: Απολογισμός και Προοπτικές. Θεσσαλονίκη: Μηχανισμός Εκδόσεων Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 366-373.

Τσορτανίδου, Ξ. (2016). Η παιδαγωγική αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στη διδασκαλία και τη μάθηση της Ιστορίας. *Open Education- The journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 12, 87-94.

Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων-ΙΕΠ. (2015). *Οδηγός για τον εκπαιδευτικό Ιστορία (Γ', Δ', Ε', ΣΤ' Δημοτικού- Α', Β', Γ' Γυμνασίου)*. Ανάκτηση από http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1849/2/1849_%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3_%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91%20%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%A7%CE%A1%CE%95%CE%A9%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3_.pdf

Ξενόγλωσση

Anderson, R & Price, G. (2011). Experiential Groups in Counselor Education: Student Attitudes and Instructor Participation. *Counselor Education and Supervision*, 41, 111-119.

BECTA (2004). *What the research says about using ICT in history*. London: British Educational Communications and Technology Agency

Cantu, A.D., & Warren, W.J. (2003). *Teaching History in the Digital Classroom*. New York: M.E. Sharpe.

Cuban, L. (2001). *Oversold and Underused: Computers in the Classroom*. Cambridge, Mass: Harvard University Press

Diem, R. (2000). Can It Make a Difference? Technology and the Social Studies. *Theory and Research in Social Education*, 28(4), 493-501

Friedman, A. M., & Heafner, T. L. (2007). You think for me, so I don't have to. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 7(3), 199-216.

Goalen, P. & Hendy, L. (2006). 'It's not just fun, it works!' Developing children's historical thinking through drama. *The Curriculum Journal*, 4, 363-384.

- Hakkarainem, K. et al. (2000). Students' skills and practices of using ICT: results of a national assessment in Finland. *Computers and Education*, 34, 103-117.
- Jonassen, D. H. (2006). *Modeling with technology. Mindtools for conceptual change*. NJ: Prentice Hall
- Jonassen, D.H., Howland, J., Moore, J. & Marra, R.M. (2003). *Learning to solve problems with technology. A constructivist perspective (2nd. Ed.)* Columbus, OH: Prentice-Hall
- Lowther, D. L., Inan, F. A., Strahl, J. D. and Ross, S. M. (2008). Does technology integration work when key barriers are removed? *Educational Media International*, 45, 195-213
- McMahon, G., 2009. Critical thinking and ICT integration in a Western Australian secondary school. *Educational Technology and Society*, 12, 269–281
- Mason, C., et al. (2000). Guidelines for using technology to prepare social studies teachers. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 1(1), 107-116. Available on <https://www.learntechlib.org/primary/j/CITE/v/1/n/1/>
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the horizon*, 9, 1-6
- Webb, M. E. (2005). Affordances of ICT in science learning implications for an integrated pedagogy. *International Journal of Science Education*, 27(6), 705–735
- Weert, T. V. & Tatnall, A. (2005). *Information and Communication Technologies and Real-Life Learning: New Education for the New Knowledge Society*. New York: Springer.
- Wood, D., Underwood, J. and Avis, P. (1999). Integrated learning systems in the classroom. *Computers and Education*, 33, 91-108.

Παράρτημα Ι

Ερωτηματολόγιο

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Αντιστοιχίστε τα σωστά:

Μιλτιάδης	Μάχη των Πλαταιών
Παυσανίας	Μάχη της Σαλαμίνας
Θεμιστοκλής	Μάχη των Θερμοπυλών
Λεωνίδα	Μάχη του Μαραθώνα

2. Βάλτε στο τέλος κάθε πρότασης Σ αν η πρόταση είναι σωστή και Λ αν η πρόταση είναι λανθασμένη.

α) Ο στόλος του Μαρδόνιου έπαθε μεγάλη καταστροφή σε θαλασσοταραχή που ξέσπασε κοντά στα παράλια του Άθω.

Σ   Λ

β) Ο βασιλιάς Ξέρξης παρακολουθούσε τη ναυμαχία της Σαλαμίνας από την πλαγιά ενός βουνού.

Σ   Λ

γ) Η τελευταία μάχη ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες ήταν στη Μυκάλη.

Σ   Λ

δ) Η μάχη του Μαραθώνα έγινε το 480 π.Χ.

Σ   Λ

ε) Ο Εφιάλτης είπε τη φράση «Μολών λαβέ».

Σ   Λ

3. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση.

α) Οι Πέρσες στράφηκαν εναντίον των Ελλήνων γιατί

A. προσπάθησαν να μεγαλώσουν ακόμη πιο πολύ το κράτος τους και να πάρουν το εμπόριο της Μεσογείου

B. θαύμαζαν τον πολιτισμό των Ελλήνων

Γ. ήθελαν να κρατήσουν τα παράλια της Μ. Ασίας

β) «Μολών λαβέ» σημαίνει

A. Έλα να τα πάρεις

B. Θα σου παραδώσουμε τα όπλα

Γ. Παραδινόμαστε

γ) Δημιουργήθηκε ένα ολυμπιακό άθλημα μετά τη μάχη

A. του Μαραθώνα

B. των Θερμοπυλών

Γ. της Σαλαμίνας

δ) Αν ήσουν ο Μιλτιάδης θα αντιμετώπιζες τον περσικό στρατό

A. στην ακτή

B. στον δρόμο

Γ. στην πόλη της Αθήνας

ε) Ο Λεωνίδας ήταν

A. γενναίος

B. αυταρχικός

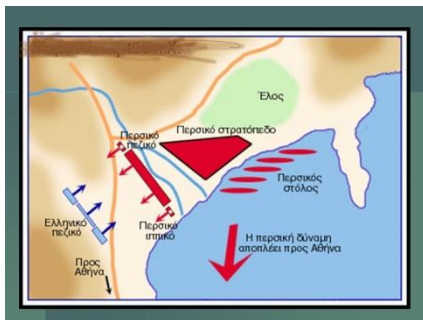
Γ. αλαζόνας

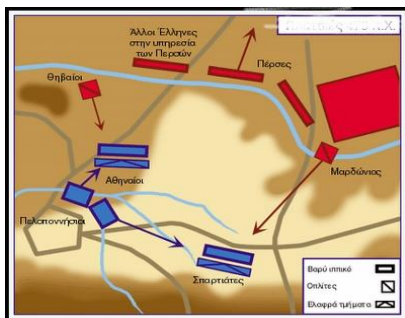
4. Να ενώσετε τις παρακάτω εικόνες από την αναπαράσταση της μάχης με την αντίστοιχη τοποθεσία που έγινε η μάχη εναντίον των Περσών.

Σαλαμίνα

Πλαταιές

Θερμοπύλες

Μαραθώνα

5. Η φράση «φυλάω Θερμοπύλες» τι σημαίνει;

Παράρτημα Β

Σχέδια Διδασκαλίας

ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 1

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 15: Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας- α' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

Α1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρική.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίες*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/pepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonmuomicroniota>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Δεν προϋπάρχει σχετική γνωστική δομή των μαθητών για τους περσικούς πολέμους.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να μάθουν οι μαθητές για το περσικό κράτος και τις σχέσεις του με τις ελληνικές πόλεις την Μ. Ασίας

Στόχοι:

- Να αναγνωρίζουν τα βασικά στοιχεία για τη δημιουργία, την επέκταση και το χαρακτήρα του κράτους των Περσών ως το τέλος του 6^{ου} αιώνα
- Να προσδιορίζουν τις συνθήκες που επικρατούσαν στις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας κατά την Ιωνική επανάσταση
- Να ονομάζουν τα γεγονότα της Ιωνικής επανάστασης
- Να δείχνουν στο χάρτη τις πόλεις που αποτελούσαν την περσική αυτοκρατορία και τις ελληνικές πόλεις που έλαβαν μέρος στην επανάσταση
- Να συγκρίνουν τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές με βάση την πολιτιστική τους ταυτότητα

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Αφόρμηση (με τον χάρτη της περσικής αυτοκρατορίας)
- ✓ Εισήγηση και αφήγηση γεγονότων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Αρχικά, ατομικά οι μαθητές επεξεργάζονται τον χάρτη του μαθήματος και στη συνέχεια ομαδικά απαντούν σε ερωτήματα που τίθενται. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, φύλλο εργασίας

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τον χάρτη 2 από το βιβλίο του μαθητή. Οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν κάποιες από τις περιοχές που βρίσκονται σήμερα εκεί που απλωνόταν άλλοτε η περσική αυτοκρατορία. Ο δάσκαλος επικεντρώνει την προσοχή τους κυρίως στις πόλεις της Μ. Ασίας.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

1. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	20'	Το περσικό κράτος και η σχέση του με τις πόλεις της Μ. Ασίας	<ul style="list-style-type: none"> • Εισήγηση δασκάλου (ο εκπαιδευτικός αφηγείται το μάθημα και δίνει τις πληροφορίες για την περσική αυτοκρατορία αλλά και τις πόλεις της Μ. Ασίας και πώς εξελίσσονται οι σχέσεις τους) • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου)	Πίνακας Σχολικό βιβλίο
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	10'	Πολιτισμός των Περσών	<ul style="list-style-type: none"> • Σχολιασμός της εικόνας 1 του βιβλίου και συζήτηση για την ενδυμασία των Περσών • Ανάγνωση του 3^{ου} παραθέματος για την παιδεία των Περσών	Πίνακας Βιβλίο

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Πώς διοικούνταν το περσικό κράτος;

- Ποια ήταν η τύχη των αποίκων της Μ. Ασίας;
- Πώς αντέδρασαν οι Έλληνες στην πίεση που ασκούσαν οι Πέρσες;
- Γιατί η καταστροφή της Μιλήτου από τους Πέρσες συγκίνησε τους Αθηναίους και πώς αντιμετώπισαν το γεγονός;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Ζητάμε από τους μαθητές να συμπληρώσουν το παρακάτω φύλλο εργασίας με την άσκηση κλειστού τύπου Σ/Λ.

1. Αρχηγός του κράτους των Περσών ήταν ο σατράπης.   Σ Λ
2. Η περσική αυτοκρατορία περιλάμβανε και την Ήπειρο.   Σ Λ
3. Οι πόλεις της Μ. Ασίας δεν είχαν δικό τους κράτος.   Σ Λ
4. Μόνο οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς έστειλαν βοήθεια.   Σ Λ
5. Τα παιδιά των Περσών πήγαιναν στο σχολείο να μάθουν δικαιοσύνη και αυτοσυγκράτηση.   Σ Λ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 2

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 15:Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μικράς Ασίας – β' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορία*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/pielpsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonionmuomicroniota>
- ✓ http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/magazine/ergasies_foititon/ettap/midikoi/ion01.htm
- ✓ <http://asiaminor.ehw.gr/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=6826>
- ✓ http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/windows/politics_54b.html

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει τα στοιχεία του περσικού κράτους και τη σχέση του με τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας αλλά και την Ιωνική επανάσταση που ξεκίνησε.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να εμπεδώσουν οι μαθητές τις σχέσεις του περσικού κράτους με τις ελληνικές πόλεις την Μ. Ασίας.

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: σατράπης, λεηλασία, επανάσταση
- Να συνεργαστούν για να βρουν πληροφορίες για τη Μίλητο και την καταστροφή της

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Επανάληψη (με τη μορφή ερωτήσεων) και ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι μαθητές ομαδικά απαντούν σε ερωτήματα που τίθενται πάνω στα παραθέματα του βιβλίου και στη συνέχεια συζητούν ομαδικά για τις πληροφορίες που βρήκαν για τη Μίλητο. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, φύλλο εργασίας, φωτογραφίες

A7. Αξιολόγηση

- Ακροστιχίδα
- Συμπλήρωση κενών
- Ανοιχτή ερώτηση

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός δείχνει στους μαθητές την εικόνα 3 από το βιβλίο του μαθητή και κάνει ερωτήσεις στους μαθητές για τη Μίλητο.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

2. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	25'	Πληροφορίες για τη Μίλητο	<ul style="list-style-type: none"> • Επίδειξη φωτογραφίας • Φύλλο εργασίας για τη Μίλητο • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Φύλλο εργασίας

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	5'	Η Ιωνική Επανάσταση	<ul style="list-style-type: none"> Σχολιασμό του χάρτη της Ιωνικής επανάστασης 	Χάρτης Φύλλο εργασίας
----------------------	----	---------------------	---	--------------------------

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν στις ερωτήσεις 1, 2, 3 από το τετράδιο εργασιών, δουλεύοντας ομαδικά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Αφού διαβάσετε τις πληροφορίες για την ιωνική επανάσταση, να υπογραμμίσετε στις πηγές τις κυριότερες πληροφορίες που δίνονται.

Κείμενο Α

«Η εξέγερση των Ιωνικών πόλεων ήταν αποτέλεσμα των ενεργειών του τυράννου της Μιλήτου, Αρισταγόρα, ο οποίος με την βοήθεια του σατράπη Αρταφέρνη προσπάθησε να καταλάβει το νησί της Νάξου. Όταν η αποστολή απέτυχε, ο Αρισταγόρας για να αποφύγει την τιμωρία για τις υποσχέσεις που είχε δώσει στον σατράπη, ξεκίνησε την επανάσταση στις δυσαρεστημένες Ιωνικές πόλεις. Ολόκληρη η Ιωνία επαναστάτησε και πολύ σύντομα απελευθερώθηκε από την τυραννία. Χωρίς να χάσει χρόνο, ο Αρισταγόρας πήγε στην Σπάρτη και ζήτησε την βοήθεια τους. Ο βασιλιάς Κλεομένης προσωπικά στην αρχή ήθελε να βοηθήσει

τους Ίωνες, αλλά οι Λακεδαιμόνιοι πήραν την απόφαση να μην αναμειχθούν σε μια τόσο μακρινή εκστρατεία. Λέγεται δε ότι, όταν ο Αρισταγόρας πρόσφερε στον Κλεομένη όλο και περισσότερα χρήματα, η οκτάχρονη κόρη του, Γοργό, είπε στον πατέρα της "Φύγε μακριά πατέρα, διαφορετικά αυτός ο άνθρωπος θα σε διαφθείρει". Μετά από την άρνηση της Σπάρτης, ο Αρισταγόρας πήγε στην Αθήνα και τους έπεισε να βοηθήσουν την εξέγερση. Οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς έστειλαν στόλο (20 τριήρεις οι Αθηναίοι και 5 οι Ερετριείς) και ενώνοντας τις δυνάμεις τους με τις Ιωνικές, βάδισαν και επετέθησαν στην πόλη των Σάρδεων, η οποία κάηκε από ατύχημα (498 π.Χ.). Οι Έλληνες όμως απέτυχαν να καταλάβουν την Ακρόπολη και στην επιστροφή τους προς τα παράλια, ο Περσικός στρατός τους επιτέθηκε πλησίον της Εφέσου και τους κατεδίωξε. Μετά από αυτό το συμβάν, οι Αθηναίοι γύρισαν πίσω και δεν αναμείχθηκαν ξανά στις Ιωνικές υποθέσεις. Όταν ο Δαρειός έμαθε για το κάψιμο των Σάρδεων, με μεγάλη οργή ζήτησε να μάθει ποιος το έκανε. Όταν του είπαν "οι Αθηναίοι", ξαναρώτησε "και ποιοι είναι;" Όταν τον πληροφόρησαν, έριξε ένα βέλος προς τον ουρανό και είπε: "επέτρεψε μου Δία να πάρω εκδίκηση εναντίον των Αθηναίων" και έδωσε διαταγή σε έναν από τους υπηρέτες του να του θυμίζει τρεις φορές την ημέρα, κατά την διάρκεια του δείπνου: "Δέσποτα, μέμνησον τοις Αθηναίοις". Μετά την εκστρατεία εναντίον των Σάρδεων, πολλές άλλες πόλεις επαναστάτησαν στην Μικρά Ασία, Θράκη και Κύπρο. Το 494 π.Χ., ο Περσικός και ο Ιωνικός στόλος έδωσαν μάχη έξω από την νήσο Λάδη, πλησίον του λιμανιού της Μιλήτου. Ο Περσικός στόλος αποτελείτο από 600 Φοινικικά πλοία, ο δε Ελληνικός από 353 πλοία. Τα πλοία της Χίου κατατρόπωσαν τον εχθρό και η ναυμαχία θα είχε κερδισθεί από τους κατά πολύ ανώτερους ναυτικούς των Ιωνικών πόλεων, αλλά όταν 50 πλοία από την Σάμο και άλλα 70 από την Λέσβο απεχώρησαν με δόλο, η μάχη χάθηκε. Ο Φοινικικός στόλος, ο οποίος είχε μεγάλη υπεροχή σε αριθμό πλοίων, κέρδισε την μάχη. Η Μίλητος που πολιορκήθηκε τώρα από στεριά και θάλασσα, κατελήφθη και κατεστράφη ολοσχερώς. Οι περισσότεροι από τους κατοίκους σφαγιάστηκαν και οι υπόλοιποι μεταφέρθηκαν στην Άμπη, μια πόλη κοντά στην κοίτη του ποταμού Τίγρη. Η Μίλητος έπεσε τον έκτο χρόνο, μετά την εξέγερση της (494 π.Χ.). Ο ναός του Απόλλωνος στα Δίδυμα, ένα από τα πιο σπουδαία μαντεία της Ελλάδος κάηκε, όπως είχαν προφητεύσει οι ιερείς του, οι Βραγχίδες. Έναν χρόνο μετά την πτώση της Μιλήτου, ο ποιητής Φρύνιχος χρησιμοποίησε την άλωση της ως θέμα, στο έργο του, "Μιλήτου άλωσις", το οποίο παίχθηκε στην Αθήνα. Ολόκληρο το θέατρο έκλαιγε και οι Αθηναίοι έπαθαν τέτοια κατάθλιψη, ώστε υποχρέωσαν τον Φρύνιχο να πληρώσει πρόστιμο χιλίων δραχμών, γιατί τους έκανε να θυμηθούν δικές τους συμφορές, την δε τραγωδία του την απαγόρευσαν να ξαναπαιχθεί.»

Χρήστος Γιαννικόπουλος, Μηδικοί Πολέμοι, ΕΚΠΑ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 3

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 16: Ο περσικός κίνδυνος- α' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

Α1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Καλογεράκου, Π. (2010). Η μάχη του Μαραθώνα 490 π.Χ. Στο: Στρατιωτική Επιθεώρηση, τ. 5, σελ. 6-45.
- ✓ Η μάχη του Μαραθώνα. Στο: Ιστορικά, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, τ. 232 (15/4/2004).
- ✓ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων (2010). Η μάχη του Μαραθώνα. Ιστορία και Θρύλος, Αθήνα.
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). Ιστορίες από τον Ηρόδοτο, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). Ηροδότου Ιστορίες, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/pepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonomicroniota>
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924

- ✓ https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=PEhyL-_nVT0
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως η Περσική αυτοκρατορία προκειμένου να επεκταθεί είχε έλθει σε σύγκρουση με τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας. Οι μαθητές έτσι έχουν προετοιμαστεί για τη σύγκρουση των Περσών με το σύνολο του ελληνικού κόσμου.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να αξιολογήσουν τη σπουδαιότητα της νίκης των Ελλήνων στη μάχη του Μαραθώνα τόσο για τότε όσο και για σήμερα

Στόχοι:

- Να εντοπίζουν στο χάρτη το σημείο στο οποίο αποβιβάστηκαν οι Πέρσες
- Να αναγνωρίζουν χρονικά τα σχετικά με τη μάχη του Μαραθώνα γεγονότα
- Να συνειδητοποιήσουν τους βασικούς λόγους για τους οποίους οι Έλληνες, νίκησαν στη μάχη του Μαραθώνα
- Να διακρίνουν την αφορμή από τα αίτια μιας σύγκρουσης με αφετηρία την εκστρατεία των Περσών εναντίον της Ελλάδας
- Να αναγνωρίσουν το θάρρος των αρχαίων Ελλήνων απέναντι σε καταστάσεις πολέμου
- Να γνωρίσουν την ιστορία του Τύμβου και να συνειδητοποιήσουν την πολιτισμική-ιστορική αξία της περιοχής του Μαραθώνα

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος

- ✓ Αφόρμηση (με τη σύγχρονη φωτογραφία του Τύμβου του Μαραθώνα)
- ✓ Σύντομη εισήγηση και ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Αφήγηση των γεγονότων της μάχης
- ✓ Σχεδιασμός της παράταξης των δύο αντίπαλων στρατευμάτων
- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας της μάχης στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Αρχικά, ατομικά οι μαθητές επεξεργάζονται την εικόνα του Τύμβου και στη συνέχεια ομαδικά απαντούν σε ερωτήματα που τίθενται και εργάζονται ομαδικά για τις υπόλοιπες ασκήσεις. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5´)

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την εικόνα 4 του σχολικού βιβλίου και κάνει ερωτήσεις στους μαθητές για τον Τύμβο του Μαραθώνα.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης:

3. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	20'	Η συνέχεια του πολέμου με τους Πέρσες και η μάχη του Μαραθώνα	<ul style="list-style-type: none"> • Εισήγηση δασκάλου (ο εκπαιδευτικός αφηγείται το μάθημα και δίνει τις πληροφορίες για τα αίτια και τις αφορμές του πολέμου με τους Πέρσες, αφηγείται το πέρασμα των Περσών από την Ελλάδα και πως έφτασαν στον Μαραθώνα. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στη μάχη με λεπτομέρειες) • Σχεδιασμός στον πίνακα των παρατάξεων των αντίπαλων στρατοπέδων • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου)	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	5'	Η συνέπεια της έκβασης της μάχης του Μαραθώνα	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 1^{ου} παραθέματος για την καταστροφή των Περσών • Συζήτηση για τα αποτελέσματα της μάχης 	Πίνακας Βιβλίο
----------------------	----	---	---	----------------

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Με ποια αφορμή συγκρούστηκαν οι Πέρσες με τους Έλληνες;
- Πώς οργανώθηκαν και πώς εξελίχθηκε η εκστρατεία των Περσών ενάντια στους Έλληνες;
- Οι Πέρσες ξαναεπιτέθηκαν στους Έλληνες;
- Περιγράψε με λίγα λόγια τη μάχη του Μαραθώνα.

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Ζητάμε από τους μαθητές να συμπληρώσουν το παρακάτω φύλλο εργασίας με την άσκηση κλειστού τύπου Σ/Λ.

1. Ο πραγματικός λόγος που έκανε τους Πέρσες να επιτεθούν στην Αθήνα ήταν για να τους εκδικηθούν για τη βοήθεια που είχαν δώσει στις Ιωνικές πόλεις.   Σ   Λ
2. Αρχηγός των Περσών στη μάχη του Μαραθώνα ήταν ο Μαρδόνιος.   Σ   Λ
3. Ο Μιλτιάδης ακολούθησε την τακτική «λαβίδα».   Σ   Λ
4. Οι Αθηναίοι και οι Πλαταιείς συγκέντρωσαν τον ίδιο αριθμό στρατιωτών με τους Πέρσες.   Σ   Λ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 4

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 16: Ο περσικός κίνδυνος- β' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

Α1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Καλογεράκου, Π. (2010). Η μάχη του Μαραθώνα 490 π.Χ. Στο: Στρατιωτική Επιθεώρηση, τ. 5, σελ. 6-45.
- ✓ Η μάχη του Μαραθώνα. Στο: Ιστορικά, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, τ. 232 (15/4/2004).
- ✓ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων (2010). Η μάχη του Μαραθώνα. Ιστορία και Θρύλος, Αθήνα.
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). Ιστορίες από τον Ηρόδοτο, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). Ηροδότου Ιστορίες, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmaiotakappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>

- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924
- ✓ https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=PEhyL-_nVT0
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει πως οι Πέρσες έχουν έλθει στην Ελλάδα και έχει μόλις προηγηθεί η μάχη στον Μαραθώνα.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να αξιολογήσουν τη σπουδαιότητα της νίκης των Ελλήνων στη μάχη του Μαραθώνα τόσο για τότε όσο και για σήμερα

Στόχοι:

- Να εμπεδώσουν τα γεγονότα της μάχης του Μαραθώνα και να δουν την παλικάριά των Αθηναίων
- Να συγκρίνουν τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές με βάση την πολιτιστική τους ταυτότητα
- Να συνδέσουν τη νίκη των Ελλήνων στο Μαραθώνα και την πορεία του Φειδιππίδη στην Αθήνα με το ολυμπιακό αγώνισμα του Μαραθώνιου δρόμου

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Σύντομη εισήγηση και ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία κειμένου και συζήτηση για τον σύγχρονο Μαραθώνιο

- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων
- ✓ Ασκήσεις εμπέδωσης

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών.. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, φύλλο εργασίας

A7. Αξιολόγηση

- Ασκήσεις τετραδίου εργασιών
-

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός κάνει ερωτήσεις ώστε οι μαθητές να θυμηθούν αρχικά τις σχέσεις Ελλήνων- Περσών και να διακρίνουν την αιτία και την αφορμή της εκστρατείας. Στη συνέχεια γίνονται ερωτήσεις γύρω από την μάχη του Μαραθώνα.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

4. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	13'	Η μάχη του Μαραθώνα και ο Μαραθώνιος σήμερα	<ul style="list-style-type: none"> • Ομαδική εργασία (οι μαθητές επεξεργάζονται το κείμενο που υπάρχει στο φύλλο εργασίας) • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Σχολιασμός και συζήτηση για τον σύγχρονο Μαραθώνιο δρόμο	Πίνακας Φύλλο εργασίας
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	15'	Η πολιτισμική διαφορά των δύο πλευρών	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 2^{ου} και 3^{ου} παραθέματος για την παλικάριά των Αθηναίων • Συζήτηση για την γενναιότητα των αρχαίων Ελλήνων και το ήθος • Σχολιασμός του πολιτισμού μέσα από το κράνος των Περσών (εικ.2) και του Μιλτιάδη (εκτυπωμένη εικόνα)	Πίνακας Βιβλίο Εικόνα με το κράνος του Μιλτιάδη

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να λύσουν σε συνεργασία τις ασκήσεις 1,2,3 του τετραδίου εργασιών.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Να αξιοποιήσετε το παρακάτω κείμενο για να συζητήσετε για τη μάχη του Μαραθώνα.

(πηγή: http://museduc.gr/images/stories/books/OI_PERSIKOI_POLEMOI_NEW.pdf)

Η μάχη στο Μαραθώνα το 490 π. Χ.

Ο Δαρείος, ο βασιλιάς της Περσίας, θέλησε να υποτάξει τις ελληνικές πόλεις-κράτη για να κυριαρχήσει στο εμπόριο του Αιγαίου.

Στο Μαραθώνα, κοντά στην Αθήνα, συναντήθηκαν οι δύο στρατοί: οι Πέρσες, με αρχηγούς το Δάτη και τον Αρταφέρνη, και οι Αθηναίοι, με αρχηγό το Μιλτιάδη και συμμάχους τους Πλαταιείς (από τις Πλαταιές, μια μικρή πόλη της Βοιωτίας).

Ο Αθηναίος Μιλτιάδης ήταν ο αρχιστράτηγος σ' αυτή τη μάχη. Φαντάσου τον να εξηγεί το σχέδιο της μάχης στους αξιωματικούς του:

- Άντρες! Είμαστε εδώ, 11.000 οπλίτες, για να σταματήσουμε το στρατό του Πέρση βασιλιά. Δεν πειράζει που είμαστε τόσο λίγοι! Ήρθαμε για να υπερασπίσουμε τον τόπο μας και θα νικήσουμε! Βλέπετε πώς έστησαν το στρατό τους οι Πέρσες; Στο κέντρο έχουν βάλει τους περισσότερους στρατιώτες, ενώ στα άκρα δεν είναι πολλοί. Εμείς θα κάνουμε το αντίθετο: λίγοι στο κέντρο και περισσότεροι στα πλάγια. Πρώτα θα επιτεθούμε και θα χτυπήσουμε στα πλάγια. Όταν τους διαλύσουμε, θα κυκλώσουμε αυτούς που βρίσκονται στο κέντρο. Έτσι κυκλωμένοι, δεν θα μπορούν να ξεφύγουν από τα όπλα μας. Ας θυσιάσουμε στους θεούς για να ζητήσουμε τη βοήθειά τους!

Οι Αθηναίοι και οι σύμμαχοί τους ακολούθησαν το σχέδιο του Μιλτιάδη και νίκησαν τον περσικό στρατό. Όταν τελείωσε η μάχη, ο Μιλτιάδης βρήκε ένα στρατιώτη και του είπε:

- Τρέξε όσο πιο γρήγορα μπορείς στην Αθήνα να πεις για την νική. Εμείς στο μεταξύ θα θάψουμε τους σκοτωμένους με τιμές και θα στήσουμε ένα μνημείο για να τους θυμόμαστε.
- Ο στρατιώτης έτρεξε τα 42 χιλιόμετρα μέχρι την πόλη. Όταν έφτασε είπε μόνο μια λέξη στους Αθηναίους, «Νενικήκαμεν» (δηλαδή νικήσαμε), και πέθανε.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 5

- **Μάθημα:** Ιστορία\
- **Ενότητα 3^η:** Κεφάλαιο 17: Η μάχη των Θερμοπυλών- α' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρική.
- ✓ Bradford, Ernle (2009). *Θερμοπύλες. Η Μάχη υπέρ της Δύσης*. Μτφρ. Μ. Καρδαμίτσα-Ψυχογιού.Αθήνα: Καρδαμίτσα
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίες*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=4961
- ✓ http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/322exw_pers_thermo.html
- ✓ http://museduc.gr/images/stories/books/OI_PERSIKOI_POLEMOI_NEW.pdf
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=3FezM00BDIQ>
- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=NzM4mI_De0Y

- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως οι Πέρσες έχασαν στον Μαραθώνα αλλά δεν παύουν να θέλουν να κατακτήσουν τα ελληνικά εδάφη.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να εκτιμήσουν το μέγεθος της θυσίας του Λεωνίδα και των συντρόφων του.

Στόχοι:

- Να γνωρίζουν τον χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση της μάχης των Θερμοπυλών.
- Να εντοπίζουν στο χάρτη τα γεγονότα της μάχης των Θερμοπυλών και την πορεία των Περσών
- Να εντοπίζουν στην ιστοριογραμμή τα γεγονότα της μάχης των Θερμοπυλών
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης
- Να συνεργαστούν για να εξηγήσουν τη συμπεριφορά του Λεωνίδα στη μάχη αλλά και να εντοπίσουν στοιχεία της προσωπικότητάς του

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Αφόρμηση (με την εικόνα του αγάλματος του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες)
- ✓ Σύντομη εισήγηση και ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Αφήγηση των γεγονότων της μάχης
- ✓ Εντοπισμός στο χάρτη της πορείας των Περσών και των Ελλήνων
- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας της μάχης στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)

- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την εικόνα 3 του σχολικού βιβλίου που απεικονίζει τον Λεωνίδα και κάνει ερωτήσεις στους μαθητές αν έχουν επισκεφτεί την τοποθεσία και έχουν ακούσει κάτι για την ιστορία του.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

5. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	20'	Η πορεία των Περσών και η μάχη στις Θερμοπύλες	<ul style="list-style-type: none"> • Εισήγηση δασκάλου (ο εκπαιδευτικός αφηγείται το μάθημα και δίνει τις πληροφορίες για την εκστρατεία του Ξέρξη και την πορεία του μέχρι τις Θερμοπύλες. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στη μάχη με λεπτομέρειες.) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή
	15'	Ο χαρακτήρας του Λεωνίδα	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 2^{ου} παραθέματος για τις απαντήσεις του Λεωνίδα στους συμπολεμιστές του • Ομαδική εργασία (οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν ένα κείμενο που να αποτυπώνεται ο χαρακτήρας του Λεωνίδα σε σχέση με τις πράξεις του και στη συνέχεια να το παρουσιάσουν στην τάξη) 	Πίνακας Βιβλίο
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ				

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (5')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Ποιος ανέλαβε ως νέος βασιλιάς των Περσών; Πώς οργανώθηκε απέναντι στους Έλληνες;
- Ο ελληνικός στρατός πώς αντέδρασε;
- Ποιος βοήθησε τους Πέρσες και με ποιον τρόπο;
- Πώς αντιμετώπισαν οι Έλληνες τους Πέρσες στις Θερμοπύλες;
- Μετά τη νίκη των Περσών στις Θερμοπύλες οι Έλληνες τι σκέφτηκαν να κάνουν;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο να σχολιάσετε την κίνηση του Εφιάλτη. Γιατί νομίζετε πρόδωσε τους Έλληνες;

(πηγή: http://museduc.gr/images/stories/books/OI_PERSIKOI_POLEMOI_NEW.pdf)

Πέρασαν δέκα χρόνια από τη μάχη στο Μαραθώνα. Ο στρατός του Πέρση βασιλιά επιτέθηκε για δεύτερη φορά. Αρχηγός τότε ήταν ο βασιλιάς Ξέρξης. Ο περσικός στρατός κατέβαινε απειλητικός από τη Θεσσαλία προς το Νότο. Οι μόνοι που ήταν έτοιμοι να τους αντιμετωπίσουν ήταν οι Σπαρτιάτες, 300 άντρες με αρχηγό το βασιλιά Λεωνίδα.

Πριν ξεκινήσουν ζήτησαν χρησμό από το μαντείο των Δελφών. Ο χρησμός έλεγε: «...η Σπάρτη θα κλάψει το θάνατο ενός βασιλιά που η γενιά του κρατάει από τον Ηρακλή...»

Οι Σπαρτιάτες, βαδίζοντας βόρεια, έπαιρναν μαζί τους όσους ήταν έτοιμοι για τον πόλεμο.

Μαζεύτηκαν 3.000 περίπου. Ο Λεωνίδας αποφάσισε να σταματήσει τον περσικό στρατό σ' ένα στενό πέρασμα, τις Θερμοπύλες.

Πραγματικά, εκεί συναντήθηκαν οι αντίπαλοι. Για μερικές ημέρες οι δύο στρατοί πολεμούσαν. Όταν όμως ξεκίνησε η μάχη, οι χιλιάδες Πέρσες δεν μπορούσαν να περάσουν από το στενό.

- Μεγάλε βασιλιά, εγώ μπορώ να σε βγάλω από τη δύσκολη θέση! Ξέρω ένα μονοπάτι που οδηγεί πίσω από το στρατό των Σπαρτιατών! Αν το πάρουν οι στρατιώτες σου, θα τους περικυκλώσεις και θα τους χτυπήσεις από δυο μεριές.

Αυτές περίπου ήταν οι κουβέντες κάποιου ντόπιου που θέλησε να βοηθήσει τον Ξέρξη. Έτσι κι έγινε. Οι Σπαρτιάτες και οι σύμμαχοί τους βρέθηκαν κλεισμένοι μέσα σε μια φάκα. Σκοτώθηκαν όλοι.

Μετά από χρόνια, έστησαν εκεί κοντά ένα μνημείο για να θυμούνται τη μάχη. Ήταν ένα λιοντάρι που συμβόλιζε τη γενναιότητα των Σπαρτιατών και των συμμάχων τους.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 6

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 17: Η μάχη των Θερμοπυλών- β' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Bradford, Ernle (2009). *Θερμοπύλες. Η Μάχη υπέρ της Δύσης*. Μτφρ. Μ. Καρδαμίτσα-Ψυχογιού.Αθήνα: Καρδαμίτσα
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίαι*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=4961
- ✓ http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/322exw_pers_thermo.html
- ✓ http://museduc.gr/images/stories/books/OI_PERSIKOI_POLEMOI_NEW.pdf
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=3FezM00BDIQ>
- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=NzM4mI_De0Y

- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο για τη μάχη στις Θερμοπύλες και το άδοξο τέλος της για τους Έλληνες.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να αναγνωρίσουν την ιστορική σημασία της μάχης των Θερμοπυλών

Στόχοι:

- Να ανακαλύψουν τον αντίκτυπο της μάχης των Θερμοπυλών στον ποιητικό και λογοτεχνικό κόσμο
- Να συγκρίνουν τον πολεμικό εξοπλισμό των Ελλήνων και των Περσών
- Να αντιληφθούν τη διαφορετική γεωγραφική όψη των Θερμοπυλών σήμερα και να μάθουν πληροφορίες για το ιστορικό μέρος

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, δεξιότητες, στάσεις

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των

μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός κάνει ερωτήσεις στους μαθητές που αφορούν τις κινήσεις των Περσών και των Ελλήνων πριν τη μάχη στις Θερμοπύλες, αλλά και κατά τη διάρκειά της.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

6. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	10'	Ο αντίκτυπος της μάχης των Θερμοπυλών	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση παραθέματος 1^{ου} • Συζήτηση σε ομάδες και σχολιασμός της φράσης του Σιμωνίδη σε συνδυασμό με το κείμενο του Καβάφη, για την πνευματική επίδραση της μάχης στον λογοτεχνικό κόσμο 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	10'	Ο πολεμικός εξοπλισμός Ελλήνων και Περσών	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 3^{ου} παραθέματος και σχολιασμός της 4^{ης} εικόνας για τον εξοπλισμό των Θηβαίων • Ομαδική συζήτηση σε συνδυασμό με τα όσα έμαθαν για το στρατό των Περσών και την αριθμητική υπεροχή τους από τους Έλληνες 	Πίνακας Βιβλίο
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ	10'	Οι Θερμοπύλες σήμερα	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 4^{ου} παραθέματος και υπογράμμιση της διαδρομής που προτείνει ο Εφιάλτης • Σχολιασμός εικόνας 2 για τη γεωγραφική αλλαγή που έχει υποστεί η περιοχή • Αφήγηση πληροφοριών για τις Θερμοπύλες σήμερα 	Βιβλίο

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να λύσουν τις ασκήσεις 1, 2, 3 του τετραδίου εργασιών.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 7

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 18: Η ναυμαχία της Σαλαμίνας
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

Α1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίαι*, Αθήνα: Γκοβόστη.
- ✓ Ράδος, Κων. (2004). *Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας. Η Μάχη που έσωσε τον Δυτικό Πολιτισμό*. Αθήνα:Ενάλιος
- ✓ Strauss, Barry (2004). *Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας*. Μτφρ. Μ. Παππά. Αθήνα: Λιβάνης

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=3T7bmYTk304>
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=tiz5qj1X4lo>
- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=j_L9cthbh4g

- ✓ <http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/index.html>
- ✓ http://www.noesis.edu.gr/aet/3d_reconstructions/p560.html
- ✓ <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/maxes/Salamina.htm>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως οι Πέρσες μετά τη μάχη των Θερμοπυλών κατευθύνονται προς τη Σαλαμίνα..

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να συνειδητοποιήσουν την αξία της νίκης στη ναυμαχία της Σαλαμίνας για την περαιτέρω έκβαση του πολέμου.

Στόχοι:

- Να γνωρίζουν τον χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση της ναυμαχίας της Σαλαμίνας.
- Να εντοπίζουν στο χάρτη τα γεγονότα της ναυμαχίας της Σαλαμίνας και την πορεία των Περσών
- Να εντοπίζουν στην ιστοριογραμμή τα γεγονότα της ναυμαχίας
- Να μάθουν πληροφορίες για τις τριήρεις
- Να συνεργαστούν και να παρατηρήσουν την προσωπικότητα του Θεμιστοκλή
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Σύντομη εισήγηση και ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Εντοπισμός στο χάρτη της πορείας των Περσών και των Ελλήνων

- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας της μάχης στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Αφήγηση των γεγονότων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις
-

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός κάνει ερωτήσεις στους μαθητές από το προηγούμενο μάθημα ώστε να συνδυάσουν την πορεία των Περσών με τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

7. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	15'	Η πορεία των Περσών και η ναυμαχία της Σαλαμίνας	<ul style="list-style-type: none"> • Εισήγηση δασκάλου (ο εκπαιδευτικός αφηγείται το μάθημα και δίνει τις πληροφορίες για το πέραςμα του Ξέρξη από την Αθήνα, την απόφαση για την Σαλαμίνα και τη ναυμαχία που ακολούθησε.) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) • Παρατήρηση 1^{ης} εικόνας για τις τριήρεις και πληροφορίες για αυτή 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή
	ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	20'	Η απόφαση για τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα και ο ρόλος του Θεμιστοκλή	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση των παραθεμάτων του σχολικού βιβλίου και συζήτηση γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν τον ρόλο του Θεμιστοκλή στην εξέλιξη του πολέμου)

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (5')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Σε ποια κατάσταση βρήκε ο Ξέρξης την Αθήνα μετά τη νίκη του στις Θερμοπύλες;
- Ποια ήταν η διαφωνία ανάμεσα στους αρχηγούς του ελληνικού στόλου;
- Ποια γνώμη τελικά επικράτησε;
- Πώς εξελίχθηκε η ναυμαχία της Σαλαμίνας;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Να κάνετε τις ασκήσεις 1, 2, 3 από το τετράδιο εργασιών.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 8

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 19: Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία της Μυκάλης
- **Τάξη:** Δ΄ Δημοτικού
- **Ομάδα:** Συμβατική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ΄ Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α΄. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α΄ Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α΄ Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίαι*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmatkappaomicroniota-riomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ <http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/index.html>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u910>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως οι Έλληνες νίκησαν στη Σαλαμίνα και περιμένουν να δουν τι θα γίνει στη συνέχεια.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να συνειδητοποιήσουν την αξία της νίκης στις Πλαταιές και στη Μυκάλη ως τελική μάχη των Περσικών πολέμων

Στόχοι:

- Να γνωρίζουν τον χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση της μάχης των Πλαταιών και της Μυκάλης
- Να εντοπίζουν στο χάρτη τα γεγονότα της μάχης των Πλαταιών και την πορεία των Πελοποννήσιων και των Περσών
- Να εντοπίζουν στην ιστοριογραμμή τα γεγονότα των μαχών
- Να ανακαλύψουν την ενότητα των Ελλήνων, τον πατριωτισμό τους και τη λιτότητα του έθνους τους
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Εντοπισμός στο χάρτη της πορείας των Περσών και των Ελλήνων
- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας των μαχών στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Αφήγηση των γεγονότων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός κάνει ερωτήσεις στους μαθητές από το προηγούμενο μάθημα.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

8. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ			
Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	15'	Η απόφαση για τη μάχη στις Πλαταιές, η μάχη και η ναυμαχία της Μυκάλης	<ul style="list-style-type: none"> • Εισήγηση δασκάλου (ο εκπαιδευτικός αφηγείται το μάθημα και δίνει τις πληροφορίες την απόφαση να γίνει η μάχη στις Πλαταιές, για τα γεγονότα της μάχης καθώς και τη ναυμαχία στη Μυκάλη που ακολούθησε) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ	20'	Η ενότητα και ο πατριωτισμός των Ελλήνων	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση των παραθεμάτων του σχολικού βιβλίου και συζήτηση γύρω από αυτά 	Πίνακας Βιβλίο

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (5')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Μετά την ήττα του στη ναυμαχία της Σαλαμίνας πώς αντέδρασε ο Ξέρξης;
- Ο Μαρδόνιος πώς σχεδίασε την επίθεσή του;
- Πώς εξελίχθηκε η μάχη στις Πλαταιές;
- Τι αποτέλεσμα είχαν οι νίκες στη μάχη στις Πλαταιές και στη ναυμαχία της Μυκάλης;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Να κάνετε τις ασκήσεις 1, 2, 3 από το τετράδιο εργασιών.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΣΧΕΛΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 9

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 15: Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μικράς Ασίας-α' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίες*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonpsilonrhosigmaitakappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Δεν προϋπάρχει σχετική γνωστική δομή των μαθητών για τους περσικούς πολέμους.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να μάθουν οι μαθητές για το περσικό κράτος και τις σχέσεις του με τις ελληνικές πόλεις την Μ. Ασία

Στόχοι:

- Να αναγνωρίζουν τα βασικά στοιχεία για τη δημιουργία, την επέκταση και το χαρακτήρα του κράτους των Περσών ως το τέλος του 6^{ου} αιώνα
- Να προσδιορίζουν τις συνθήκες που επικρατούσαν στις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας κατά την Ιωνική επανάσταση
- Να ονομάζουν τα γεγονότα της Ιωνικής επανάστασης
- Να δείχνουν στο χάρτη τις πόλεις που αποτελούσαν την περσική αυτοκρατορία και τις ελληνικές πόλεις που έλαβαν μέρος στην επανάσταση
- Να συγκρίνουν τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές με βάση την πολιτιστική τους ταυτότητα

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Αφόρμηση (με τον χάρτη της περσικής αυτοκρατορίας)
- ✓ Παρουσίαση μαθήματος με εικόνες και διαφάνειες power point
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Αρχικά, οι μαθητές επεξεργάζονται τον χάρτη του μαθήματος και στη συνέχεια ομαδικά απαντούν σε ερωτήματα που τίθενται. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, προτζέκτορας, υπολογιστής

A7.Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τον χάρτη 2 από το σχολικό βιβλίο. Οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν κάποιες από τις περιοχές που βρίσκονται σήμερα εκεί που απλωνόταν άλλοτε η περσική αυτοκρατορία. Ο δάσκαλος επικεντρώνει την προσοχή τους κυρίως στις πόλεις της Μ. Ασίας.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

9. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	20'	Το περσικό κράτος και η σχέση του με τις πόλεις της Μ. Ασίας	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση δασκάλου • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο μάθημα)	Προτζέκτορας Σχολικό βιβλίο

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	10'	Πολιτισμός Περσών	των	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση δασκάλου • Σχολιασμός της εικόνας 1 του βιβλίου και συζήτηση για την ενδυμασία των Περσών • Ανάγνωση του 3^{ου} παραθέματος για την παιδεία των Περσών 	Προτζέκτορας Βιβλίο
----------------------	-----	----------------------	-----	---	------------------------

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Πώς διοικούνταν το περσικό κράτος;
- Ποια ήταν η τύχη των αποίκων της Μ. Ασίας;
- Πώς αντέδρασαν οι Έλληνες στην πίεση που ασκούσαν οι Πέρσες;
- Γιατί η καταστροφή της Μιλήτου από τους Πέρσες συγκίνησε τους Αθηναίους και πώς αντιμετώπισαν το γεγονός;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Ζητάμε από τους μαθητές να συμπληρώσουν το παρακάτω φύλλο εργασίας με την άσκηση κλειστού τύπου Σ/Λ.

1. Αρχηγός του κράτους των Περσών ήταν ο σατράπης. Σ Λ
2. Η περσική αυτοκρατορία περιλάμβανε και την Ήπειρο. Σ Λ
3. Οι πόλεις της Μ. Ασίας δεν είχαν δικό τους κράτος. Σ Λ
4. Μόνο οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς έστειλαν βοήθεια. Σ Λ
5. Τα παιδιά των Περσών πήγαιναν στο σχολείο να μάθουν δικαιοσύνη και αυτοσυγκράτηση. Σ Λ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 10

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 15:Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μικράς Ασίας – β' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορία*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/pielpsilonrhosisigmaiotakappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonionmuomicroniota>
- ✓ http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/magazine/ergasies_foititon/ettap/midikoi/ion01.htm
- ✓ <http://asiaminor.ehw.gr/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=6826>
- ✓ http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/windows/politics_54b.html
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=SczY5mo2vfE>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει τα στοιχεία του περσικού κράτους και τη σχέση του με τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας αλλά και την Ιωνική επανάσταση που ξεκίνησε.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να εμπεδώσουν οι μαθητές τις σχέσεις του περσικού κράτους με τις ελληνικές πόλεις την Μ. Ασίας.

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: σατράπης, λεηλασία, επανάσταση
- Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της αρχαίας Μιλήτου και τις συνέπειες της καταστροφής της
- Να αισθανθούν τους κατοίκους της Μιλήτου και να υποθέσουν πως βρίσκονται στη θέση τους αλλά και στη θέση των Αθηναίων που βλέπουν την παράσταση

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Επανάληψη (με τη μορφή ερωτήσεων) και ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Παρουσίαση βίντεο και εικόνων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων
- ✓ Ενσυναίσθηση μέσα από τον «ρόλο στον τοίχο»

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι μαθητές ομαδικά απαντούν σε ερωτήματα που τίθενται πάνω στα παραθέματα του βιβλίου και στη συνέχεια ομαδικά συζητούν για τη

Μίλητο. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, προτζέκτορας, υπολογιστής

A7. Αξιολόγηση

- Ακροστιχίδα
- Συμπλήρωση κενών
- Ανοιχτή ερώτηση

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός δείχνει στους μαθητές την εικόνα 3 από το βιβλίο του μαθητή και κάνει ερωτήσεις στους μαθητές για τη Μίλητο σύμφωνα με αυτά που διδάχτηκαν στο προηγούμενο μάθημα.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

10. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	13'	Πληροφορίες για τη Μίλητο και την Περσίπολη	<ul style="list-style-type: none"> • Προβολή βίντεο https://www.youtube.com/watch?v=SczY5mo2vfE για την αρχαία Μίλητο • Πληροφορίες για την Περσίπολη http://whc.unesco.org/en/list/114 • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά	Πίνακας Προτζέκτορας
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	20'	Η Μίλητος και οι κάτοικοί της	<ul style="list-style-type: none"> • Ενσυναίσθηση με τους κατοίκους τις Μιλήτου και της Αθήνας με την δραματική τεχνική «ρόλος στον τοίχο»	Φύλλο εργασίας

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

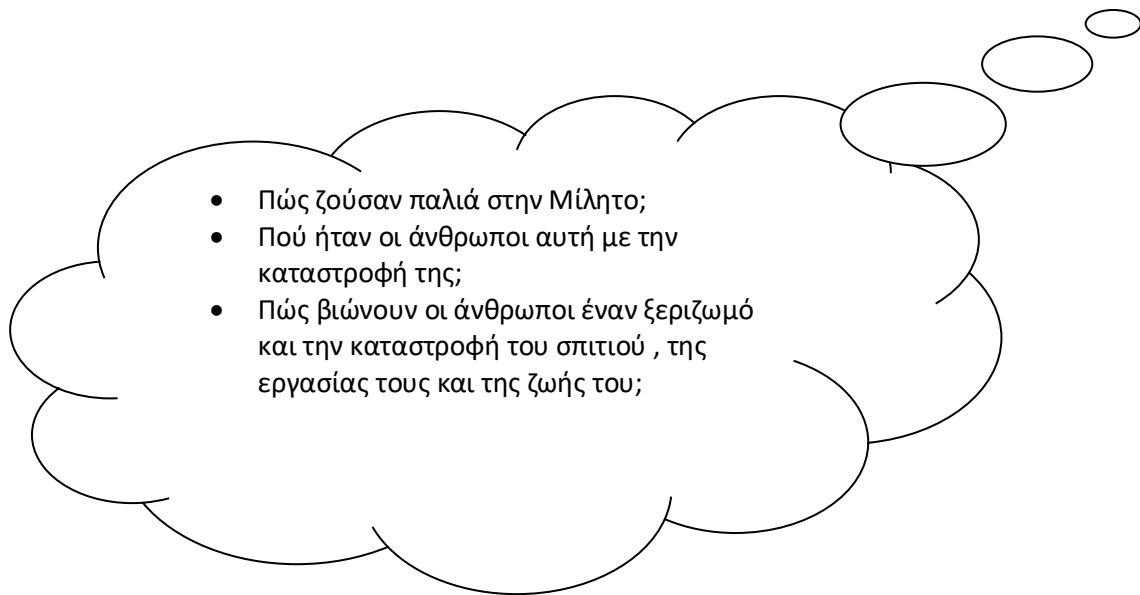
Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (10')

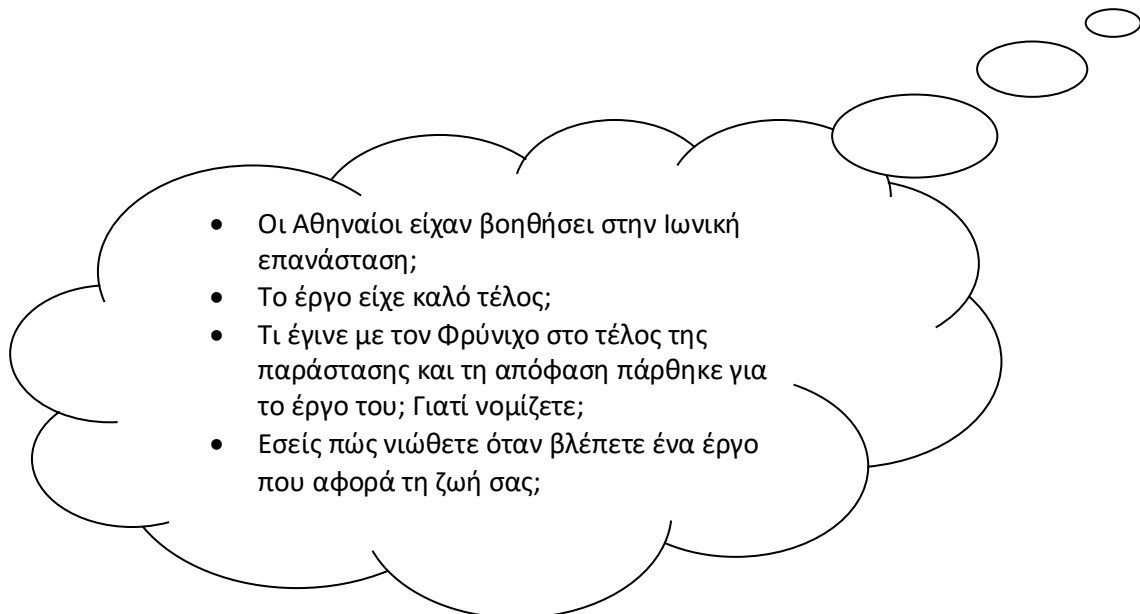
Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις στις ερωτήσεις 1, 2, 3 από το τετράδιο εργασιών, δουλεύοντας ομαδικά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Χωρισμένοι σε ομάδες και αφού παρακολουθήσαμε την αίγλη της αρχαίας Μίλητου, να σκεφτείτε και να συζητήσετε πώς μπορεί να ένιωσαν οι άνθρωποι που ζούσαν σε αυτή την πόλη με την καταστροφή της. Να τα εντάξετε στο εσωτερικό του χαρτονιού που έχει σχεδιαστεί τα συναισθήματα των ανθρώπων της Μίλητου.

2. Να σκεφτείτε, τώρα, πως ένιωσαν οι κάτοικοι της Αθήνας με την παρακολούθηση του θεάτρου «Μιλήτου Άλωσις» του Φρύνιχου. Να τα εντάξετε στο εξωτερικό περίγραμμα του χαρτονιού, προσθέτοντας και τα δικά σας συναισθήματα.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 11

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 16: Ο περσικός κίνδυνος- α' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

Α1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Καλογεράκου, Π. (2010). Η μάχη του Μαραθώνα 490 π.Χ. Στο: Στρατιωτική Επιθεώρηση, τ. 5, σελ. 6-45.
- ✓ Η μάχη του Μαραθώνα. Στο: Ιστορικά, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, τ. 232 (15/4/2004).
- ✓ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων (2010). Η μάχη του Μαραθώνα. Ιστορία και Θρύλος, Αθήνα.
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). Ιστορίες από τον Ηρόδοτο, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). Ηροδότου Ιστορίες, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/pepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonomicroniota>
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924
- ✓ https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=PEhyL-nVT0

- ✓ <http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/index.html>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMsBQkhRZb4uWjwHyujkFZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9l0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως η Περσική αυτοκρατορία προκειμένου να επεκταθεί είχε έλθει σε σύγκρουση με τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας. Οι μαθητές έτσι έχουν προετοιμαστεί για τη σύγκρουση των Περσών με το σύνολο του ελληνικού κόσμου.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να αξιολογήσουν τη σπουδαιότητα της νίκης των Ελλήνων στη μάχη του Μαραθώνα τόσο για τότε όσο και για σήμερα

Στόχοι:

- Να εντοπίζουν στο χάρτη το σημείο στο οποίο αποβιβάστηκαν οι Πέρσες
- Να αναγνωρίζουν χρονικά τα σχετικά με τη μάχη του Μαραθώνα γεγονότα
- Να συνειδητοποιήσουν τους βασικούς λόγους για τους οποίους οι Έλληνες, νίκησαν στη μάχη του Μαραθώνα
- Να διακρίνουν την αφορμή από τα αίτια μιας σύγκρουσης με αφετηρία την εκστρατεία των Περσών εναντίον της Ελλάδας
- Να αναγνωρίσουν το θάρρος των αρχαίων Ελλήνων απέναντι σε καταστάσεις πολέμου
- Να γνωρίσουν την ιστορία του Τύμβου και να συνειδητοποιήσουν την πολιτισμική-ιστορική αξία της περιοχής του Μαραθώνα

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος

- ✓ Αφόρμηση (με τη σύγχρονη φωτογραφία του Τύμβου του Μαραθώνα και την ανάδειξη της περιοχής στο google maps)
- ✓ Ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Παρουσίαση των γεγονότων μέσα από εικόνες, βίντεο και power point
- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας της μάχης στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, Υπολογιστής, Προτζέκτορας, google maps

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (7')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την εικόνα 4 του σχολικού βιβλίου και κάνει ερωτήσεις στους μαθητές για τον Τύμβο του Μαραθώνα και δείχνει μέσω του google maps τον Μαραθώνα και τον Τύμβο.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

11. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	20'	Η συνέχεια του πολέμου με τους Πέρσες και η μάχη του Μαραθώνα	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση μαθήματος (ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί εικόνες και διαφάνειες στο power point για να δώσει τις πληροφορίες για τα αίτια και τις αφορμές του πολέμου με τους Πέρσες, το πέρασμα των Περσών από την Ελλάδα και τη μάχη στον Μαραθώνα. Στη συνέχεια δείχνονται εικόνες που παρουσιάζουν σταδιακά τη μάχη στον Μαραθώνα με βάση τις θέσεις των στρατοπέδων) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή Προτζέκτορας Υπολογιστής

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	5'	Η συνέπεια της έκβασης της μάχης του Μαραθώνα	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 1^{ου} παραθέματος για την καταστροφή των Περσών • Συζήτηση για τα αποτελέσματα της μάχης και την έκβαση της 	Πίνακας Βιβλίο
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ	5'	Το θάρρος των Ελλήνων	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση 2^{ου} και 3^{ου} παραθέματος • Συζήτηση για την ανδρεία των Ελλήνων 	Πίνακας Βιβλίο

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (6')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Με ποια αφορμή συγκρούστηκαν οι Πέρσες με τους Έλληνες;
- Πώς οργανώθηκαν και πώς εξελίχθηκε η εκστρατεία των Περσών ενάντια στους Έλληνες;
- Οι Πέρσες ξαναεπιτέθηκαν στους Έλληνες;
- Περιγράψε με λίγα λόγια τη μάχη του Μαραθώνα.
-

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Ζητάμε από τους μαθητές να συμπληρώσουν το παρακάτω φύλλο εργασίας με την άσκηση κλειστού τύπου Σ/Λ.

1. Ο πραγματικός λόγος που έκανε τους Πέρσες να επιτεθούν στην Αθήνα ήταν για να τους εκδικηθούν για τη βοήθεια που είχαν δώσει στις Ιωνικές πόλεις.   Σ   Λ
2. Αρχηγός των Περσών στη μάχη του Μαραθώνα ήταν ο Μαρδόνιος.   Σ   Λ
3. Ο Μιλτιάδης ακολούθησε την τακτική «λαβίδα».   Σ   Λ
4. Οι Αθηναίοι και οι Πλαταιείς συγκέντρωσαν τον ίδιο αριθμό στρατιωτών με τους Πέρσες.   Σ   Λ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 12

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 16: Ο περσικός κίνδυνος- β' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική
-

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Καλογεράκου, Π. (2010). Η μάχη του Μαραθώνα 490 π.Χ. Στο: Στρατιωτική Επιθεώρηση, τ. 5, σελ. 6-45.
- ✓ Η μάχη του Μαραθώνα. Στο: Ιστορικά, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, τ. 232 (15/4/2004).
- ✓ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων (2010). Η μάχη του Μαραθώνα. Ιστορία και Θρύλος, Αθήνα.
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). Ιστορίες από τον Ηρόδοτο, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). Ηροδότου Ιστορίαι, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/pielpsilonrhosigmaitakappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924

- ✓ https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=PEhyL-_nVT0
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924
- ✓ <http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/index.html>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει πως οι Πέρσες έχουν έλθει στην Ελλάδα και έχει μόλις προηγηθεί η μάχη στον Μαραθώνα.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να αξιολογήσουν τη σπουδαιότητα της νίκης των Ελλήνων στη μάχη του Μαραθώνα τόσο για τότε όσο και για σήμερα

Στόχοι:

- Να εμπεδώσουν τα γεγονότα της μάχης του Μαραθώνα και να δουν την παλικάριά των Αθηναίων
- Να συγκρίνουν τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές με βάση την πολιτιστική τους ταυτότητα
- Να συνδέσουν τη νίκη των Ελλήνων στο Μαραθώνα και την πορεία του Φειδιππίδη στην Αθήνα με το ολυμπιακό αγώνισμα του Μαραθώνιου δρόμου

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία κειμένου και συζήτηση για τον σύγχρονο Μαραθώνιο
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

- ✓ Παρουσίαση βίντεο
- ✓ Παιχνίδι ρόλων και αναπαράσταση- τελετουργία μάχης
- ✓ Ασκήσεις εμπέδωσης

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, φύλλο εργασίας, προτζέκτορας, υπολογιστής

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός δείχνει αποσπάσματα από την σελίδα <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0> κάνοντας ανακεφαλαίωση σε αυτά που έμαθαν.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

12. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	13'	Η μάχη του Μαραθώνα και ο Μαραθώνιος σήμερα	<ul style="list-style-type: none"> • Ομαδική εργασία (οι μαθητές επεξεργάζονται το κείμενο που υπάρχει στο φύλλο εργασίας) • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Σχολιασμός και συζήτηση για τον σύγχρονο Μαραθώνιο δρόμο 	Πίνακας Φύλλο εργασίας
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	5'	Η πολιτισμική διαφορά των δύο πλευρών	<ul style="list-style-type: none"> • Σχολιασμός του πολιτισμού μέσα από το κράνος των Περσών (εικ.2) και του Μιλτιάδη (αναφορά στο site http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924) 	Πίνακας Βιβλίο http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8924

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ	20΄	Η σκηνή της μάχης του Μαραθώνα	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση του https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=PEhyL-nVT0 • Συζήτηση για την παράταξη των στρατοπέδων • Ομαδική συνεργασία για την αναπαράσταση • Παιχνίδι ρόλου με Πέρσες και Έλληνες στη μάχη του Μαραθώνα με αναπαράσταση στη σχολική αίθουσα της μάχης-τελετουργία 	Βίντεο https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=PEhyL-nVT0
-----------------------	-----	--------------------------------	--	---

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Οι μαθητές έχουν για το σπίτι για εξάσκηση τις ασκήσεις 1, 2 , 3 του τετραδίου εργασιών.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Να αξιοποιήσετε το παρακάτω κείμενο για να συζητήσετε για τη μάχη του Μαραθώνα.

(πηγή: http://museduc.gr/images/stories/books/OI_PERSIKOI_POLEMOI_NEW.pdf)

Η μάχη στο Μαραθώνα το 490 π. Χ.

Ο Δαρείος, ο βασιλιάς της Περσίας, θέλησε να υποτάξει τις ελληνικές πόλεις-κράτη για να κυριαρχήσει στο εμπόριο του Αιγαίου.

Στο Μαραθώνα, κοντά στην Αθήνα, συναντήθηκαν οι δύο στρατοί: οι Πέρσες, με αρχηγούς το Δάτη και τον Αρταφέρνη, και οι Αθηναίοι, με αρχηγό το Μιλτιάδη και συμμάχους τους Πλαταιείς (από τις Πλαταιές, μια μικρή πόλη της Βοιωτίας).

Ο Αθηναίος Μιλτιάδης ήταν ο αρχιστράτηγος σ' αυτή τη μάχη. Φαντάσου τον να εξηγεί το σχέδιο της μάχης στους αξιωματικούς του:

- Άντρες! Είμαστε εδώ, 11.000 οπλίτες, για να σταματήσουμε το στρατό του Πέρση βασιλιά. Δεν πειράζει που είμαστε τόσο λίγοι! Ήρθαμε για να υπερασπίσουμε τον τόπο μας και θα νικήσουμε! Βλέπετε πώς έστησαν το στρατό τους οι Πέρσες; Στο κέντρο έχουν βάλει τους περισσότερους στρατιώτες, ενώ στα άκρα δεν είναι πολλοί. Εμείς θα κάνουμε το αντίθετο: λίγοι στο κέντρο και περισσότεροι στα πλάγια. Πρώτα θα επιτεθούμε και θα χτυπήσουμε στα πλάγια. Όταν τους διαλύσουμε, θα κυκλώσουμε αυτούς που βρίσκονται στο κέντρο. Έτσι κυκλωμένοι, δεν θα μπορούν να ξεφύγουν από τα όπλα μας. Ας θυσιάσουμε στους θεούς για να ζητήσουμε τη βοήθειά τους!

Οι Αθηναίοι και οι σύμμαχοί τους ακολούθησαν το σχέδιο του Μιλτιάδη και νίκησαν τον περσικό στρατό. Όταν τελείωσε η μάχη, ο Μιλτιάδης βρήκε ένα στρατιώτη και του είπε:

- Τρέξε όσο πιο γρήγορα μπορείς στην Αθήνα να πεις για την νίκη. Εμείς στο μεταξύ θα θάψουμε τους σκοτωμένους με τιμές και θα στήσουμε ένα μνημείο για να τους θυμόμαστε.*
- Ο στρατιώτης έτρεξε τα 42 χιλιόμετρα μέχρι την πόλη. Όταν έφτασε είπε μόνο μια λέξη στους Αθηναίους, «Νενικήκαμεν» (δηλαδή νικήσαμε), και πέθανε.*

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 13

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 17: Η μάχη των Θερμοπυλών- α' μέρος
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρική.
- ✓ Bradford, Ernle (2009). *Θερμοπύλες. Η Μάχη υπέρ της Δύσης*. Μτφρ. Μ. Καρδαμίτσα-Ψυχογιού.Αθήνα: Καρδαμίτσα
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίες*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmatkappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonomicroniota>
- ✓ http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=4961
- ✓ http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/322exw_pers_thermo.html
- ✓ http://museduc.gr/images/stories/books/OI_PERSIKOI_POLEMOI_NEW.pdf
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=3FezM00BDIQ>
- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=NzM4mI_De0Y

- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=WorI5HPWbpg>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMMSBQkhRZb4uWjwHyujkFZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9l0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως οι Πέρσες έχασαν στον Μαραθώνα αλλά δεν παύουν να θέλουν να κατακτήσουν τα ελληνικά εδάφη.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να εκτιμήσουν το μέγεθος της θυσίας του Λεωνίδα και των συντρόφων του.

Στόχοι:

- Να γνωρίζουν τον χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση της μάχης των Θερμοπυλών.
- Να εντοπίζουν στο χάρτη τα γεγονότα της μάχης των Θερμοπυλών και την πορεία των Περσών
- Να εντοπίζουν στην ιστοριογραμμή τα γεγονότα της μάχης των Θερμοπυλών
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης
- Να αναγνωρίσουν τον αντίκτυπο της μάχης στον ποιητικό κόσμο
- Να υποθέσουν μια διαφορετική έκβαση των γεγονότων σε περίπτωση νίκης των Ελλήνων στη μάχη

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Αφόρμηση (με το trailer της ταινίας 300)
- ✓ Ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Προβολή εικόνων και διαφανειών μέσω power point για τη διδασκαλία του μαθήματος
- ✓ Εντοπισμός στο χάρτη της πορείας των Περσών και των Ελλήνων

- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας της μάχης στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης, προτζέκτορας, υπολογιστής

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός προβάλλει στην αίθουσα το trailer της ταινίας «300» και κάνει συζήτηση με τους μαθητές εάν γνωρίζουν τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται η ταινία.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

13. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	15'	Η πορεία των Περσών και η μάχη στις Θερμοπύλες	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση του μαθήματος (ο εκπαιδευτικός προβάλλει τις διαφάνειες και δίνει τις πληροφορίες για την εκστρατεία του Ξέρξη και την πορεία του μέχρι τις Θερμοπύλες. Στη συνέχεια δείχνονται εικόνες από τις φάσεις της μάχης.) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή Υπολογιστής Προτζέκτορας

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	20'	Ο αντίκτυπος της μάχης Θερμοπυλών λεπτομέρειες της μάχης των και της	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση του 1^{ου} παραθέματος για τον αντίκτυπο της μάχης στην ποίηση και συζήτηση γύρω από αυτό • Ανάγνωση του 2^{ου} παραθέματος για τις απαντήσεις του Λεωνίδα στους συμπολεμιστές του και συζήτηση για τον χαρακτήρα και τη στάση του • Ανάγνωση του 3^{ου} παραθέματος και σχολιασμός των πολεμικών εξοπλισμών των δύο αντιπάλων • Ανάγνωση του 4^{ου} παραθέματος για την πορεία με τον Εφιάλτη • Ομαδική εργασία και συζήτηση για διαφορετική έκβαση των γεγονότων σε περίπτωση που ο Εφιάλτης δεν είχε επέμβει και οι Έλληνες είχαν νικήσει 	Πίνακας Βιβλίο
----------------------	-----	--	---	-------------------

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (5')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Ποιος ανέλαβε ως νέος βασιλιάς των Περσών; Πώς οργανώθηκε απέναντι στους Έλληνες;
- Ο ελληνικός στρατός πώς αντέδρασε;
- Ποιος βοήθησε τους Πέρσες και με ποιον τρόπο;
- Πώς αντιμετώπισαν οι Έλληνες τους Πέρσες στις Θερμοπύλες;
- Μετά τη νίκη των Περσών στις Θερμοπύλες οι Έλληνες τι σκέφτηκαν να κάνουν;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Να απαντηθούν οι ερωτήσεις 1, 2, 3 του σχολικού βιβλίου.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: -β' μέρος

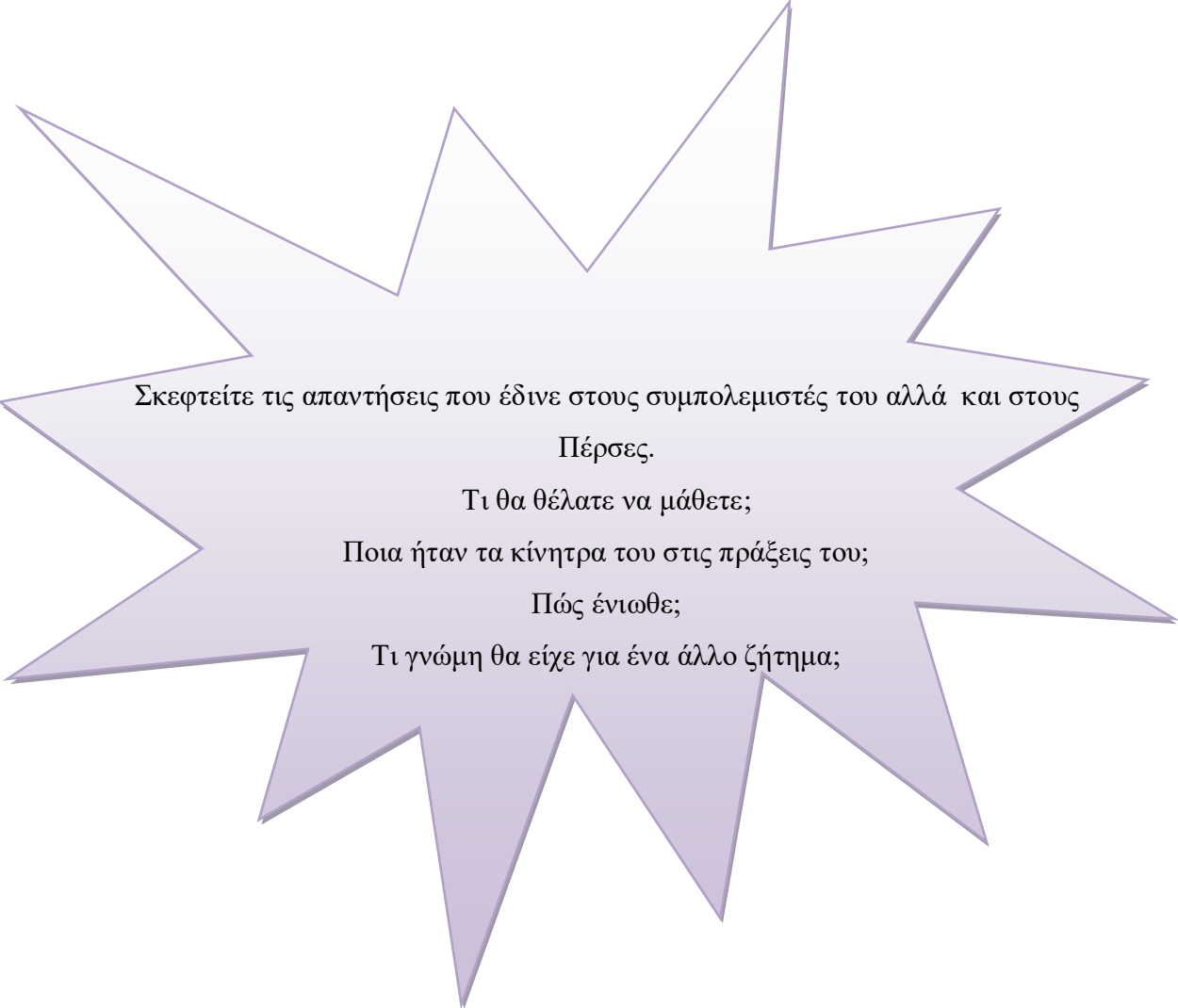
Η επόμενη διδακτική ώρα γίνεται στο Κέντρο Ιστορικής Ενημέρωσης Θερμοπυλών (Κ.Ι.Ε.Θ.) που περιλαμβάνει αίθουσες τεχνολογίες επιμελημένες από το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. Η μία αίθουσα αξιοποιεί την εικονική πραγματικότητα για να απεικονίσει παραστατικά τη μάχη στις Θερμοπύλες, και κάνει αναφορά επίσης στην ενδυμασία των δύο αντίπαλων στρατοπέδων. Η άλλη αίθουσα αξιοποιεί διαδραστικά τραπέζια που δίνουν πληροφορίες για την ιστορία, τη επιρροή του πολέμου τόσο σε ποίηση και λογοτεχνία όσο και μουσική και κινηματογράφο. Στο τέλος, οι μαθητές επισκέπτονται το μνημείο του Λεωνίδα.

Την ημέρα της επίσκεψης, με την επιστροφή στο σχολείο γίνεται συζήτηση για όσα είδαν και έμαθαν και ο εκπαιδευτικός μοιράζει το παρακάτω φύλλο εργασίας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μετά την επίσκεψή σας στο Κέντρο Ιστορικής Ενημέρωσης Θερμοπυλών και το μνημείο του Λεωνίδα... είστε πια δημοσιογράφοι!

Χωρισμένοι σε ομάδες των 2 ατόμων, καταγράψτε τις ερωτήσεις που θα θέλατε να κάνετε ως δημοσιογράφοι και τις απαντήσεις που τυχόν έδινε ο Λεωνίδας. Στη συνέχεια, σε μορφή συνέντευξης θα το παρουσιάσετε στην τάξη.

Σκεφτείτε τις απαντήσεις που έδινε στους συμπολεμιστές του αλλά και στους Πέρσες.

Τι θα θέλατε να μάθετε;

Ποια ήταν τα κίνητρα του στις πράξεις του;

Πώς ένιωθε;

Τι γνώμη θα είχε για ένα άλλο ζήτημα;

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 14

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 18: Η ναυμαχία της Σαλαμίνας
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

Α1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίες*, Αθήνα: Γκοβόστη.
- ✓ Ράδος, Κων. (2004). *Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας. Η Μάχη που έσωσε τον Δυτικό Πολιτισμό*. Αθήνα:Ενάλιος
- ✓ Strauss, Barry (2004). *Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας*. Μτφρ. Μ. Παππά. Αθήνα: Λιβάνης

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmatatakappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=3T7bmYTk304>
- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=tiz5qj1X4lo>
- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=j_L9cthbh4g

- ✓ <http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/index.html>
- ✓ http://www.noesis.edu.gr/aet/3d_reconstructions/p560.html
- ✓ <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/maxes/Salamina.htm>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως οι Πέρσες μετά τη μάχη των Θερμοπυλών κατευθύνονται προς τη Σαλαμίνα..

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να συνειδητοποιήσουν την αξία της νίκης στη ναυμαχία της Σαλαμίνας για την περαιτέρω έκβαση του πολέμου.

Στόχοι:

- Να γνωρίζουν τον χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση της ναυμαχίας της Σαλαμίνας.
- Να εντοπίζουν στο χάρτη τα γεγονότα της ναυμαχίας της Σαλαμίνας και την πορεία των Περσών
- Να εντοπίζουν στην ιστοριογραμμή τα γεγονότα της ναυμαχίας
- Να μάθουν πληροφορίες για τις τριήρεις
- Να συνεργαστούν και να παρατηρήσουν την προσωπικότητα του Θεμιστοκλή
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Αφόρμηση (συζήτηση για τις τριήρεις και επίσκεψη στην ιστοσελίδα http://www.noesis.edu.gr/aet/3d_reconstructions/p560.html)

- ✓ Ανάκληση προηγούμενων συναφών γνώσεων
- ✓ Εντοπισμός στο χάρτη της πορείας των Περσών και των Ελλήνων
- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας της μάχης στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Παρουσίαση εικόνων και διαφανειών power point για τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Ενσυναίσθηση με τον Θεμιστοκλή
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης, υπολογιστής, προτζέκτορας

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση : (5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών και την απόκτηση του ενδιαφέροντος ο εκπαιδευτικός κάνει μια συζήτηση για τις τριήρεις και επισκέπτονται με τους μαθητές την ιστοσελίδα http://www.noesis.edu.gr/aet/3d_reconstructions/p560.html .

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

14. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	15'	Η πορεία των Περσών και η ναυμαχία της Σαλαμίνας	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση (ο εκπαιδευτικός δείχνει το power point και εικόνες από το μάθημα και δίνει τις πληροφορίες για το πέρασμα του Ξέρξη από την Αθήνα, την απόφαση για την Σαλαμίνα και τη ναυμαχία που ακολούθησε.) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Ιστοριογραμμή Υπολογιστής Προτζέκτορας http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMM SBQkhRZb4uWjwHyujkfZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9I0

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	20'	<p>Η απόφαση για τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα και ο ρόλος του Θεμιστοκλή-ενσυναίσθηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση των παραθεμάτων του σχολικού βιβλίου και συζήτηση γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν και στη συνέχεια να παρουσιάσουν τη θέση του Θεμιστοκλή για να γίνει η μάχη στη Σαλαμίνα και τα επιχειρήματα που έφερε ώστε να πείσει τους υπόλοιπους αρχηγούς, μέσα από την τεχνική «διάδρομος συζήτησης», όπου κάνουν ένα διάδρομο και ο καθένας δίνει συμβουλές) 	<p>Πίνακας Βιβλίο</p>
----------------------	-----	---	---	---------------------------

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (5')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Σε ποια κατάσταση βρήκε ο Ξέρξης την Αθήνα μετά τη νίκη του στις Θερμοπύλες;
- Ποια ήταν η διαφωνία ανάμεσα στους αρχηγούς του ελληνικού στόλου;
- Ποια γνώμη τελικά επικράτησε;
- Πώς εξελίχθηκε η ναυμαχία της Σαλαμίνας;

Γ. Δραστηριότητες ΜΕΤΑ τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

1. Να κάνετε τις ασκήσεις 1, 2, 3 από το τετράδιο εργασιών.
2. Ρόλος στον τοίχο: Γράψτε το όνομα του Ξέρξη σε έναν μεγάλο κύκλο και μέσα σε αυτόν γράψτε τι σκεφτόταν και πώς ένιωθε ο ίδιος και οι Πέρσες για αυτόν, και έξω από τον κύκλο γράψτε τις σκέψεις των Ελλήνων γι' αυτόν.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 15

- **Μάθημα:** Ιστορία
- **Ενότητα:** Ενότητα 3^η: Κεφάλαιο 19: Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία της Μυκάλης
- **Τάξη:** Δ' Δημοτικού
- **Ομάδα:** Πειραματική

Α. Δραστηριότητες ΠΡΙΝ από τη διδασκαλία

A1. Μελέτη περιεχομένου:

Βιβλία:

- ✓ Ιστορία Δ' Δημοτικού(Βιβλίο Δασκάλου, Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμ. Α'. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- ✓ Λεοντσίνης Γεώργιος(2006) *Διδακτική της Ιστορίας*: Ινστιτούτο του Βιβλίου
- ✓ Ηροδότου Ιστορίες, Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή).
- ✓ Αρχαία Ιστορία, Α' Γυμνασίου (Βιβλίο Μαθητή)
- ✓ Μηλιάδης, Γ. (1992). *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, Αστήρ: Αθήνα.
- ✓ Σακελλαρίου, Χ. (2001). *Ιστορίες και Ανέκδοτα από τον αρχαίο κόσμο*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- ✓ Green. P. (1996). *Οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι*, μτφρ. Α. Αλαβάνου, Αθήνα: Κ. Τουρίκη.
- ✓ Σπυρόπουλος, Η. (1995). *Ηροδότου Ιστορίες*, Αθήνα: Γκοβόστη.

Διαδίκτυο:

- ✓ <https://www.i-pinakas.com/piepsilonrhosigmaiotakappaomicroniota-piomicronlambdaepsilonpsilonmuomicroniota>
- ✓ <http://www.ime.gr/chronos/04/gr/politics/index.html>
- ✓ <http://gym-platan.chan.sch.gr/pw/persianwars/menu.htm?fbclid=IwAR2wAXRcdN91HMMSBQkhRZb4uWjwHyujkFZDCWW6PzO3Dfg1go-f-P9u9l0>

A2. Γνωστικό υπόβαθρο μαθητών

Οι μαθητές έχουν γνωρίσει στο προηγούμενο κεφάλαιο πως οι Έλληνες νίκησαν στη Σαλαμίνα και περιμένουν να δουν τι θα γίνει στη συνέχεια.

A3. Καθορισμός διδακτικών στόχων:

Σκοπός:

- Να συνειδητοποιήσουν την αξία της νίκης στις Πλαταιές και στη Μυκάλη ως τελική μάχη των Περσικών πολέμων

Στόχοι:

- Να γνωρίζουν τον χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση της μάχης των Πλαταιών και της Μυκάλης
- Να εντοπίζουν στο χάρτη τα γεγονότα της μάχης των Πλαταιών και την πορεία των Πελοποννήσιων και των Περσών
- Να εντοπίζουν στην ιστοριογραμμή τα γεγονότα των μαχών
- Να ανακαλύψουν την ενότητα των Ελλήνων, τον πατριωτισμό τους και τη λιτότητα του έθνους τους
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης
- Να δημιουργούν «παγωμένες εικόνες» με τα γεγονότα του μαθήματος

A4. Ανάλυση διδακτικού έργου:

α. Είδος μάθησης:

Πληροφορίες, γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

β. Διδακτικές τεχνικές:

- ✓ Ανακοίνωση σκοπού μαθήματος
- ✓ Εντοπισμός στο χάρτη της πορείας των Περσών και των Ελλήνων
- ✓ Εντοπισμός της χρονολογίας των μαχών στην ιστορική γραμμή του χρόνου (ιστοριογραμμή)
- ✓ Παρουσίαση του μαθήματος με εικόνες και διαφάνειες από power point
- ✓ Ομαδοκεντρική επεξεργασία του νέου μαθήματος (οι μαθητές σε ομάδες επεξεργάζονται εργασίες και ερωτήματα που τους θέτονται)
- ✓ Τεχνική της παγωμένης εικόνας
- ✓ Διάλογος και χρήση ερωτήσεων

A5 . Οργάνωση της τάξης

Η οργάνωση της τάξης δε μένει σταθερή, αλλά εναλλάσσεται με βάση τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών. Οι ομάδες αποτελούνται από τέσσερις μαθητές που κάθονται με αντικριστά τα θρανία τους. Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τις ομάδες των μαθητών, βοηθάει και υποστηρίζει τις σκέψεις και την εργασία τους, παρέχοντας πρόσθετο υλικό ή και διευκρινίσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

A6. Εποπτικά μέσα διδασκαλίας, υλικά, ασκήσεις:

Πίνακας, βιβλίο μαθητή, χάρτης, υπολογιστής, προτζέκτορας

A7. Αξιολόγηση

- Ερωτήσεις

B. Δραστηριότητες ΚΑΤΑ τη διδασκαλία

B1. Προδιάθεση μαθητών για μάθηση :

(5')

Για την πρόκληση της προσοχής των μαθητών ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συμπληρώσουν την άσκηση 3 του τετραδίου εργασιών με την ιστοριογραμμή. Οι μαθητές δεν γνωρίζουν λεπτομέρειες για τη μάχη στις Πλαταιές και τη Μυκάλη και έτσι ο εκπαιδευτικός βρίσκει την αφορμή να ξεκινήσει την παρουσίαση των διαφανειών.

B2. Ανακοίνωση διδακτικών στόχων:

(1-2')

Ο εκπαιδευτικός αναφέρει προφορικά τον στόχο του μαθήματος και γράφει στον πίνακα τη δομή του μαθήματος.

B3. Παρουσίαση της νέας ύλης :

15. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ				
	Χρόνος	Περιεχόμενο	Διδακτικές προσεγγίσεις	Εποπτικά μέσα & υλικά
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ Ι	15'	Η απόφαση για τη μάχη στις Πλαταιές, η μάχη και η ναυμαχία της Μυκάλης	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση διαφανειών (ο εκπαιδευτικός δείχνει τις διαφάνειες και δίνει τις πληροφορίες για την απόφαση να γίνει η μάχη στις Πλαταιές, για τα γεγονότα της μάχης καθώς και τη ναυμαχία στη Μυκάλη που ακολούθησε) • Χρονικός και τοπικός προσδιορισμός των γεγονότων • Συζήτηση σε ομάδες γύρω από αυτά • Ομαδική εργασία (οι μαθητές βάζουν πλαγιότιτλους στο κείμενο του βιβλίου) 	Πίνακας Σχολικό βιβλίο Χάρτης Προτζέκτορας Υπολογιστής
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	10'	Η ενότητα και ο πατριωτισμός των Ελλήνων	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση των παραθεμάτων του σχολικού βιβλίου και συζήτηση γύρω από αυτά 	Πίνακας Βιβλίο

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ	10'	Τα γεγονότα πριν και κατά τη διάρκεια της μάχης	<ul style="list-style-type: none"> • Ομαδική εργασία (οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και για 3' αποφασίζουν ποια μορφή θα έχει η παγωμένη τους εικόνα και στη συνέχεια την παρουσιάζουν ώστε να την μαντέψουν οι συμμαθητές τους) 	
-----------------------	-----	---	--	--

B4. Ανατροφοδότηση μαθητών, αυτοαξιολόγηση μαθητών, μεταγνωστικές δραστηριότητες:

Κατά την παρουσίαση της νέας ύλης και την καθοδηγούμενη ή/και ανεξάρτητη εξάσκηση, ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και με ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό διευκολύνει τους μαθητές ομαδικά και εξατομικευμένα, όποτε κριθεί αναγκαίο.

B5. Αξιολόγηση Διδασκαλίας (Ανακεφαλαίωση, Περίληψη) (5')

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις σύνθεσης της διδακτικής ενότητας όπως π.χ. :

- Μετά την ήττα του στη ναυμαχία της Σαλαμίνας πώς αντέδρασε ο Ξέρξης;
- Ο Μαρδόνιος πώς σχεδίασε την επίθεσή του;
- Πώς εξελίχθηκε η μάχη στις Πλαταιές;
- Τι αποτέλεσμα είχαν οι νίκες στη μάχη στις Πλαταιές και στη ναυμαχία της Μυκάλης;

Γ. Δραστηριότητες META τη διδασκαλία

Γ1. Τυχόν επιπρόσθετη εξάσκηση στην τάξη ή στο σπίτι:

Να κάνετε τις ασκήσεις 1, 2 από το τετράδιο εργασιών.

Παράρτημα III

Εικόνες

Εικόνα 1.1 Πρώτη ερώτηση ερωτηματολογίου

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ	
1. Αντιστοιχίστε τα σωστά	
Μιλτιάδης	Μάχη των Πλαταιών
Παυσανίας	Μάχη της Σαλαμίνας
Θεμιστοκλής	Μάχη των Θερμοπυλών
Λεωνίδα	Μάχη του Μαραθώνα

Εικόνα 1.2 Δεύτερη ερώτηση ερωτηματολογίου

2. Βάλτε στο τέλος κάθε πρότασης **Σ** αν η πρόταση είναι σωστή και **Λ** αν η πρόταση είναι λανθασμένη.

- α) Ο στόλος του Μαρδόνιου έπαθε μεγάλη καταστροφή σε θαλασσοταραχή που ξέσπασε κοντά στα παράλια του Αθω. Σ Λ
- β) Ο βασιλιάς Ξέρξης παρακολουθούσε τη ναυμαχία της Σαλαμίνας από την πλαγιά ενός βουνού. Σ Λ
- γ) Η τελευταία μάχη ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες ήταν στη Μυκάλη. Σ Λ
- δ) Η μάχη του Μαραθώνα έγινε το 480 π.Χ. Σ Λ
- ε) Ο Εφιάλτης είπε τη φράση «Μολών λαβέ». Σ Λ

Εικόνα 1.3 Τρίτη ερώτηση ερωτηματολογίου

3. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση.

- α) Οι Πέρσες στράφηκαν εναντίον των Ελλήνων γιατί
- A. προσπάθησαν να μεγαλώσουν ακόμη πιο πολύ το κράτος τους και να πάρουν το εμπόριο της Μεσογείου
  - B. θαύμαζαν τον πολιτισμό των Ελλήνων
  - Γ. ήθελαν να κρατήσουν τα παράλια της Μ. Ασίας

β) «Μολών λαβέ» σημαίνει

- A. Έλα να τα πάρεις
- B. Θα σου παραδώσουμε τα όπλα
- Γ. Παραδινόμαστε

γ) Δημιουργήθηκε ένα ολυμπιακό άθλημα μετά τη μάχη

- A. του Μαραθώνα
- B. των Θερμοπυλών
- Γ. της Σαλαμίνας

δ) Αν ήσουν ο Μιλτιάδης θα αντιμετώπιζες τον περσικό στρατό

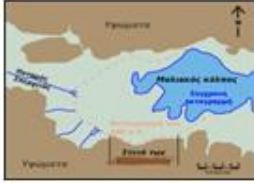
- A. στην ακτή
- B. στον δρόμο
- Γ. στην πόλη της Αθήνας

ε) Ο Λεωνίδας ήταν

- A. γενναίος
- B. αυταρχικός
- Γ. αλαζόνας

Εικόνα 1.4 Τέταρτη ερώτηση ερωτηματολογίου

4. Να ενώσετε τις παρακάτω εικόνες από την αναπαράσταση της μάχης με την αντίστοιχη τοποθεσία που έγινε η μάχη εναντίον των Περσών.

Σαλαμίνα

Πλαταιές

Θερμοπύλες

Μαραθώνας

Εικόνα 1.5 Πέμπτη ερώτηση ερωτηματολογίου

5. Η φράση «φυλάω Θερμοπύλες» τι σημαίνει;

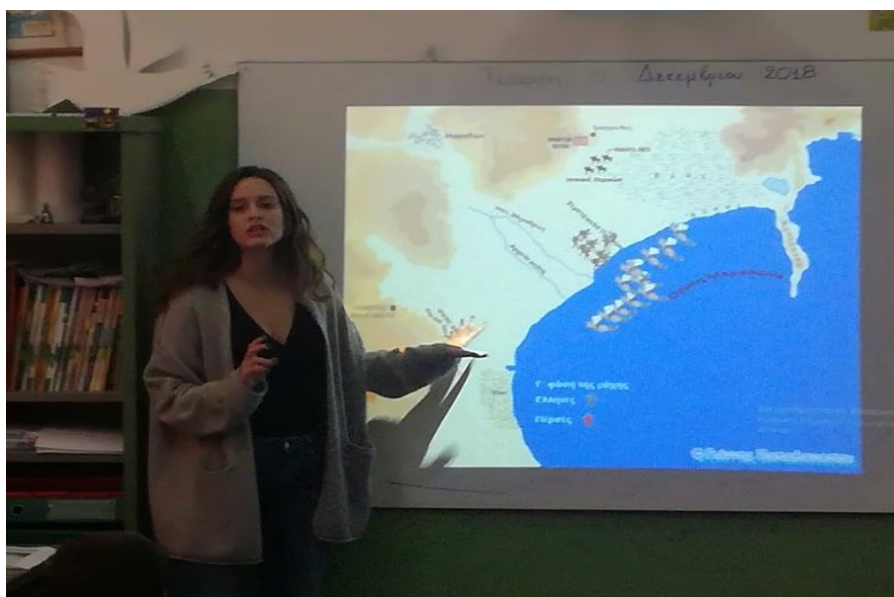

Εικόνα 1.6 Αναπαράσταση της μάχης του Μαραθώνα με χρήση ΤΠΕ

Εικόνα 1.7 Ανακάλυψη του Τύμβου με google maps

Εικόνα 1.8 Αναπαράσταση της μάχης με τη χρήση της δραματικής τεχνικής «τελετουργία»

Εικόνα 1.9 Επίσκεψη στο Κ.Ι.Ε.Θ.

Εικόνα 1.10 Διαδραστικά τραπέζια στο Κ.Ι.Ε.Θ.

Εικόνα 1.11 Διαδραστικοί πίνακες για την αποτύπωση της μάχης των Θερμοπυλών στον κόσμο

Παράρτημα IV

Πίνακες

Πίνακας 2.1. Η σύγκριση των μέσων διαφορών ως προς τις ομάδες ερωτήσεων του τεστ						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερωτήσεις αντιστοίχισης	Συμβατική ομάδα	20	1.85	1.565	0.001	0.49
	Πειραματική ομάδα	20	0.25	1.371		
Σωστές-λάθος ερωτήσεις	Συμβατική ομάδα	20	1.50	1.051	0.375	0.14
	Πειραματική ομάδα	20	1.15	0.988		
Κύκλωση σωστών απαντήσεων	Συμβατική ομάδα	20	1.65	1.565	0.574	0.09
	Πειραματική ομάδα	20	1.50	1.605		
Αντιστοίχιση εικόνων	Συμβατική ομάδα	20	0.65	1.843	0.000	0.52
	Πειραματική ομάδα	20	2.65	1.348		
Ερμηνεία φράσης φυλάω Θερμοπύλες	Συμβατική ομάδα	20	2.05	1.234	0.001	0.53
	Πειραματική ομάδα	20	3.50	1.277		

Πίνακας 2.2. Οι διαφορές των δύο ομάδων στην πρώτη ομάδα ερωτήσεων						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	r
Αντιστοίχιση 1	Συμβατική ομάδα	20	0.10	0.640	0.770	0.07
	Πειραματική ομάδα	20	0.20	0.523		
Αντιστοίχιση 2	Συμβατική ομάδα	19	0.74	0.452	0.002	0.51

	Πειραματική ομάδα	20	0.05	0.686		
Αντιστοίχιση 3	Συμβατική ομάδα	20	0.70	0.470	0.004	0.47
	Πειραματική ομάδα	20	0.10	0.640		
Αντιστοίχιση 4	Συμβατική ομάδα	20	0.30	0.656	0.007	0.38
	Πειραματική ομάδα	20	-0.10	0.307		

Πίνακας 2.3. Οι διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου Σωστό - Λάθος						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	r
Σ/Λ-1	Συμβατική ομάδα	20	0.35	0.489	0.648	0.08
	Πειραματική ομάδα	20	0.40	0.680		
Σ/Λ-2	Συμβατική ομάδα	20	0.45	0.686	0.110	0.27
	Πειραματική ομάδα	20	0.05	0.759		
Σ/Λ-3	Συμβατική ομάδα	20	0.30	0.656	1.000	0.01
	Πειραματική ομάδα	20	0.30	0.571		
Σ/Λ-4	Συμβατική ομάδα	20	-0.05	0.759	0.878	0.03
	Πειραματική ομάδα	20	0.00	0.725		
Σ/Λ-5	Συμβατική ομάδα	20	0.45	0.510	1.000	0.05
	Πειραματική ομάδα	20	0.40	0.502		

Πίνακας 2. 4. Οι διαφορές των δύο ομάδων στις ερωτήσεις τύπου «κυκλώστε την σωστή απάντηση»						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερώτηση 1	Συμβατική ομάδα	20	0.300	0.801	0.714	0.10
	Πειραματική ομάδα	20	0.250	0.638		
Ερώτηση 2	Συμβατική ομάδα	20	0.500	0.512	0.751	0.09
	Πειραματική ομάδα	20	0.400	0.502		
Ερώτηση 3	Συμβατική ομάδα	20	0.600	0.598	0.675	0.10
	Πειραματική ομάδα	20	0.500	0.606		
Ερώτηση 4	Συμβατική ομάδα	20	-0.050	0.686	0.335	0.13
	Πειραματική ομάδα	20	0.150	0.812		
Ερώτηση 5	Συμβατική ομάδα	19	0.315	0.477	0.480	0.13
	Πειραματική ομάδα	20	0.200	0.410		

Πίνακας 2.5. Οι διαφορές των δύο ομάδων στις αντιστοιχίσεις εικόνων						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Εικόνα 1	Συμβατική ομάδα	20	0.10	0.640	0.019	0.39
	Πειραματική ομάδα	20	0.60	0.502		
Εικόνα 2	Συμβατική ομάδα	20	0.25	0.850	0.028	0.35
	Πειραματική ομάδα	20	0.80	0.410		
Εικόνα 3	Συμβατική ομάδα	20	0.30	0.732	0.805	0.05
	Πειραματική ομάδα	20	0.40	0.598		

Εικόνα 4	Συμβατική ομάδα	20	0.00	0.458	0.000	0.74
	Πειραματική ομάδα	20	0.85	0.366		

Πίνακας 2. 6. Οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά για την συμβατική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Ερωτήσεις αντιστοίχισης	Συμβατική ομάδα πριν	20	1.70	1.080	0.000	0.99
	Συμβατική ομάδα μετά	20	3.55	0.944		
Σωστές/λάθος ερωτήσεις	Συμβατική ομάδα πριν	20	2.35	0.670	0.000	0.73
	Συμβατική ομάδα μετά	20	3.85	0.812		
Κύκλωση σωστών απαντήσεων	Συμβατική ομάδα πριν	20	2.60	1.142	0.000	0.68
	Συμβατική ομάδα μετά	20	4.25	0.910		
Αντιστοίχιση εικόνων	Συμβατική ομάδα πριν	20	1.40	1.391	0.121	0.22
	Συμβατική ομάδα μετά	20	2.05	1.234		

Πίνακας 2. 7. Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά για την συμβατική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	r
Αντιστοίχιση 1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.75	0.444	0.695	0.12
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Αντιστοίχιση 2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.20	0.410	0.000	0.75
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.95	0.223		
Αντιστοίχιση 3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.20	0.410	0.000	0.69
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Αντιστοίχιση 4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.55	0.510	0.082	0.32
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Σ/Λ-1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.65	0.489	0.008	0.45
	Συμβατική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Σ/Λ-2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.30	0.470	0.010	0.45
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Σ/Λ-3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.105	0.30
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Σ/Λ-4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.40	0.502	1.000	0.05
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.35	0.489		

Σ/Λ-5	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.55	0.510	0.001	0.53
	Συμβατική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Ερώτηση 1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.105	0.30
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Ερώτηση 2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.001	0.54
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.95	0.223		
Ερώτηση 3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.30	0.470	0.000	0.61
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Ερώτηση 4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.70	0.470	1.000	0.12
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Ερώτηση 5	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.70	0.470	0.020	0.41
	Συμβατική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Εικόνα 1	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.752	0.09
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.55	0.510		
Εικόνα 2	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.205	0.25
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.60	0.502		
Εικόνα 3	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.20	0.410	0.096	0.31
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.50	0.512		

Εικόνα 4	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.40	0.502	1.000	0.00
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.40	0.502		
Ερώτηση για Θερμοπύλες	Συμβατική ομάδα πριν	20	0.00	0.000	0.487	0.23
	Συμβατική ομάδα μετά	20	0.10	0.307		

Πίνακας 2. 8. Οι συγκρίσεις των ομάδων ερωτήσεων πριν και μετά για την πειραματική ομάδα

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	r
Ερωτήσεις αντιστοίχισης	Πειραματική ομάδα πριν	20	2.65	1.039	0.466	0.13
	Πειραματική ομάδα μετά	20	2.90	1.209		
Σωστές/λάθος ερωτήσεις	Πειραματική ομάδα πριν	20	2.60	0.882	0.000	0.61
	Πειραματική ομάδα μετά	20	3.75	0.638		
Κύκλωση σωστών απαντήσεων	Πειραματική ομάδα πριν	20	2.55	1.316	0.000	0.55
	Πειραματική ομάδα μετά	20	4.05	1.099		
Αντιστοίχιση εικόνων	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.85	0.933	0.000	0.76
	Πειραματική ομάδα μετά	20	3.50	1.277		

Πίνακας 2. 9. Οι συγκρίσεις των επιμέρους ερωτήσεων πριν και μετά για την πειραματική ομάδα						
		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p	R
Αντιστοίχιση 1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.50	0.512	0.333	0.20
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.70	0.470		
Αντιστοίχιση 2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.70	0.470	1.000	0.05
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Αντιστοίχιση 3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.752	0.09
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.055	0.510		
Αντιστοίχιση 4	Πειραματική ομάδα πριν	20	1.00	0.000	0.487	0.23
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Σ/Λ-1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.025	0.39
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.75	0.444		
Σ/Λ-2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.60	0.502	1.000	0.05
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Σ/Λ-3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.40	0.502	0.111	0.29
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.70	0.470		
Σ/Λ-4	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.65	0.489	1.000	0.00
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		

	ομάδα μετά					
Σ/Λ-5	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.60	0.502	0.003	0.49
	Πειραματική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Ερώτηση 1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.205	0.25
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.60	0.502		
Ερώτηση 2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.55	0.510	0.008	0.46
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.95	0.223		
Ερώτηση 3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.35	0.489	0.003	0.51
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Ερώτηση 4	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.50	0.512	0.523	0.15
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.65	0.489		
Ερώτηση 5	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.80	0.410	0.106	0.33
	Πειραματική ομάδα μετά	20	1.00	0.000		
Εικόνα 1	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.30	0.470	0.000	0.61
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Εικόνα 2	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.10	0.307	0.000	0.79
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.90	0.307		
Εικόνα 3	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.45	0.510	0.019	0.42
	Πειραματική	20	0.85	0.366		

	ομάδα μετά					
Εικόνα 4	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.00	0.000	0.000	0.85
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.85	0.366		
Ερώτηση για Θερμοπύλες	Πειραματική ομάδα πριν	20	0.00	0.000	0.000	0.65
	Πειραματική ομάδα μετά	20	0.60	0.502		